

VAASAN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta

Viestintätieteiden laitos

Anniina Pääkkönen

Uutisten sota ja sodankävijät

Irakin sodan uutisointi Helsingin Sanomissa vuonna 2003

Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma

Vaasa 2008

SISÄLLYS	1
TAULUKOT	3
TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tavoite	8
1.2 Aineisto	10
1.2.1 Irakin sota sen historiallisessa kontekstissa	11
1.2.2 Helsingin Sanomien Verkkoliite	13
1.3 Tutkimusmenetelmät	13
1.4 Aihepiirin aikaisempi tutkimus	15
2 SODAN UUTISOINTI TIEDOTUSVÄLINEISSÄ	18
2.1 Sota ilmiönä	18
2.2 Sotajournalismista	19
2.2.1 Propaganda osana sodankäyntiä	21
2.2.2 Toimittajat sotaa seuraamassa	23
2.3 Suomalaisen uutisjournalismista luonteesta	24
2.4 Uutisoinnin vaikutus mielipiteisiin sodista ja konflikteista	26
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS UUTISTEKSTIEN TUTKIMISEEN	28
3.1 Systeemis-funktionaalinen näkemys kielestä	28
3.2 Tekstistä, tulkinnasta ja tekstintutkimuksesta	30
3.3 Tekstianalyysin hahmottelua uutistekstien tutkimukseen	31
4 SOTAUUTISTEN NÄKÖKULMA-ANALYYSI	37
4.1 Näkökulma-analyysissa tarkasteltavat asiat	37
4.2 Sotauutisoinnin näkökulmat	38
4.3 Yhteenveto näkökulma-analyysista	39
5 HELSINGIN SANOMIEN UUTISTEKSTIEN SOTA JA SODANKÄVIJÄT	42
5.1 Tekstianalyysissa tarkasteltavat asiat	42
5.2 Sotaa ja sodankävijöitä koskeva nimeäminen	44
5.2.1 Irakin nimeäminen	45
5.2.2 Liittouman nimeäminen	46
5.2.3 Yhteenveto Irakin ja liittouman nimeämisestä	47
5.2.4 Sodan nimi	49
5.3 Sodankävijät puhujina: referoinnista kertovat johtoverbit	50

5.3.1 Irakin puheelle suuntaa-antavat johtoverbit	52
5.3.2 Liittouman puheelle suuntaa-antavat johtoverbit	54
5.3.3 Yhteenvedo johtoverbivalinnoista	58
5.4 Modaalisuuden ilmaisut liittyen sodankävijöiden tietoon tai luuloon väittämänsä asian varmuudesta tai epävarmuudesta	58
5.4.1 Modaalisuuden ilmaisut Irakin puheessa	59
5.4.2 Modaalisuuden ilmaisut liittouman puheessa	61
5.4.3 Yhteenvedo modaalisuuden ilmauksista	64
5.5 Sodankävijöiden puheen referointi: lainausmerkeillä esitetty puhe	65
5.5.1 Irak ja ”epätavalliset keinot”	65
5.5.2 Liittouma etsii ”terroristien laitoksia”	67
5.5.3 Yhteenvedo puheen referoinnista lainausmerkkien osalta	69
5.6 Yhteenvedo uutisteksteihin kirjoittautuvasta kokonaiskuvasta	69
6 YHTEENVETO TULOKSISTA	72
7 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTELMIÄ	76
LÄHTEET	82
LIITTEET	
Liite 1. Tutkimusaineiston uutisten otsikot, päivämäärät, pituudet, näkökulma ja medialähteet	89
Liite 2. Irakin nimeäminen	91
Liite 3. Liittouman nimeäminen	92
Liite 4. Johtoverbit: Irak	93
Liite 5. Johtoverbit: liittouma	95
Liite 6. Modaalisuus: Irak ja liittouma	98
Liite 7. Lainausmerkit: Irak ja liittouma	99

TAULUKOT

Taulukko 1. Yhteenveto sotauutisoinnin näkökulmista	39
Taulukko 2. Yhteenveto sotauutisoinnin lähteistä ja määristä	40
Taulukko 3. Yhteenveto nimeämisestä ja sen sävystä	44
Taulukko 4. Yhteenveto sodan nimityksistä ja sen sävystä	49
Taulukko 5. Yhteenveto johtoverbien avulla esitetystä puheesta ja sen sävystä	51
Taulukko 6. Yhteenveto modaalisuuden ilmauksista ja sen sävystä	59
Taulukko 7. Yhteenveto sodankävijöiden puheen esityksestä ja sen sävystä	65

VAASAN YLIOPISTO
Humanistinen tiedekunta

Laitos:	Viestintätieteiden laitos
Tekijä:	Anniina Pääkkönen
Pro gradu -tutkielma:	Uutisten sota ja sodankävijät Irakin sodan uutisointi Helsingin Sanomissa vuonna 2003
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Viestintätieteet
Valmistumisvuosi:	2008
Työn ohjaaja:	Anita Nuopponen

TIIVISTELMÄ:

Tavoitteena oli selvittää, millaista on 2000-luvun sodan uutisointi suomalaisessa uutisjournalismissa. Sotauutisia analysoimalla pyrittiin kuvaamaan uutistekstien välittämää kuvaa sodasta ja sen osapuolista sekä miten sotaan kokonaisuudessaan teksteissä suhtaudutaan. Kohteeksi valittiin vuoden 2003 sotauutiset, jotka kertovat Irakin sodasta, eli konfliktista, jossa länsimainen liittouma Yhdysvaltain ja Iso-Britannian johdolla syrjäytti Irakin presidentti Saddam Husseinin hallinnon.

Sotauutisointia tarkasteltiin suurimman suomalaisen sanomalehden, *Helsingin Sanomien*, verkkoliitteen teksteistä. Aineisto kerättiin kolmen viikon ajalta sodan aktiivisimmasta vaiheesta, ns. taisteluvaiheesta 20.3–9.4.2003. Tutkimusmenetelminä käytettiin sisällön erittelyä ja tekstianalyysia. Analyysi oli kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto jaettiin kolmeen luokkaan: liittouman näkökulmaan, Irakin näkökulmaan ja molempien näkökulmaan. Analyysin toinen vaihe oli tekstianalyysi systeemisen-funktionaalisen kieliteorian menetelmällä. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia arvoja ja asenteita uutisteksteihin kirjoittuu. Uutisia lähestyttiin ideationaalisen ja interpersonaalisen funktion näkökulmista.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että uutisteksteille on tyypillistä esittää asiat neutraalisti. Arvottaminen tuli parhaiten esille puheen esittämisen tavoissa, erityisesti johtoverbien ja lainausmerkkien välityksellä. Negatiivisesti arvottaminen oli yleisempää Irakin kohdalla kuin liittouman. Se paljasti suhtautumiseroja osapuolten välillä. Sotauutisoinnissa korostui liittouman näkökulma. Sodan tulkkeina toimivat armeijan ja hallitustason tiedottajat.

Kun Irakin sotaa seuraamaan lähetettiin toimittajia (*embedded*), jotka liikkuvat armeijan mukana, tavoitteena oli välittää puolueetonta ja neutraalia tietoa sodasta. Kuitenkin armeijan rajoitukset sekä hallitusten esittämä propaganda hankaloittivat toimittajien työtä ja se näkyi uutisten kielellisinä valintoina. Valinnat myös asettivat sodan osapuolet vastakkain. 2000-luvun suomalaisessa sotauutisoinnissa on puutteensa, mutta se tarjosi myös monipuolisia näkökulmia ja kertoi ristiriitaisuuksista.

AVAINSANAT: sotajournalismi, Irakin sota, uutisointi, arvottaminen, nimeäminen, modaalisuus, puheen esittäminen

1 JOHDANTO

Sotien uutisointi on ollut journalismintutkimuksen suosiossa vuosikymmenten ajan (Kivikuru 1995: 94, 103; Pietiläinen 1998: 73–74), mutta 2000-luvulla niiden merkitys uutisaiheena on ollut jatkuvassa nousussa. Vuonna 2003 käyty Irakin sota on viime aikojen eniten uutisoitu sota. Sodan kiinnostavuudesta ja merkittävydestä kertoo ainakin se, että yli 3000 toimittajaa lähti paikan päälle Irakiin raportoimaan Yhdysvaltain johtaman liittouman hyökkäyksen etenemistä Irakin pääkaupunkiin Bagdadiin. Toimittajista vajaa 600 liikkui sotatantereilla Yhdysvaltain armeijan suojeleuksessa ns. *embedded* toimittajina. (Tumber & Palmer 2004: 2.) Siten viidesosa sotauutisoinnista esitettiin Yhdysvallan armeijan kanssa yhteistyössä toimivien toimittajien välityksellä.

Verrattuna 1990–91 käytyyn Persianlahden sotaan, Irakin sota herätti hyvin ristiriitaisia tunnelmia niin poliitikkojen, kansalaisten kuin tiedotusvälineiden taholta. Irakin sota ei nauttinut maailman valtioiden enemmistön tai YK:n hyväksyntää, eikä liioin kansalaisten hyväksyntää, mikä näkyi laajoina sodanvastaisina mielenosoituksina (Murray ym. 2008: 8). Ristiriitainen suhtautuminen näkyi myös sodan uutisoinnissa maailmanlaajuisesti. Amerikkalainen, kaikkien isänmaallisimmin suhtautunut televisio-kanava *FNC* nimesi sodan suoraan Yhdysvaltain armeijan käyttämän *Operation Iraqi Freedom* mukaisesti, kun taas qatarilainen *Al-Jazeera* uutisoi sodan siirtomaaimperialismin näkökulmasta (*Recolonisation of Iraq*). (Tumber & Palmer 2004: 2.) Helsingin Sanomat nimitti tutkimusaineiston uutisissa sotaa pääasiassa ”Irakin sodaksi” tai ”hyökkäykseksi Irakiin”.

Yleinen mielipide ympäri Eurooppaa oli sodanvastainen, ja EU:n suurista jäsenvaltioista vain Iso-Britannia, Italia ja Espanja antoivat tukensa Yhdysvalloille. (Dimitrova & Strömbäck 2005: 399.) Maaliskuussa 2003 Suomen hallituksen kanta sotaan oli kielteinen ja tulevaa sotaa pidettiin valitettavana (TPK 2003). Suomen kansalaisten mielipiteet olivat samoilla linjoilla kuin maan hallitus; valtaosa suomalaisista tuomitsi sodan (MTS 2003).

Juuri sota on tilanne, jossa olisi erityisen tärkeää keskittyä uutisoinnin puolueettomuuteen ja objektiivisuuteen sekä irrottautumaan valtiovallan painostuksesta. Sodankäynti tarkoittaa raakoja taisteluita ja ihmishenkien menetyksiä, niin siviilien, sotilaiden kuin toimittajienkin, jotka nykyään seuraavat sotia taistelukentillä. Nämä ovat asioita, joista sotauutisoinnissa tulisi kertoa maailman yleisöille, jotta he tietäisivät, mihin he mielipiteensä perustavat. Kuitenkin sotauutisoinnin historia puhuu karua kieltään - sodassa kuolee ensimmäisenä totuus. (Aday ym. 2005: 17.)

Tämän taustatiedon valossa tarkastelen sitä, miten tämä kansainvälisesti ristiriitainen tilanne näkyi sodan uutisoinnissa Suomessa. Tarkastelen Helsingin Sanomien verkkopalvelun uutistekstien välittämää kuvaa Irakin sodasta ja sen osapuolista kolme viikkoa kestäneessä taisteluvaiheessa, erityisesti olen kiinnostunut siitä, miten sotaan kokonaisuudessaan HS:n teksteissä suhtaudutaan. HS, jonka verkkosivujen uutisia tarkastelen, on maamme tärkein sitoutumaton sanomalehti ja suomalaisen yhteiskunnan yksi suurimmista mielipidevaikuttajista.

1.1 Tavoite

Tavoitteenani on tarkastella sitä, millaista oli 2000-luvun sodan uutisointi suomalaisessa uutisjournalismissa. Tutkimuksen kohteena ovat vuoden 2003 Irakin sodasta kertovat uutiset. Sota jakoi maailmalla mielipiteitä kahtia: sitä joko tuettiin tai vastustettiin. Suomessa sotaan suhtauduttiin *valitettavasti*, ja suomalaisten enemmistö (76 %) suhtautui tilanteeseen kielteisesti (MTS 2003). Täten Helsingin Sanomien uutisten kieltä tutkimalla selvitetään, miten lehdessä suhtauduttiin sotaan. Oliko suhtautuminen kielteistä, myönteistä tai neutraalia ja millä kielen keinoilla sitä esitettiin? Kysyn myös sitä, mistä näkökulmista lehdessä uutisoitiin. Tätä tutkimusta kirjoittaessa Irakin sota jatkuu edelleen, mutta sisällissotana ja sen sanotaan olevan valtion ja vastarintataistelijoiden välinen selkkaus (UPI 2007).

Oma tutkimukseni pyrkii kriittiseen tekstintutkimukseen, jonka oleellisin osa on tekstianalyysi. Analyysin näkökulmana on englantilaisen kielentutkija M.A.K.

Hallidayn (1994) kehittämä systeemis-funktionaalinen teoria, joka on yksi tunnetuimmista funktionaalisista kieliteorioista (emt.: xiii-xiv). Systeemis-funktionaalinen tekstintutkimus käsittelee tekstin funktioita ja siinä tehtyjä valintoja (Heikkinen ym. 2000: 12–13). Pääkkösen ja Variksen (2000) mukaan tällainen lähestymistapa johtaa helposti päällekkäisyyksiin ja toistoon siksi, että samaa ilmausta tarkastellaan kolmessa eri yhteydessä. Tämä johtuu siitä, että lähestymistavassa teksti nähdään kolmen eri funktion toteutumana, jolloin siihen sisältyvät metafunctiot ovat *ideationaalinen*, *interpersonaalinen* ja *tekstuaalinen*. (Emt.: 103–104.) Samojen seikkojen kolminkertainen tarkastelu ei ole tässä kuitenkaan tarpeen, sillä ideationaaliseen metafunctioon ja interpersonaaliseen metafunctioon keskittyvä tekstianalyysi kertoo jo miten teksti kuvaa maailmaa sekä miten tekstissä ilmenee kirjoittajan asennoituminen käsiteltävän aiheeseen (vrt. Heikkinen ym. 2000: 132, 137, 143–146).

Tutkin uutisia ideationaalisen ja interpersonaalisen funktion näkökulmista. Niiden avulla selvitän sitä, miten uutisissa suhtaudutaan sotaan ja sodankävijöihin. Tarkastelen ensin sitä, millainen kuva sodasta ja sodankävijöistä luodaan. Sen vuoksi tarkastelen ideationaalisen funktion avulla *toimijoita* eli sitä, minkälaisia osallistujien tyyppejä teksteissä esiintyy ja miten heidät nimetään. Interpersonaalisen funktion tarkastelussa keskeistä on tutkia, millaisia *asenteita ja arvoja* teksteihin sisältyy. Siten tarkastelen millaisia ovat ne kielen keinot, joiden avulla asenteita ja arvoja uutisissa esitetään. Onhan kaikenlainen kielenkäyttö aina jollakin tapaa yhteydessä arvoihin ja asenteisiin.

Lisäksi olen yhdistänyt tutkimukseeni journalistiikan tutkimuksen näkökulmaa, koska tarkastelun kohteena ovat mediatekstit. Täten tutkin sitä, ketkä uutisissa esiintyvät ja mistä näkökulmista sodassa uutisoidaan. Tutkimuksen pääpaino on kuitenkin kielitieteessä, josta haetaan perustelut tulkinnoille. Näiden kysymysten avulla pyritään tavoitteeseen eli kuvaamaan sitä, millaista on 2000-luvun sotauutisointi suomalaisessa journalismissa.

1.2 Aineisto

Tutkielman aineistona on 32 Irakin sodasta kertovaa uutista, jotka on julkaistu kolmen viikon ajalta (20.3–9.4.2003) *Helsingin Sanomien* verkkopalvelussa, *Verkkoliitteessä*. Koska aineisto on kerätty sodan syttymisvuonna 2003, oli se helposti saatavilla. Siten aineistoa ei ole valittu lehden internet-arkistosta, vaan valinta on tehty osin niiden ilmestymisjärjestyksessä ja osin uutisointilähtöisesti. Olen rajannut aineistoksi uutisia sodan merkittävämpien päivien mukaan. Tästä johtuu, että joltain päiviltä on useampia uutisia ja joltain yksittäisiltä päiviltä puuttuu.

Aineiston valintakriteerinä on pidetty myös uutisten raportointipaikkaa. Tämä johtuu osittain siitä, että tarkasteluajankohtaan sattuu sodan aktiivinen hyökkäysvaihe, mutta myös siitä, että Irakin sodassa toimittajien oli mahdollista raportoida suoraan sotakentiltä, jos he liikkuivat Yhdysvaltain johtaman liittouman armeijan mukana (ks. luku 2.2.2). Tästä syystä aineiston valinnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että kaikki aineiston uutiset on uutisoitu Irakista. Täten esimerkiksi sodan uutisointi Washingtonista tai Lontoosta käsin jäivät tämän rajauksen ulkopuolelle. Näin ollen voidaan olettaa, että valitsemisani uutisissa toimittaja on ollut paikan päällä raportoimassa sodasta ja ne ovat joko *Helsingin Sanomien* omien sotatoimittajien tai jonkun muun kansainvälisen uutistoimiston tai tiedotusvälineen toimittajan kädenjälkeä.

Jotta tutkimuksen aineisto ei paisuisi kovin suureksi, olen ottanut mukaan uutisia vain sodan aktiivisesta hyökkäysvaiheesta. Sen perusteella uutisia valikoitui 32 kpl. Hyökkäysvaiheen aikana Yhdysvaltain ja Iso-Britannian joukot hyökkäsivät Irakiin (20.3) ja lopulta valloittivat maan pääkaupungin Bagdadin kaatamalla Saddam Husseinin hallinnon (9.4). Koska tutkimusaineisto kerättiin niiden ilmestymisvuonna, oletin, että 9.4. merkitsi Irakin sodan loppumisajankohtaa. Uusien tutkimusten valossa on kuitenkin osoitettu, että sota päättyi vasta 1.5.2003, jolloin Yhdysvaltain presidentti George W. Bush julisti taistelut päättyneeksi (Dimitrova & Strömbäck 2005a: 408).

Koska tutkimuksessa keskitytään kuvaamaan sodan hyökkäysvaihetta, on tutkimuksen ajanjaksolla oma keskeinen vaikutuksensa siihen, millaisista aiheista kirjoitetaan ja

millaiseksi kuva sodasta ja sodankävijöistä muodostuu. Lista aineistoon kuuluvista uutisista löytyy työn lopusta (ks. liite 1).

1.2.1 Irakin sota sen historiallisessa kontekstissa

Irakin koko 1900-luvun historiaa on leimannut eurooppalaisten länsimaiden ja Yhdysvaltojen hyökkäykset ja valtaukset. Erityisesti Yhdysvaltain mielenkiinto Irakia kohtaan lisääntyi vasta toisen maailmansodan jälkeen (Männistö 1999: 97). Sen jälkeen Irakin ja Yhdysvaltain välinen suhde on vaihdellut eriasteisesti hyvänä ja huonona. Vielä 1980-luvun lopulla Yhdysvallat tuki Irakia sodassa Irania vastaan aseistamalla heitä systemaattisesti. Kuitenkin 1990-luvun alussa välit huononivat merkittävästi Irakin miehittäessä Kuwaitin vuonna 1990. Hyökkäys tuomittiin laajasti ympäri maailmaa, myös YK:n taholta, mutta Yhdysvallat ei vielä tuolloin sekaantunut Lähi-idän maiden väliseen konfliktiin. Tilanne kuitenkin muuttui, ja Yhdysvallat aloitti sodan Irakia vastaan vuonna 1991. (Dellinger 1995: 221, 244–246.)

Maiden välisen konfliktin viimeisin vaihe alkoi maaliskuussa 2003, jolloin Yhdysvaltain johtama liittokunta hyökkäsi Irakiin. Sota nähdään joissakin yhteyksissä vuoden 1990–91 tapahtumien jatkeena, ja siitä käytetään nimeä *The Second Gulf War* eli *toinen Persianlahdensota* (Tumber & Palmer 2004: 2). Vuonna 2002, vuotta ennen sodan aloittamista, Yhdysvaltain hallitus nosti keskeiselle sijalle Irakin muodostaman uhan. Yhdysvallat syytti Irakia joukkotuhoaseiden kätkemisestä ja siitä, että Irak ei toiminut yhteistyössä YK:n asetarkastajien kanssa. Persianlahden sodan jälkeen YK oli lähettänyt maahan asetarkastajia varmistamaan, ettei Irakissa valmisteta kiellettyjä joukkotuhoaseita, mutta heidän toimintansa oli keskeytynyt useammaksi vuodeksi. Toinen Yhdysvaltain keskeinen maailmalle esittämä uhkakuva liittyi Saddam Husseinin mahdollisiin yhteyksiin *al-Qaida* -terroristijärjestön kanssa. (Suomen ulkoasiainministeriö 2008.) Tästä syystä Irakin sotaa on nimitetty myös ”Sodaksi Saddamia vastaan” (*War on Saddam*) (Tumber & Palmer 2004: 2).

Muutama päivä ennen hyökkäyksen alkua (17.3.) Yhdysvaltain presidentti George W. Bush antoi Irakin presidentti Saddam Husseinille viimeisen mahdollisuuden luopua

vallasta ja poistua maasta. Koska näin ei tapahtunut, Yhdysvallat liittolaisineen aloitti sodan, jonka tarkoituksena oli Yhdysvallan hallituksen mukaan riisua Irak aseista, vapauttaa irakilaiset ja syrjäyttää Saddam Hussein pois vallasta. Sodan tavoitteena pidettiin ennen kaikkea sitä, että diktaattori Saddam Hussein riisutaan joukkotuhoaseista. (Dimitrova ym. 2005b: 23.) Täten keskeinen argumentti Irakin vastaisille sotilaallisille toimille olivat joukkotuhoaseet.

Yhdysvaltain johtama liittouma hyökkäsi Irakiin ja aloitti sodan 20.3.2003. Taisteluita käytiin kolme viikkoa ympäri Irakia, ennen kuin liittouma miehitti maan pääkaupungin Bagdadin ja syrjäytti maan hallituksen 9.4.2003. Esittelen seuraavaksi lyhyesti Yhdysvaltain johtaman hyökkäyksen kulkua aikajärjestyksessä tärkeimpien tapahtumien mukaan:

20.3.

Yhdysvaltain johtama liittouma hyökkää Irakiin ja pommittaa Bagdadia. Kohteena ovat Saddam Husseinin hallinnon keskeiset rakennukset.

21.3.

Yhdysvaltain ja Iso-Britannian maavoimat ylittävät rajan Kuwaitista ja aloittavat etenemisen kohti Basraa.

23.3.

Brittisotilaat löytävät ohjusvarikon. Joukkotuhoaseiden etsintä jatkuu.

25.3.

Basrassa epäillään kansannousua Saddam Husseinin hallintoa vastaan.

4.4.

Yhdysvaltain joukot valtaavat Bagdadin lentokentän. Bagdadin puolustajat antautuvat.

5.4.

Yhdysvaltain joukot ovat Bagdadin keskustassa.

6.4.

Brittijoukot ovat Basran kaupungissa.

9.4.

Yhdysvaltain joukot tunkeutuvat Bagdadin keskustan ydinosiin. Liittouman joukot kaatavat kansanjoukkojen kanssa Saddamia esittävän patsaan Bagdadin keskustassa.

Irakin sodassa on siten kyse kolmen osapuolen - Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Irakin välisistä suhteista, mutta myös maailman valtioiden jakaantumisesta joko sotaa vastustaviin tai tukeviin maihin. Suomi kuului sotaa vastustaviin maihin.

1.2.2 Helsingin Sanomien Verkkoliite

Helsingin Sanomat on valtakunnan suurin sanomalehti; suomalaisista sanomalehdistä sitä luetaan laajasti koko maassa. Levikiltään se tavoittaa arkena 429 244 suomalaista (Levikintarkastus 2004). 1990-luvun puolenvälin jälkeen Helsingin Sanomat lanseerasi markkinoille verkkopalvelun, *Verkkoliitteen* (Sanomaosakeyhtiö 2004). Tätä tutkielmaa kirjoittaessa sivusto tunnetaan nimellä *HS.fi*. Lehden verkkopalvelussa on kaksi puolta, maksullinen ja maksuton. Maksullisella puolella voi käydä lukemassa painetun paperilehden sisällön (*HS Digilehti*) tai käyttää lehtiarkistoa (*HS Arkisto*), mutta sitä varten täytyy olla joko lehden tilaaja tai ostaa luku-oikeutta. Maksuttomalla puolella on tarjolla tuoreita uutisia ympäri vuorokauden niin kotimaan, politiikan, kaupungin, ulkomaiden, talouden, urheilun kuin kulttuurin tapahtumista. (HS.fi 2008.) Verkkopalvelulla oli Irakin sodan alkaessa maaliskuussa 2003 vajaa kolmesataatuhatta (297 487) lukijaa (Suomen Gallup-Web 2003).

Verkkopalvelun uutisten tarkoitus on täydentää Helsingin Sanomia ja pelastaa paperilehti sellaisissa tilanteissa, jossa uutiset tapahtuvat painoaikataulun kannalta huonoon aikaan. Siten paperilehti ja sen verkkopalvelu eivät kilpaile keskenään, vaan verkossa julkaistavat uutiset kilpailevat pikemminkin muiden sähköisten välineiden kanssa juuri nopeudessa ja tuoreudessa. Verkkopalvelulla on myös omat online-toimittajansa. (Rinkinen 2004: 5.)

1.3 Tutkimusmenetelmät

Työn tutkimusmenetelmiä ovat sisällön erittely ja tekstianalyysi. Aloitan sisällön erittelyn analysoimalla Helsingin Sanomien verkkopalvelun uutisia aineistolähtöisesti (Eskola & Suoranta 1998: 186–189). Analyysissä tarkasteltavat asiat perustuvat aineistoon ja ne muodostettiin aineistoon tutustumisen jälkeen. Aineistoa tarkastellaan kvantitatiivisesti, minkä perusteella aineisto jaetaan kolmeen luokkaan. Ne ovat liittouman näkökulma, Irakin näkökulma ja molempien näkökulma. Näkökulmanalyysin toteuttamista käyn läpi yksityiskohtaisemmin luvussa 4.

Aineistoa lähestytään myös tekstin näkökulmasta ja uutisten kieltä tutkitaan tekstianalyysin keinoin. Tekstianalyysini on teorialähtöistä. Olen valinnut analyysissäni tarkasteltavat kielelliset keinot, koska keskityn Hallidayn (1994) systeemifunktionaalisen kieliteorian ideationaaliseen ja interpersonaaliseen funktioon (ks. luku 3). Tarkasteltavat kielen keinot ovat nimeäminen, johtoverbit, modaalisuuden ilmaukset ja referointi. Ensin tarkastelen kielen keinojen esiintymistä kvantitatiivisesti, jonka jälkeen siirryn kvalitatiiviseen tarkasteluun. Kvantitatiivisen tarkastelun avulla selvitan uutistekstien yleisimpiä sota- ja sodankävijöitä kuvaavia substantiiveja, johtoverbejä, modaalisia ilmauksia ja lainausmerkkejä sekä niiden välisiä eroja osapuolten välillä. Se toimii perustana, kun myöhemmin tarkastelen kielellisten keinojen kautta välittyviä arvottavia asenteita ja luokittelen niitä joko neutraaleiksi, negatiivisiksi tai positiivisiksi.

Arvottava asenne ymmärretään Heikkisen (1999: 87) tavoin tekstin näkökulman osaksi, josta näkyy tekstin tuottajan negatiivinen tai positiivinen suhtautuminen käsiteltävään asiaan. Arvottavia asenteita tarkastelen käyttäen tutkimusmenetelmänä systeemifunktionaalista kielioppia, erityisesti interpersonaalista funktiota. Arvottavien asenteiden tulkinnassa korostuu myös intuition merkitys. Tämä tutkimus kuuluu aihepiiriltään kriittisen tekstintutkimuksen perinteeseen, jonka tavoitteena on selvittää implisiittisesti ja eksplisiittisesti lauseisiin kirjoitettuja arvotuksia.

Kriittistä tekstintutkimusta on sovellettu suomenkielisiin lehtiteksteihin hyvin tuloksin muun muassa Vesa Heikkinen (1992; 1999). Hän on pro gradu -työssään *Toisarvoinen ongelma* (1992) tarkastellut sanomalehtien arvottavia asenteita. Väitöskirjassaan *Ideologinen merkitys* (1999) hän tutki sanomalehtien pääkirjoitusten ideologisuutta. Omassa tutkimuksessani keskeisellä sijalla ovat myös arvottavat asenteet. Esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmää tarkemmin luvussa 5.

1.4 Aihepiirin aikaisempi tutkimus

Näyttää siltä, että 2000-luvun sodat Afganistanissa ja Irakissa ovat synnyttäneet tarpeen analysoida tiedonvälityksen luonnetta kriisitilanteessa. Uutta tutkimusta edustaa pohjoismaisen viestinnän ja journalismin tutkimuskeskuksen Nordicomin tutkimus *U.S. and the Others* (2004), joka käsittelee tiedotusvälineiden roolia sodassa. Tutkimuksessa analysoidaan vuoden 2001 terrori-iskujen ja siitä seuranneen terrorisminvastaisen sodan uutisointia sekä yhdysvaltalaisissa, eurooppalaisissa että arabi-tiedotusvälineissä. Tutkimustulokset osoittavat, että sota- tai kriisitilanteessa tiedotusvälineitä käytetään propagandan levittäjinä. (Nohrstedt & Ottosen 2004.)

Suomalaisessa mittakaavassa Heikki Luostarinen (1994) on perehtynyt pisimmälle tarkastellessaan sotajournalismia teoksessaan *Mielen kersantit*. Sotatilanteissa suurin osa sodan tapahtumista kerrotaan edelleen sotivien osapuolten armeijan välityksellä. Tunnetuin esimerkki lienee Persianlahden sodasta (1990–91), jossa erityisesti Yhdysvaltain armeijan tiedotustoimintaan tottumattomat toimittajat ottivat kaiken annettuna, eivätkä kyseenalaistaneet armeijalta saamiaan tietoja. Jälkeenpäin tutkimuksissa on todettu, että tiedotusvälineissä Persianlahden sodasta muodostunut kuva perustui pääasiassa propaganda-aineistoon. (Emt.)

Vuoden 2003 käydyistä Irakin sodasta on olemassa jo paljon tutkimuksia, kuten Daniela V. Dimitrovan ja Jesper Strömbäckin (2005a) *Mission Accomplished?* sekä Sean Adayn, Steven Livingstonin ja Maeve Hebertin (2005) *Embedding the Truth*. Molemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu Irakin sodan hyökkäysvaiheen uutisointia eri tiedotusvälineissä Euroopassa, Yhdysvalloissa tai Lähi-idän maissa. Aday ym. (emt.) keskittyvät sotauutisoinnin objektiivisuuteen ja kiinnittävät huomiota sotauutisoinnin uuteen piirteeseen, eli sotajoukkojen mukana liikkuviin toimittajiin (ks. luku 2.2.2). Tutkimuksessa on vertailtu sekä amerikkalaisten- että arabi-televisiokanavien uutisjuttujen sisältöä ja mitattu uutisoinnin neutraalia, kriittistä tai myönteistä suhtautumista Yhdysvaltojen aloittamaa sotaa kohtaan. Tutkimuksen mukaan tiedotusvälineiden uutiset olivat neutraaleja. Tutkimuksessa osoitettiin myös, että sotaa

paikan päällä seuranneiden toimittajien raportointi oli samanlaista kuin muiden toimittajien; niissä kummassakaan ei tuettu Yhdysvaltojen sotatoimia.

Dimitrovan ja Strömbäckin (2005a) tutkimus puolestaan on tutkimukseni kannalta oleellinen siksi, että siinä vertaillaan ruotsalaisten ja amerikkalaisten sanomalehtien uutisointia Irakin sodasta. Koska en löytänyt yhtäkään vertailua, joka olisi tehty Suomen ja esimerkiksi Yhdysvaltain välillä, oletan, että ruotsalainen sotauutisointi oli kaikkein lähellä suomalaista sotauutisointia. Tutkimus on tehty sisällönanalyysin menetelmällä, ja sen avulla on saatu tuloksia uutisoinnin sävystä, joka voi olla sotaa tukeva eli positiivinen, sodanvastainen eli negatiivinen tai neutraali. Tutkimuksen tuloksena oli, että ruotsalainen sotauutisointi oli negatiivisempaa kuin amerikkalainen. Yhtenä syynä tutkimuksessa pidettiin sitä, että Ruotsi vastusti sotaa. (Emt.) Tämä on oman tutkimuksen kannalta tärkeä tulos siksi, että myös Suomessa suhtauduttiin sotaan kielteisesti (ks. luku 2.4). Näiden aikaisempien tutkimustulosten perusteella tarkastelen omassa tutkimuksessani sitä, millaista suomalainen sotauutisointi on.

Sen lisäksi, että olen edellä esitellyt oman työn kannalta oleellisia sotauutisoinnin tutkimukseen ja sen menetelmiin perustuvia tutkimuksia, tarkastelen seuraavaksi lehdistön kieltä käsitteleviä tutkimuksia, jotka ovat vaikuttaneet omaan työhön. Työn kannalta oleellisia lehtikieltä käsitteleviä tutkimuksia on tehty useampiakin, mutta erityisesti olen saanut vaikutteita Vesa Heikkiseltä, joka on omissa tutkimuksissaan myös tuonut esiin M.A.K. Hallidayn (1994) ajatuksia. Heikkisen pro gradu-tutkielma *Toisarvoinen ongelma* (1992) ja väitöskirja *Ideologinen merkitys* (1999) vaikuttavat myös oman tutkielmani taustalla. Väitöskirjassaan Heikkinen (emt.) tutki sanomalehtien pääkirjoitusten ideologisuutta. Aiemmassa pro gradu -työssään hän tarkasteli tekstintutkimuksen menetelmin sanomalehtien arvottavia asenteita. Omassa tutkimuksessani keskeisellä sijalla ovat myös arvottavat asenteet. Uutisissa arvottaminen on odotetusti peitellympää, mutta yhtä lailla sitä on olemassa niin uutisissa kuin muissakin tiedotusvälineiden teksteissä.

Irakin sotaa on tarkastellut kriittisen lingvistiikan näkökulmasta myös Marja Härmänmaa (2003). Härmänmaa tarkasteli italialaista aikakauslehteä *L'Espresso*a

ennen sodan alkamista. Tulokset osoittivat, että lehden mukaan Irakin kriisin keskeinen ongelma ei ollut Saddam Hussein, vaan amerikkalaiset. Lehti esitti nimesi George W. Bushin *kansainväliseksi häiriköksi* ja sodan raa'aksi yhteenotoksi Saddamia vastaan. Lisäksi lehdessä otettiin voimakkaasti kantaa kriisiin ja Yhdysvaltain politiikkaan. Selvästi sodanvastainen lehti ei kuitenkaan kritisoinut oman maansa hallitusta, vaikka Italia tuki Yhdysvaltain johtaman liittouman hyökkäystä Irakiin. (Härmänmaa 2003.)

Näiden aikaisempien tulosten mukaan näyttää selvältä, että lehtiteksteissä on asenteita, jotka on ilmaistu enemmän tai vähemmän näkyvästi. Kriittisen lukijan täytyy ottaa huomioon mahdollisuus, että puolueettomilta ja neutraaleilta vaikuttavat tekstit, tässä tapauksessa perinteisesti puolueettomina pidetyt uutistekstit, tarkastelevat asioita jostakin näkökulmasta. Seuraavassa luvussa käyn läpi sotajournalismia ja sen historiaa; miten tiedotusvälineet ja toimittajat ovat käyneet sotaa ja mikä on sotauutisoinnin tila 2000-luvulla.

2 SODAN UUTISOINTI TIEDOTUSVÄLINEISSÄ

Sodan uutisointi on tiedotusvälineille ja toimittajille haastava tilanne. Vaikeista olosuhteista huolimatta toimittajat pyrkivät mahdollisimman totuudenmukaiseen ja puolueettomaan uutisointiin. Käsittelen ensimmäiseksi sotaa muuttuvana ilmiönä (luku 2.1). Sen jälkeen käyn läpi sitä, miten tiedotusvälineet ja toimittajat ovat osallisina sodankäynnissä (luku 2.2). Sotajournalismiin kuuluu olennaisena osana myös propaganda käyttö (luku 2.2.1). Näiden katsausten jälkeen tarkastelen sotauutisoinnin tilaa 2000-luvulla Afganistanin ja Irakin sotien valossa (luku 2.2.2). Tarkastelen lopuksi suomalaista mediamaisemaa (luku 2.3) ja uutisoinnin vaikutusta suomalaisten suhtautumiseen (luku 2.4) pystyäkseni muodostamaan kokonaiskuvan suomalaisesta mielipideympäristöstä viimeksi käytyyn Irakin sotaan.

2.1 Sota ilmiönä

Sota on olennainen osa ihmiskunnan historiaa. Vaikka sotien seuraukset aiheuttavat katastrofeja niin ihmisille kuin luonnolle, sota on silti säilyttänyt asemansa keskeisenä tapana ratkoa kansojen, kansanryhmien tai valtioiden välisiä kysymyksiä. Vaikka sota sinänsä onkin pysyvä ilmiö, niin sotien luonne ei kuitenkaan ole säilynyt samanlaisena läpi historian, vaan se on muuttanut muotoaan niin kuin mikä tahansa muu yhteiskunnan rakenteita muokkaava ilmiö. (Pikkarainen 2006: 62, 65.)

Perinteinen länsimainen sodan määritelmä tulkitsee sodan väkivaltaiseksi ilmiöksi, jota valtiot voivat käyttää politiikkansa välineenä. Aikaisempien sotien tavoitteena oli tuottaa uusia valtioita. (Cronberg 2003: 48–51.) Sodan muuttuneeseen luonteeseen kuuluu kylmän sodan päättyminen 1990-luvun alussa. Nykyään puhutaan muun muassa *uusista sodista* tai *mediasodista*. Uudella sodalla pyritään selittämään sodan poliittisten tavoitteiden muutosta tai mediastrategioiden muutosta. Ero niiden välillä on hämärtynyt. Sota ei olekaan enää vain politiikan väline, vaan siitä on tullut politiikan muoto. (Seppälä 2003: 11.) Mediasodasta puhuttaessa tarkoitetaan sotatilannetta, jossa sotaa käyvien maiden hallitukset ovat hyvin riippuvaisia mediasta (Aday ym. 2005: 3–4).

Tämä johtuu siitä, että medialla on valtaa saada kansalaiset liikkeelle ja vaatimaan muutosta hallitusten päätöksiin. Esimerkiksi median painostus vaikutti Yhdysvaltain hallituksen päätöksentekoon siten, että televisiokuvat huonosti kohdelluista sotilaista saivat Yhdysvaltain armeijan vetäytymään Somaliasta 1990-luvulla (Luostarinen & Ottosen 2002: 46). Irakin sota kuitenkin kertoo juuri toisenlaisesta kehityksestä. Yhdysvallat aloitti sodan siitä huolimatta, että ympäri maailmaa järjestettiin rauhanmarseja ja mielenosoituksia (Murray ym. 2008: 8).

Erityisesti 2000-luvun sodat ovat muuttaneet muotoaan terroritoiminnan lisääntyessä. Terrorismin vastaiseen sodankäyntiin liittyy valtioiden rajat ylittävä toiminta, mikä tarkoittaa, että sotaa käydään useampien valtioiden muodostamien koalitioiden kanssa (Nohrstedt & Ottosen 2004: 7). Sodassa voidaan taistella näkymättömiä vihollisia, kuten terroristeja vastaan. Näin tapahtui esimerkiksi Afganistanin sodassa (2001). Sitä seuranneessa Irakin sodassa Yhdysvallat puolestaan taisteli ”pahan akselia” vastaan (Dimitrova ym. 2005b: 23). Eurooppalaiseen poliittiseen ajatteluun, politiikkaan ja kulttuuriin kuuluu olennaisesti ”hyvän” ja ”pahan” välinen taistelu (Kempf 2002: 67).

Nyky-yhteiskunnassamme sota nähdään negatiivisena ja tuomittavana ilmiönä. Esimerkiksi Irakin sotaa voidaan nähdä tuomittavana ja laittomana sotana, sillä Yhdysvaltain sotatoimet eivät täyttäneet kansainvälisen oikeuden ehtoja eikä hyökkäykselle löytynyt oikeutusta YK:n päätöslauselmista (Murray ym. 2008: 8).

2.2 Sotajournalismista

Sotajournalismi tarkoittaa uutisointia sodista ja konflikteista ja se poikkeaa monin tavoin normaaliksi mielletystä arkipäivän journalismista. Uutisoinnin kannalta sotatilanne on haastava eritoten objektiivisuuden kannalta. (Aday ym. 2005: 5.) Journalismissa objektiivisuus tarkoittaa sitä, että sanoman tulisi vastata todellisuuden tapahtumaa ja raportoida siitä mahdollisimman todenmukaisesti ja neutraalisti (Huovila

1996: 136–137). Journalismissa kuitenkin korostuu enemmän toimittajien ja lähteiden välinen suhde kuin todellisuuden kuvaaminen objektiivisesti (Luostarinen 1994: 43).

Sotia käsittelevät journalistiset tutkimukset ovat osoittaneet, että sotatilanteessa toimittajien on hankala säilyttää neutraali roolinsa. Tämä johtuu valtion, sen puolustusvoimien ja tiedotusvälineiden välisestä tiiviistä suhteesta sodassa. Luostarisen (1994) mukaan tiedotusvälineiden tehtävä on heijastaa sodassa oman maan turvallisuuspolitiikkaa (emt.: 101–103). Siten sotauutisointia kuvastaa isänmaallinen sävy. Tilanne vaikuttaa toimittajien rooliin siten, yhteiskunnan jäsenenä he ovat samanlaisen sosiaalisen paineen alaisina kuin muukin yhteiskunta jakaessaan samat arvot ja uskomukset. Uutisoinnissa tämä voi näkyä yksipuolisena kerrontana, kuten samaistumisena oman puolen johtohahmoihin, armeijaan tai siviileihin ja vastapuolen näkemisenä vihollisena. Täten toimittajiin voi kohdistua lojaalisuuspainetta valtiovallan tai ns. kansallisen edun nimissä. (Kempf 2002: 69–70.)

Neutraali uutisointi on toimittajien kannalta hankalaa myös siksi, että heidän pitää huomioida omat yleisönsä. Kempfin (2002: 70) mukaan erittäin isänmaalliset tai vastaavasti, isänmaan toimia kritisoivat tiedotusvälineet voivat menettää yleisönsä. Konkreettisesti se voi näkyä tiedotusvälineen myyntiluvuissa tai katsojamäärissä. Toimittajat voivat kuvata omia tappioita tai menestyksiä yksityiskohtaisesti, kun taas vastapuolesta annetaan stereotyyppinen kuva korostamalla jotain tiettyjä piirteitä. Toimittajan tulisikin käyttää samoja kriteerejä oman ja vastapuolen tekojen arvostelemiseen. (Emt.)

Sodasta voidaan uutisoida monesta eri näkökulmasta. Luostarinen (1994) jakaa sodista kertovat uutiset joko kovaan sotauutiseen tai inhimilliseen kärsimysuutiseen. Kovan sotauutisen näkökulma on sotaoperaatioiden etenemisessä sodan poliittisen ja sotilaallisen johdon näkökulmasta. Inhimillinen kärsimysuutinen puolestaan kertoo siviilien kokemuksista sotatapahtumista. (Luostarinen 1994: 103.) Tavallisesti inhimillisissä kärsimysuutisissa kerrotaan naisista, lapsista ja heidän rooleistaan pakolaisina, uhreina ja kärsijöinä Esimerkiksi Bosnian sodan seurauksena 1990-luvun

puolivälissä musliminaisten ja -lasten kärsimykset tulivat tutuiksi suomalaisissa tiedotusvälineissä. (Männistö 1999: 218.)

Sota- ja konfliktitilanteissa tiedotusvälineiden tehtävä on informoida yleisöä sodan tapahtumista. Aiempaan viitaten, tiedotusvälineiden ja valtiiovallan tiivis yhteistyö rajoittaa vapaata tiedonvälitystä. Tiedotusvälineet suostuvat usein tukemaan hallitusta, joka puolestaan haluaa estää vihollista saamasta tiedotusvälineistä itselleen hyödyllistä tietoa. Tästä syystä tiedotusvälineet toimivat sodassa valtiiovallan ja armeijan kanssa samalla puolella ja suostuvat välittämään hallituksen propagandaa eli tuottamaan virheellistä ja väärää tietoa isänmaan puolesta. (Luostarinen 1994: 104.)

2.2.1 Propaganda osana sodankäyntiä

Propaganda voidaan määritellä keinoksi, jolla ihmiset saadaan toimimaan halutulla tavalla vaikuttamalla heidän mielipiteisiinsä ja tietoihinsa (Luostarinen 2002: 17). Propagandaa on kutsuttu myös valtiiovallan tiedotustoiminnaksi (Jutikkala 1997: 9, 11). Propaganda on yksi tärkeimmistä sodankäynnin elementeistä, koska sen avulla voidaan vaikuttaa erilaisiin yleisöihin (koti, vihollinen, liittolaiset ja puolueettomat). Sillä pyritään vaikuttamaan mielialan kehittymiseen kotimaassa, siten että kotiyleisö saadaan vakuuttumaan sodankäynnin välttämättömyydestä. Sen toteuttamiseksi täytyy luoda viholliskuva. Vihollinen esitetään pahana hyökkääjänä, joka uhkaa ”meidän” arvojamme ja moraaliamme. Lähestymällä näin kotiyleisöä sota saa oikeutuksensa ja taistelut voidaan käydä hyvän ja pahan välillä. (Lasswell 1938: 193–210.)

Propagandan levittämisessä populaarikulttuurin tuotteet, kuten elokuvat, ovat toimineet hyvinä kansalaisten mielikuvien muokkaajina (Luostarinen 2002: 30). Varsinkin toisen maailman sodan jälkeen ja kylmän sodan aikana Yhdysvalloissa tehdyt elokuvat loivat stereotyyppistä mielikuvaa vihollisesta. Esimerkiksi *Tähtien sota* -elokuvassa käytetty käsite ”Evil Empire” eli ”pahan valtakunta” vakiintui Yhdysvaltain presidentti Ronald Reaganin kielenkäytössä ja suuren yleisön mielissä tarkoittamaan Neuvostoliittoa. (West 2006.)

Tiedotusvälineistä erityisesti televisiota on käytetty propagandan välitykseen jo Vietnamin sodasta alkaen. Television käyttö propagandavälineenä korostui erityisesti 1990-luvun alussa käydyssä Persianlahden sodassa, jolloin amerikkalainen televisiokanava *CNN* uutisoi sodan tapahtumista Yhdysvaltain hallituksen näkökulmasta. Televisiokanava antoi tukensa Yhdysvaltain valtiovallalle ja toteutti sille annettua isänmaallista tehtävää. Maailmanlaajuiselle yleisölle sota esitettiin verettömänä täsmäiskujen sarjana, jossa ei ollut kärsimystä, tuhoja eikä kuolleita siviilejä. (Dellinger 1995: 214–221.)

Thussu ja Freedman (2003) toteavat, että 2000-luvun sotien uusi vihollinen ja pahan tuotemerkki on islamilainen fundamentalismi, radikaali islam (emt.: 2–3). Näiden mielikuvien ja käsitysten taustalla vaikuttaa erityisesti vuoden 1979 Iranin vallankumous, joka nosti valtaan nationalismista, amerikkalaisvastaisuudesta ja islamilaisesta fundamentalismista tunnetun ajatollah Khomeini. Kun samana vuonna Teheranissa iranilaiset vallankumoukselliset miehittivät Yhdysvaltain suurlähetystön ja pitivät sen työntekijöitä panttivankeina noin 15 kuukautta, lujittivat ne Yhdysvalloissa ja Euroopassa käsityksiä islamin aiheuttamasta uhasta. Muuan muassa näiden selkkauksien jälkeen islamia alettiin pitää poliittisena voimana, joka oli luonteeltaan väkivaltainen ja uhkaava; lännen näkökulmasta turvallisuuskysymys. Yhdysvallat muutti 1980-luvulla politiikkaansa Lähi-idässä ja tuon aktiivisen politiikan huipentuma oli Persianlahden sota 1990-luvun alussa. (Männistö 1999: 4–5, 108–109.)

Hallituksen esittämällä propagandalla on merkittävä osuus mielialan kehittämisessä ja mielipiteen muodostumisessa (Jutikkala 1997: 11). Saadakseen viestinsä perille hallituksen täytyy ryhtyä toimiin saadakseen yleisen mielipiteen haluamaansa suuntaan. Näin toimi Yhdysvaltain hallitus ennen Irakin sodan aloittamista ja rakensi kuukausien ajan kuvaa Irakin muodostamasta uhasta, sen joukkotuhoaseista ja yhteyksistä terroristeihin. Tällä politiikallaan he onnistuivat taivuttamaan niin kongressin ja parlamentin enemmistöt, kuin kansalaistensa enemmistöt puolelleen. (Chomsky 2004: 31–33.)

2.2.2 Toimittajat sotaa seuraamassa

Olen kuvaillut edellä sota-ajan journalismia ja sivunnut toimittajan roolia sodassa. Seuraavaksi tarkastelen erityisesti toimittajan roolia 2000-luvun sodissa, erityisesti Irakissa 2003. Toimittaja voi raportoida sodan tapahtumista liikkumalla armeijan mukana (*embedded reporters*) tai olla paikan päällä itsenäisesti ilman tukijoukkoja (*unilateral reporters*) (Aday ym. 2005: 4).

Luostarisen (1994) mukaan 1990-luvulla käyty Persianlahden sota antoi suunnan tulevalle sotajournalismille. Persianlahdella Yhdysvaltain armeija pyrki yhteistyöhön länsimaisten tiedotusvälineiden kanssa järjestämällä heille omia armeijan tiedotustilaisuuksia. Tilaisuuksissa toimittajille jaettiin tietoa sotatapahtumista, jotka olivat tiedotus- ja pr-ammattilaisten kädenjälkeä. Toimittajia ei kuitenkaan päästetty liikkumaan vapaasti taistelukentillä, vaan heidät rajattiin erillisille alueille, ”pooleille”, jotka olivat kaukana taisteluista. (Luostarinen 1994: 143–147, 154–156.) Yhdysvaltain armeijan järjestelmä toimi käytännössä niin hyvin, että Yhdysvaltain puolustusministeriö *Pentagon* alkoi kouluttaa lisää pr-taitoisia upseereita heti Persianlahden sodan loputtua. Yhdysvaltain uuteen tiedotusstrategiaan kuului, että Yhdysvaltain armeijan tiedottajat olivat toimittajien saatavilla päivittäin. Sen lisäksi, että he tarjosivat toimittajille tietoja, he olivat myös hyviä esiintyjiä. (Hiebert 2003: 249–251.)

Siten vajaat viisitoista vuotta myöhemmin käytyä Irakin sotaa varten Yhdysvaltain puolustusministeriöllä oli lähettää valmiiksi koulutettuja pr-taitoisia upseereita sotatantereelle. Yhdessä *Pentagon* ja Yhdysvaltain armeija kutsuivat mukaansa noin 600 kansainvälistä toimittajaa, jotka kulkivat osana Yhdysvaltain joukkoja ja raportoivat sodan tapahtumista. Joukkojen mukana olevia toimittajia kuitenkin arvosteltiin siitä, että he saavat yksipuolisia lausuntoja sen osapuolen joukon armeijalta, jonka matkassa kulkevat, sen sijaan, että he antaisivat tilaa myös muille lähteille. (Hiebert 2003: 249–250.) Toisaalta joukkojen mukana liikkuneet toimittajat pystyivät kertomaan yleisölleen suoraan yksityiskohtaisia ja selkeitä havaintoja taisteluista, jotka eivät olleet Yhdysvaltain hallituksen tai armeijan tiedotuskeskuksen sanelemia (Kellner 2003: 3).

Amerikkalaisia tiedotusvälineitä on arvosteltu siitä, että ne toimivat sekä Irakin että 2000-luvun alussa käydyssä Afganistanin sodassa isänmaallisessa tehtävässä ja myötäilivät uutisoinnissaan maan hallitusta (Aday ym. 2005: 6–7). Irakin sodan jälkeen (2003) tehdyn vertailun tuloksena yhdysvaltalaiset televisiokanavat kuten *CNN*, *FNC* (*Fox News Channel*) ja *NBC* käyttivät eniten joukkojen mukana kulkevia toimittajia kuin muut kansainväliset tiedotusvälineet. Erityisen isänmaallinen oli *FNC*, joka painotti uutisoinnissaan Yhdysvaltain armeijan ylivertaisuutta sen sijaan, että se olisi huomionnut kansainvälisen sodanvastaisuuden ja mielenosoitukset sotaa vastaan. (Kellner 2003: 4–5.) Brittiläisen televisiokanava *BBC*:n uutisia Irakin sodan ajalta tutkineet Lewis ja Brookes (2004: 297) puolestaan toteavat, että *BBC* suhtautui maansa hallituksen sanomiin kriittisemmin kuin muut brittitiedotusvälineet ja keskittyi uutisoinnissaan Irakin sodan tapahtumiin. Sodan tapahtumista se kuitenkin kertoi joko Yhdysvaltain tai Britannian virallisten hallitus- tai armeijälähteiden kautta. (Emt.)

Irakin sodan tiedotusstrategiaa on kuitenkin keuhuttu nerokkaaksi, sillä se lisäsi toimittajien tiedonsaantimahdollisuuksia ja kannusti tiedotusvälineitä esittämään sodan tarinana, jossa Yhdysvaltain ja Britannian joukot taistelivat lyhyen, mutta voitokkaan sodan Irakin joukkoja vastaan. Tarina kertoo voittamisesta ja häviämisestä sen sijaan, että uutisoinnissa olisi keskitetty pohtimaan laajempaa kontekstia, jossa sota aloitettiin. (Lewis & Brookes 2004: 298.)

2.3 Suomalaisen uutisjournalismista luonteesta

Perinteisillä tiedotusvälineillä, kuten sanomalehdillä on edelleen vahva asema suomalaisessa yhteiskunnassa (Saukkonen 2007). Lehtien lukemisessa suomalaiset ovat olleet viime vuosina maailmantilaston kärkipäässä, johon on vaikuttanut suomalaisten tapa tilata yhtä tai useampaa sanomalehteä kotiinsa (Wiio 2006: 25). Ylivoimainen osa suomalaisista tiedotusvälineistä pyrkii asettumaan virallisesti poliittisten ideologioiden ulkopuolelle. Historiallisesti tarkasteluna suomalaiset sanomalehdet ovat jakaantuneet poliittisesti ja vasta toisen maailmansodan jälkeen lehdet alkoivat ottaa etäisyyttä

puolueisiin. Puoluepolitiikan merkityksen vähentyessä monet lehdet vaihtoivat linjauksiaan. (Tommila & Salokangas 1998: 136, 248–249.) Tällä hetkellä suomalaisista sitoutumattomista sanomalehdistä muun muassa Helsingin Sanomat kuuluu Suomen suurimman mediakonsernin *Sanoma WSOY*:n alaisuuteen (Sanoma Osakeyhtiö 2008).

Suomalaista journalistista kulttuuria on kuvastanut hyvin sana ”varovaisuus”, varsinkin ulkopoliitiikan aiheista kirjoitettaessa. Ilmiön taustalla vaikuttavat Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet erityisesti kylmän sodan alkuaikoina. Suomi kuului länteen poliittiselta ja taloudelliselta järjestelmältään, mutta sijaintinsa ansiosta joutui ottamaan ulkopoliittisiin kysymyksiin maltillisen ja varovaisen kannan. Vasta 1980-luvun puolivälin tapahtumat Neuvostoliitossa, erityisesti Tshernobylin ydinvoimalaonnettomuus ja vuonna 1995 Suomen liittyminen EU:n alkoivat muuttaa suomalaisten tiedotusvälineiden suhtautumista ulkopoliitikasta kertomiseen. (Männistö 1999: 111–112, 124–125.)

1990-luvulla käytyjen sotien (esim. Persianlahti, Kosovo) aikana Suomi korosti liittoutumattomuuttaan ja tiedotusvälineissä painotettiin rauhanomaisia ratkaisuja ja kansainvälisten yhteisöjen mukanaoloa maailman kriisien ratkaisemiseksi (Kempf & Reimann 2002: 226). Suomen rooli onkin nähty siitä lähtien muiden Pohjoismaiden tapaan YK:n ja kansainvälisen oikeuden tukijana ja kehitysavun antajana (UPI 2004: 45). Suomen virallinen kanta maaliskuussa 2003 syttyneeseen Irakin sotaan oli, että se ei hyväksy Yhdysvaltain yksipuolista päätöstä hyökätä Irakiin, vaan päätökset pitää tehdä turvallisuusneuvostossa (TPK 2003). Tässä valossa suomalaisten tiedotusvälineiden voidaan sanoa heijastavan maan ulkopoliittikkaa.

Kansallisten tiedotusvälineiden rooli yhtenäisten arvojen ja asenteiden muodostajana on kuitenkin muuttumassa. Tämä on yksi globalistumisen seuraus. Perinteisten viestinten rinnalle noussut Internet vaikuttaa tähän meneillään olevaan viestintämaailman muutokseen. Ihmiset hankkivat tietoja verkkoa hyväksi käyttäen ja myös muutoin ohi kansallisen median. (Wiio 2006: 39.) Seppälä (2003) kuitenkin kirjoittaa, että vaikka viestintäteknologian kehittyminen, internet ja reaaliaikainen uutisointi monipuolistavat tiedonvälityksen sisältöjä sekä sitä kautta ihmisten maailmankuvaa, tiedonvälityksen

nopeutuminen ei välttämättä johda uutisoinnin monipuolistumiseen, sillä kulttuuriin sidotut esitys- ja puhetyöt eivät kehity yhtä nopeasti kuin tekniikka. (Seppälä 2003: 23.)

2.4 Uutisoinnin vaikutus mielipiteisiin sodista ja konflikteista

Suomalaisten suhtautuminen Yhdysvaltoihin ja sen ulkopolitiikkaan on ollut kielteistä ja kriittistä. *Elinkeinoelämän Valtuuskunnan* (EVA) tekemän raportin (2004) mukaan 75 prosenttia suomalaisista vastustaa sitä, että Yhdysvaltain ulkopolitiikka on oikeaa ja ansaitsee suomalaisten tuen. Suomalaisten suhtautumista Yhdysvaltain ulkopolitiikkaan on mitattu vuodesta 2002 ja se on ollut koko aikavälillä kriittistä. Suomalaiset näkevät Yhdysvallat maailmanrauhan uhkaajana yleisemmin kuin Euroopassa yleensä. (EVA 2004: 65–66.) Yhdysvaltain ulkopolitiikka onkin kovin erilaista kuin Suomen, sillä se harrastaa suurvaltapolitiikkaa. Sen sijaan suuri osa Suomen hegemoniakokemuksista on jo historiallisesti tarkasteluna yksiselitteisen kielteistä. (UPI 2005).

Vuonna 2006 tehdyn suomalaisen asennetutkimuksen ”*Ikkunat auki maailmaan – Suomi, EU ja maailma*” mukaan suomalaiset suhtautuvat kansainväliseen terrorismiin kielteisesti ja hyväksyvät kovatkin toimenpiteet terrorismin kitkemiseksi. Tutkimuksen tarkasteluajankohta sijoittui vuosiin 2001 ja 2005, jolloin terroritekoja ilmeni niin Yhdysvalloissa (New Yorkin terrori-isku) kuin Euroopassakin (Madridin junaisku). Kansainvälinen terrorismi yhdistettiin tarkasteltuna ajankohtina islamin ääri-ilmioihin, sillä terroritekoihin osallistuneet nimesivät usein itsensä muslimeiksi ja väittivät toimineensa sellaisen islamin nimissä, jonka uskontekoja ovat muun muassa itsemurhaiskut. (EVA 2006: 64–65.)

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) (2003) tekemän mielipidetutkimuksen¹ mukaan 76 prosenttia suomalaisista ei hyväksynyt

¹ Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) Irak-tutkimus tehtiin osana Taloustutkimus Oy:n tutkimusta ja se toteutettiin puhelinhaastatteluna 22.–24.4.2003. Tutkimukseen haastateltiin 1004 henkilöä. Tutkimuksen virhemarginaali on kaksi ja puoli prosenttia molempiin suuntiin. (MTS 2003).

Yhdysvaltojen johtamaa hyökkäystä Irakiin. Suomalaisten enemmistön mukaan Suomen kanta sotatoimiin pohjautui YK:n näkemyksiin ja vajaa kolmannes uskoo Suomen tehneen itsenäisen päätöksen suhteessa sotatoimiin. Tiedotusvälineiden antamaa kuvaa sodasta piti luotettavana 38 prosenttia suomalaisista. Vastaavasti yli puolet (51 %) kansalaisista ei pitänyt tiedotusvälineiden antamaa kuvaa luotettavana. (MTS 2003.)

Yhdysvaltain maine on huonontunut 2000-luvulla maailmalla yleisestikin, eritoten Irakin sodan jälkeen. Kansainvälisten asenteiden muutoksen voi nähdä johtuvan juuri Irakin sodasta. Erityisesti ne maat, jotka eivät kuuluneet Yhdysvaltain perustamaan liittoumaan², syyttivät Yhdysvaltoja siviileihin kohdistuneista rikoksista huomattavasti voimakkaammin kuin liittoumaa tukeneet maat. Kuitenkin myös liittoumaa tukeneissa maissa, kuten Espanjassa ja Tanskassa yleinen mielipide sotaa kohtaan oli kielteinen, ja kansalaiset pitivät maiden liittoutumista vääränä päätöksenä. Mielipide-erojen taustalla vaikuttavat kansallisten tiedotusvälineiden erilaiset painotukset sotauutisoinnissa. Amerikkalaisen median on katsottu suoriutuneen huonosti tiedonvälitystehtävässään eritoten siinä, miten Irakin sota selitettiin kansalaisille. (Dimitrova ym. 2005b: 37.) Esimerkiksi maaliskuussa 2003 Yhdysvalloissa tehdyt mielipidemittaukset paljastivat, että 60 prosenttia amerikkalaisista uskoi Saddam Husseinin ja al-Qaidan olevan välitön uhka Yhdysvalloille (Chomsky 2004: 31–33).

² Liittoumaan kuuluneet maat: Afganistan, Alankomaat, Albania, Australia, Azerbaidzan, Bulgaria, Costa Rica, Dominikaaninen tasavalta, El Salvador, Eritrea, Espanja, Etelä-Korea, Etiopia, Filippiinit, Georgia, Honduras, Islanti, Iso-Britannia, Italia, Japani, Kolumbia, Kuwait, Latvia, Liettua, Makedonia, Marshallinsaaret, Mikronesia, Mongolia, Nicaragua, Palau, Puola, Portugali, Romania, Ruanda, Singapore, Slovakia, Salomonsaaret, Tanska, Tsekin tasavalta, Turkki, Uganda, Unkari, Uzbekistan ja Viro (BBC online 2003).

3 TOOREETTINEN VIITEKEHYS UUTISTEKSTIEN TUTKIMISEEN

Tässä luvussa käyn läpi kriittisen tekstintutkimuksen ja systeemis-funktionaalisen kieliteorian käsitteitä pääpiirteissään siten, että keskityn tutkielmani kannalta keskeisiin käsitteisiin. Kriittisen tekstintutkimuksen tavoitteena on selvittää teksteihin kirjoittautuvia eksplisiittisiä ja implisiittisiä arvoituksia. Tutkimusmenetelmän kannalta keskeisiä ovat *kielen ideationaalinen funktio* ja *interpersonaalinen funktio* (luku 3.1). Käyn lyhyesti läpi myös *tekstiä*, *sen tulkintaa* ja *tekstintutkimusta* (luku 3.2). Lopuksi keskityn *arvottaviin asenteisiin* ja *sen kielellisiin keinoihin* (luku 3.3). Seuraan tutkielmassani M.A.K. Hallidayn (1994) systeemis-funktionaalisen kieliopin periaatteita, jolle perustan myös tutkimusaineiston esimerkkitekstieni analysoinnin. Käytän menetelmäapuna myös suomalaisen kriittisen tekstintutkimuksen perinnettä. Erityisesti nojaudun Vesa Heikkisen (1999) työhön. Valitsin analyysini pohjaksi SF-kieliopin, koska se tuntui antavan konkreettisia keinoja pureutua uutistekstien kielellisiin valintoihin ja jonka avulla voidaan paljastaa, minkälaisia asennemerkityksiä ne tuottavat.

3.1 Systeemis-funktionaalinen näkemys kielestä

Systeemis-funktionaalinen kieliteoriassa kieli nähdään funktionaalisenä, ja että se on kuvattavissa systeeminä. Kielen funktionaalisuus tarkoittaa sitä, että kielellä on erilaisia tehtäviä, joiden avulla se palvelee ihmisiä heidän päämäärissään. Kielen palveleva rooli näkyy siinä, miten sen avulla ihmiset voivat kuvata maailmaa, ylläpitää vuorovaikutusta ja rakentaa tekstejä. Kielenkäyttö on olemassa ihmisten välistä kommunikointia varten. (Halliday 1978: 21–22). Siten se on sosiaalista toimintaa, jossa kieltä käyttävä ihminen on sosiaalinen toimija. Kommunikoinnin ihmiset omaksuvat, kun he kasvavat kieliyhteisönsä kielen ja tekstien välityksellä. (Karvonen 1995: 22.)

Systeemis-funktionaalinen kielioppimalli perustuu kielen merkitysten tutkimiseen. Kieli kuvataan merkitysvalintoina ja valinnan mahdollisuudet kuvataan merkityssysteeminä. Mallissa systeemisytydellä tarkoitetaan kielellisten valintojen tekemistä. Olennaista

systemissä on, että tietyllä valinnalla suljetaan muut vaihtoehdot pois. (Halliday 1994: xxvi–xxvii.) Näin ollen kielelliset ja tekstuaaliset, myös typografiset valinnat ovat valintoja merkityssystemistä ja ne tuottavat merkityseroja teksteissä (Heikkinen ym. 2000: 197).

Hallidaylaisessa lähestymistavassa kielen resurssit järjestäytyvät kolmen eri funktion mukaan. Samalla kun kieli kuvaa ulkoista maailmaa ja sen kokemista (ideationaalinen funktio), se luo ja ylläpitää ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta (interpersonaalinen funktio) ja luo yhtenäisiä tekstejä (tekstuaalinen funktio). (Halliday 1994: 29–30, 53–56.) Lähestymistavassa kielen ja kontekstin suhde nähdään yhdistyneen toisiinsa siten, että kielenulkoisen sosiaalisen konteksti vaikuttaa kielen käyttöön, kun taas kielen käyttö luo todellisuutta (Kalliokoski 1996: 23).

3.2 Tekstistä, tulkinnasta ja tekstintutkimuksesta

Systemis-funktionaalisen näkemyksen mukaan tutkimuksen kohteena olevia tekstejä täytyy tutkia kokonaisuuksina. Teksti nähdään samanaikaisesti sekä tuotteena että prosessina, koska sen merkitysten tulkinta on jatkuva prosessinomainen tapahtuma. Teksteihin valitut sanat ja kielelliset ilmaukset tuottavat teksteissä kokonaismerkityksiä, jotka ovat muuttuvia ja monitasoisia. Teksteissä kuvataan käsityksiä maailmasta, tuotetaan vuorovaikutusta ja rakennetaan kielellistä kokonaisuutta. (Heikkinen ym. 2000: 64, 197–198.)

Merkitykset eivät ole valmiina tekstissä, eikä niitä voi suoraan lukea siitä. Merkityksiä voidaan kuitenkin tulkita teksteistä tarkastelemalla sen muotoja ja rakenteita. Tähän tarvitaan lisäksi kielitajua ja kulttuurista tietoa, että tietty muoto tai rakenne ymmärretään joksikin merkitykseksi. (Heikkinen ym. 2000: 197.) Merkityksiä voidaan myös ymmärtää väärin. Tavallisesti tekstillä on kirjoittajansa ja vastaanottajansa. Kirjoittajan täytyykin varmistaa, että vastaanottajalla on jo entuudestaan tarpeeksi yhteistä tietoa, että teksti tulee ymmärretyksi tekstin kirjoittajan kannalta oikealla

tavalla (Lehtonen 1998: 29–30). Näin ollen merkitykset rakentuvat kirjoittajan ja vastaanottajan yhteisessä prosessissa ja ovat siten tulkittavissa teksteistä.

Tekstintutkimuksessa on monta eri näkökulmaa lähestyä tekstiä. Esittelen näistä seuraavaksi omaa tutkimustani lähinnä olevia kriittisiä tutkimussuuntauksia. Tutkimussuuntauksien kriittisyys tarkoittaa Heikkisen (1999) mukaan lähinnä sitä, että niiden päämääränä on paljastaa teksteihin sisältyvät valtasuhteet ja harjoittaa ideologikritiikkiä (emt.: 71–72).

Kriittinen lingvistiikka on tutkimussuuntaus, joka sai alkunsa 1970-luvulla Englannissa. Kriittisen lingvistiikan päämääränä on tutkia, kuinka kielen eri rakenteet ja sanasto vahvistavat tekstissä esitettyjä ajatuksia. Lähtökohtana on ajatus, että jokaisella kielen rakenteella on ideologinen merkityksensä ja eri rakenteet tuottavat erilaisia tulkintoja. (Fowler ym. 1979: 185.) Suuntauksessa tutkitaan tietylle yhteisölle tai ryhmälle yhteisten arvojen, asenteiden ja uskomusten eli ideologian ilmenemistä kielenkäytössä (Simpson 1993: 5). Kriittisissä tutkimuksissa ideologian nähdään heijastuvan kielellisiin valintoihin ja se voi esiintyä teksteissä joko implisiittisesti eli itsestään selvyysinä tai eksplisiittisesti eli suoraan sanottuna. Suomessa ideologian kielellistä ilmentymistä sanomalehtien pääkirjoituksista on tutkinut erityisesti Vesa Heikkinen (1999).

Kriittinen lingvistiikka nojautuu pitkälti M.A.K. Hallidayn (1978; 1985; 1994) luomaan systeemis-funktionaaliseen kielioppiin. Hallidayn (emt.) teoria kolmesta kielen metafunktiosta on paljon käytetty tekstintutkijoiden tutkimusmenetelmä (Varis 2004: 114). Tällaisessa tekstianalysissä on mahdollista tarkastella tekstiä sisällön, vuorovaikutuksen ja rakenteen kannalta. Sisällön näkökulmasta (ideationaalinen funktio) on keskeistä tarkastella *transitiivisuutta* eli lauseen muodostumista predikaateista, subjekteista ja objekteista. Näiden osien tarkastelu kertoo, miten tekstissä nimetään ja kuvataan tilanteen toimijoita ja asioita. Vuorovaikutuksen näkökulmasta (interpersonaalinen funktio) keskeisintä on *modaliteettien* tarkastelu, joka ilmaisee kirjoittajan asenteita vastaanottajiin tai viestin sisältöä kohtaan. Rakenteen (tekstuaalinen funktio) näkökulmasta tarkastellaan sitä, miten tekstissä järjestetään informaatiota. Kaikki funktiotyypit ovat yhtä aikaa mukana kaikissa tekstin valinnoissa,

sillä jokainen ilmaus on ideationaalisten, interpersonaalisten ja tekstuaalisten merkityksen toteutuma. (Butt ym. 2004: 272–275.) Funktiot voidaan myös irrottaa toisistaan ja tarkastella yksi kerrallaan. Tarkastelen seuraavaksi lähemmin ideationaalista ja interpersonaalista merkitysfunktiota siltä osin, kuin olen niitä käyttänyt menetelmänä.

3.3 Tekstianalyysin hahmottelua uutistekstien tutkimukseen

Valitsen tutkimukseeni ideationaalisen merkitysfunktion pääasiassa siksi, että sen avulla voidaan selvittää, miten kirjoittaja, tässä tapauksessa toimittaja, nimeää tekstissä tilanteen osallistujia ja asioita, eli sodankävijöitä ja sota. Tämän funktion tasolla keskeistä on *transitiivisuus*, eli prosessien, niiden osallistujien ja tekstin kuvaamien olosuhteiden esittäminen lauseessa (Heikkinen ym. 2000: 132). Analyysissäni keskityn ainoastaan toimittajan osallistujiin, eli sodankävijöihin ja sotaan suuntaaman nimeämisen. Heikkinen (1999: 127) toteaa, että nimeämisen avulla kirjoittaja kertoo asioita omasta näkökulmastaan ja tätä kautta vahvistaa oman mielipiteensä välittymistä tekstissä. Tarkastelen nimeämistä substantiiveista.

Tätä tukemaan valitsen tutkimukseeni interpersonaalisen merkitysfunktion siksi, koska haluan selvittää, miten toimittajan näkökulma nimeämisen lisäksi näkyy uutisteksteissä. Tämän funktion tasolla keskityn kuvaamaan *modaliteettia*, eli kirjoittajan asennetta esittämäänsä asiaan (Fowler ym. 1979: 200). En siten puutu tämän funktion toisiin osaluokkiin, jonka tarkoitus on viestijöiden sosiaalisten suhteiden, identiteettien ja roolien ilmaiseminen. Täten analyysissäni tarkastelen ainoastaan sitä, kuinka toimittajan asennoituminen sotaan ja sodankävijöihin ilmenee uutisteksteissä. Tarkastelen sitä johtoverbeistä, modaalisuuden ilmauksista ja referoinnista.

Tekstin tutkimuksessa on otettava huomioon se, että merkitysfunktiot toimivat ilmauksissa päällekkäin. Täten myös ideationaaliseen merkitykseen kuuluu suhtautumista eli interpersonaalisuutta. (Pälli 2003: 169.) Näin ollen ideationaalisesti tutkittava nimeäminen on osa interpersonaalisesti ilmaistavaa asennemerkitystä, sillä se

kertoo kirjoittajan, tässä tapauksessa toimittajan, näkökulmasta, jota hän työssään heijastaa lukijoilleen ja laajemmin yhteiskuntaan. Merkitysfunktioiden analysoinnin tuloksena on mahdollista saada kuvaus uutisteksteihin kirjoittautuvasta sodasta ja sodankävijöistä toimittajan näkökulman sävyttämänä. Täten keskityn tutkimuksessani erityisesti interpersonaaliseen funktioon.

Koska tutkimuksessani halutaan selvittää suhtautumista, käyn seuraavaksi läpi tekstianalyysin kehittelyn kannalta keskeisiä käsitteitä. *Asenteella* tarkoitetaan taipumusta suhtautua myönteisesti tai kielteisesti asioihin ja ihmisiin (Suhonen 1988: 26). *Arvottava asenne* puolestaan on se osa tekstin näkökulmaa, josta näkyy kirjoittajan negatiivinen tai positiivinen suhtautuminen käsiteltävään asiaan. Kirjoittajan asenteet tulevat ilmi tekstissä joko implisiittisesti peiteltyinä tai eksplisiittisesti, eli suoraan sanottuna. (Heikkinen 1999: 87, 100–101.) Tarkastelen seuraavaksi pääpiirteissään niitä kielellisiä keinoja, joilla tekstin kirjoittajan asenteet näkyvät tekstissä.

Fowlerin (1991) mukaan kaikki kielelliset rakenteet (esim. sana-, lause- ja merkitystasot) voivat ilmaista asenteita, mutta sanasto on se, joka ilmaisee niitä kaikkein eksplisiittisimmin (emt.: 67). Useimmille kielenkäyttäjille sanojen peruserkitykset ovat samoja, mutta konteksti, sekä tekstuaalinen että sen välityksellä laajempi kulttuurinen konteksti määräävät lopulta sen, mikä merkitys milläkin sanalla missäkin yhteydessä on (Fairclough 1992: 88–89). Tavallisesti uutisissa rakennetaan merkityksiä vakiintuneiden tapojen mukaan ja tavanomaisia kulttuurisia merkityksiä huomioiden. Täten esimerkiksi sana *terrorismi* on merkitykseltään negatiivinen ja sen käytöllä viitataan tiettyihin valtioihin, jotka kouluttavat *terroristeja*. Uutisissa terroristeihin liitetään ominaisuuksia, kuten raakuus, radikaalisuus ja fundamentalismi, ja heidän toimintansa on väkivaltaista (*uhkaavat ja tekevät itsemurhaiskuja*), minkä seurauksena viattomat ihmiset kuolevat. (van Dijk 2006: 371.)

Koska tässä tutkimuksessa arvottamisen kannalta keskeiseen rooliin nousevat sanaluokista *substantiivit* ja *verbit*, käsittelen niitä tarkemmin. Substantiiveilla tapahtuvaa nimeämistä voidaan käyttää tietoisesti vahvistamaan tekstin kirjoittajan mielipiteen välittymistä. Kalliokosken (1996: 20) mukaan nimeäminen tarkoittaa sitä,

miten kirjoittaja nimittää tekstissä toimivia ihmisiä, ihmisryhmiä tai käsiteltävänä olevaa tapahtumaa tai sen osaa. Tarkastelemieni uutisten tapauksessa esimerkiksi seuraavat nimitykset ovat neutraaleja (1), negatiivisesti arvottavia (2) tai positiivisesti arvottavia (3):

- (1) *Irak / yhdysvaltalaisjoukot / Britannia*
- (2) *Saddamin joukot / hyökkääjät*
- (3) *Irakin presidentti Saddam Hussein /
Yhdysvaltain puolustusministeri Donald Rumsfeld*

Positiivisuutta kolmannen esimerkin nimityksiin tuovat yhteiskunnallista asemaa ja arvovaltaa korostavat tittelit, koska ne tuottavat teksteissä merkitystä, että kyseessä on tärkeä henkilö (Puurtinen 2004: 133). Täten nimeäminen arvottavana keinona rakentaa kontekstissaan joko positiivisia, neutraaleja tai negatiivisia merkityksiä sodankävijöistä ja sodasta.

Eksplisiittisesti arvottavia asenteita voidaan sijoittaa substantiivien lisäksi verbeihin, erityisesti johtolauseiden verbeihin. Uutisissa johtoverbit sijaitsevat epäsuoran esityksen referoidussa osassa: ”*Saddam Hussein sanoj, että...*”. Kuitenkin johtoverbit ovat tärkeitä arvottavien asenteiden välittämisessä, sillä henkilöstä ja hänen verbaalisesta käyttäytymisestään voidaan antaa hyvin erilainen kuva verbivalinnalla. Tavallisesti uutisten objektiivisuutta, puolueettomuutta ja neutraalia suhtautumista esitetään siten, että uutislähteet *kertovat* tai *sanovat* jotain. Tämä johtuu siitä, että uutistoiminnan normeihin kuuluu, että toimittaja ei saa ottaa kantaa uutisissa käsittelemiinsä asioihin, eikä muuttaa niiden asiasisältöä (Pietilä 1995: 59, 72, 82).

Toimittajalla on kuitenkin mahdollisuus arvioida uutislähdettä erityisesti johtoverbien kautta. Täten, jos uutisissa jonkun sanotaan *väittävän*, *kiistävän* tai *vakuuttavan*, sen tulkitaan viittaavan epäilyyn sanoman todenperäisyydestä. Värikäs verbivalinta voi myös toimia tekstin elävöittämissä tarkoituksessa ja estää toistoa. (Gidengil & Everitt 2003: 213–214.) Sen lisäksi, että johtoverbit voivat olla neutraaleja tai kantaaottavia, niillä voidaan myös kommentoida uutislähteenä toimivan henkilön käyttäytymistä. Heikkisen (1999: 145) mukaan tällaisia puhujaa arvottavia verbejä ovat esimerkiksi

julistaa, uhot, tuumailla ja nurista, ja ne tavallisesti arvottavat puhujaa negatiivisesti. Arvottavien asenteiden kannalta on suuri ero, kuvataanko henkilön sanomisia julistuksina, ylistyksinä vai kerrotaanko hänen sanoneen jotain. Täten johtoverbivalinnat saattavat vaikuttaa jutun sisältöön kielteisesti.

Tekstin asenteet tulevat ilmi myös modaalisuudesta. Tekstin modaalisuudella tarkoitetaan, että painetun tekstin takana on ihminen, jolla on valtaa esittää arvioita esimerkiksi asian totuudesta, välttämättömyydestä tai mahdollisuudesta (Fowler 1991: 85–87). Modaalisuutta on eri lajeja. Kangasniemi (1992) jakaa modaalisuuden kolmeen eri perustyyppiin: *episteemiseen, deonttiseen ja dynaamiseen*. Käsitteet ovat peräisin modaalilogiikasta, ja niillä tarkoitetaan mahdollisuuden tai välttämättömyyden eri asteita. Esimerkiksi episteemisellä modaalisuuden asteikolla siirrytään mahdollisuudesta varmuuteen ja deonttisella asteikolla sallimisesta pakkoon. (Emt.: 2–3.)

Kirjoittaja voi ottaa kantaa lauseen väittämään muun muassa modaalisilla verbeillä (*voida, saattaa*), adverbeilla, kuten *ehkä ja todennäköisesti*, kiellolla (kieltoverbi *ei*) sekä osoittamalla epärointiä konditionaalien tai adjektiivirakenteiden (*on epätodennäköistä*) käytöllä (Hakulinen & Karlsson 1988: 261–266, 272). Täten modaalisuuden ilmauksilla esitetään muun muassa arvioita asioiden varmuudesta tai epävarmuudesta. Uutisissa modaalisuuden ilmaukset ovat yksi monista toimittajan keinoista ilmaista kantansa käsittelemäänsä aiheeseen. Aineistossa modaalisuus liittyy erityisesti sellaisiin aiheisiin, jotka joko kumottiin jo ennen sotaa valheellisina, tai jotka myöhemmin osoittautuivat vääräksi tiedoksi. Tällaisia aiheita oli esimerkiksi Saddam Husseinin kuolema: *Britannian tiedustelulähteiden mukaan oli epätodennäköistä, että Saddam olisi kuollut iskussa* (esim. 33). Lauseen modaalisuudella otetaan kantaa aiheen epävarmuuteen, josta kertovat modaalisen adjektiivirakenteen ja konditionaalien käyttö. Tässä tutkimuksessa modaalisuus liittyy siihen, millaisen vaikutelman ne tilanteesta antavat ja miten ne ilmentävät sodankävijöiden epävarmuutta/varmuutta suhteessa esittämiinsä väitteisiin. Esimerkki-ilmaus on luokiteltu negatiiviseksi.

Sanaston ja kielellisten rakenteiden lisäksi erilaisia arvottavia asenteita voidaan ilmaista myös referointirakenteilla. Ne ovat eksplisiittisiä tapoja ilmoittaa lukijalle, että kyse on

lainauksista eli haastateltavan omia sanoja. Puheen referoinnissa on pääasiassa kyse *suorasta* ja *epäsuorasta esitystavasta*, jossa ensimmäinen tarkoittaa ajatusviivalla tai lainausmerkeillä ilmaistua referoitua puhetta, ja jälkimmäinen puolestaan tarkoittaa johtolauseella ilmaistua referointia (johtoverbit). (Fairclough 1992: 107–109.) Siten edellä esittämäni johtoverbit ovat myös osa referointirakennetta. Käsittelen tässä kuitenkin referointirakennetta siten, että ymmärrän lainausmerkkien käytön toimittajan näkökulman osoitukseksi. Täten niillä voi myös olla arvottava vaikutus.

Uutisissa lainausmerkeillä nähdään olevan ainakin kaksi tarkoitusta. Ensinnäkin, ne voivat ilmaista suoraa esitystä, jolloin niillä halutaan luoda objektiivisuuden vaikutelmaa, jolloin asiat puhuvat puolestaan. Toiseksi niitä voidaan käyttää jonkun sanan tai sanojen ympärillä osoittamassa erimielisyyttä tai arkoja asioita. (Härmänmaa 2004: 100.) Esimerkiksi Luukka (1992: 20–21) luokittelee tekstissä olevat lainausmerkit kirjoittajan asennetta ilmaiseviksi tavoiksi. Asenteesta ilmaisevasta lainausmerkkien käytöstä on kyse aineiston esimerkissä: *Ministeri vakuutti, että tilanne on täysin Irakin hallinnassa, ja että Bagdadiin tunkeutujat on ”täysin piiritetty”* (esim. 37).

Lainausmerkkien voidaan tulkita ilmaisevan asenteita myös silloin, kun niitä käytetään ironian ilmaisijana. Ilmaisun ironisuus paljastuu, jos lukija osaa tulkita sen oikein, eli ymmärtää, että kirjoittaja ei todella tarkoita sitä, mitä hän sanoo (Fairclough 1992: 123). Tällöin lukijankaan ei ole tarkoitus tulkita sanaa tai lausetta kirjaimellisesti. Täten edellä mainitun esimerkin 37 voi luokitella myös ironiseksi asenteen ilmaisuksi. Myönteiseltä vaikuttava lause (*vakuuttaa, täysin hallinnassa, täysin piiritetty*) tarkoittaakin päinvastaista; toimittaja ei todellakaan tarkoita, että hän uskoisi asian olevan hallinnassa. Tämä on tulkittu negatiivisen asenteen ilmaisuksi, ja se on luokiteltu negatiivisesti arvottavaksi.

Edellä käsittelin menetelmäni kannalta tärkeimpiä arvottavia asenteita ilmaisevia kielen keinoja, joiden eksplisiittisyys tai implisiittisyys riippuu myös lukijan tulkinnasta. Olen tässä luvussa hahmotellut monenlaisia kielellisiä keinoja, joiden avulla on mahdollista kuvata kirjoittajan arvottavan näkökulman välittymistä tekstissä. Nämä keinot ovat

nimeäminen, johtoverbit, modaaliset ilmaukset ja referointirakenteet. Omassa tutkimuksessani arvottavia asenteita tarkastellaan seuraavalla tavalla:

1.

Eksplisiittisten ilmausten tasolla keskitytään substantiiveihin ja johtoverbeihin arvottavina asenteellisina ilmauksina. Substantiivien avulla tarkastellaan sodan ja sodankävijöitä koskevaa arvottavaa nimeämistä. Sodankävijöiden puheisiin ja heihin puhujina sisältyviä arvotuksia tarkastellaan referointirakenteen johtoverbeistä.

2.

Implisiittisimpien ilmausten kohdalla tarkastellaan modaalisia ilmauksia, joista keskeisiä ovat modaaliverbit ja -adverbit sekä konditionaali ja modaaliset adjektiivirakenteet. Modaalil- ilmausten avulla ilmennetään sodankävijöiden epävarmuutta tai varmuutta suhteessa esittämiinsä väitteisiin.

3.

Otan huomioon referointirakenteista sellaisen lainausmerkkien käytön, jonka voidaan tulkita olevan arvottavaa.

Tekstin funktioiden tasolla ideationaalisia ovat nimeäminen, interpersonaalisia ovat puolestaan referointirakenteiden johtoverbit, modaalisuuden ilmaukset ja lainausmerkkien käyttö referointirakenteissa. Ennen yllä hahmotellun tekstianalyysin mallin sovellusta, analysoin uutisaineistoa näkökulma-analyysin mukaan. Luku 4 on tutkimusaineiston sisällön erittelyyn perustuva analyysi.

4 SOTAUTISTEN NÄKÖKULMA-ANALYYSI

Tarkastelen ensimmäiseksi sotauutisoinnin näkökulmia sisällön erittelyn avulla. Näkökulma-analyysissa aineisto on jaettu kolmeen luokkaan, jotka ovat liittouman näkökulma, Irakin näkökulma ja molempien näkökulma. Aineistona tekstin sisällön erittelyssä on Helsingin Sanomien verkkopalvelusta, Verkkoliitteestä, kolmen viikon ajalta julkaistuja Irakin sodan hyökkäysvaiheesta kertovia uutisia.

Tarkastelupäivät on valittu osittain ilmestymisjärjestyksessä, osittain uutisointilähtöisesti sillä perusteella, milloin sodasta raportoitiin tarkastelua edellyttävästi. Tarkastelupäivät on valittu myös uutisten raportointipaikan mukaan sillä perusteella, että paikan päällä ollessaan toimittaja näkee itse omin silmin sotatilanteet ja voi kuvata näkemäänsä yksityiskohtaisesti. Toisaalta paikan päällä olevia sotatoimittajia on syytetty yli-innokkuudesta ja siitä, että he raportoivat tapahtumia liian positiivisesti tai negatiivisesti (Allan & Zelizer 2004: 3–5).

Luokittelu on tehty koko aineistolle, joka on hankittu ilmestymishetkellä vuonna 2003. Aineisto jaetaan kolmeen tarkastelujaksoon: ensimmäiseen (20.–27.3), toiseen (28.3–4.4) ja kolmanteen (5.–9.4) jaksoon. Ensimmäisessä jaksossa on jokaiselta päivältä uutinen. Toisesta jaksosta puuttuvat tarkastelupäivät (2.–3.4). Valinta johtuu siitä, että tarkastelujaksoon sattui uutisoinnin kannalta tapahtumarikas päivä 4.4, joten valitsin siltä päivältä neljä uutista. Kolmannelta jaksolta on tarkasteltu uutisointia jokaiselta päivältä. Yhteensä tutkimusaineisto koostuu 32 uutisesta, jotka jakautuvat tarkastelujaksolle siten, että ensimmäisellä jaksolla uutisia on 11 kpl, toisella 10 kpl ja viimeisellä jaksolla 11 kpl. Täten on pyritty kuvaamaan sodan uutisointia tasapuolisesti jokaisen tarkastelujakson ajalta.

4.1 Näkökulma-analyysissa tarkasteltavat asiat

Analyysissa olennaisimmaksi tekijäksi nousivat uutislähteet. Valitsin ne tarkasteluun sen vuoksi, että lähteiden käyttö kertoo uutisoinnin moninäkökulmaisuudesta ja

tasapuolisuudesta, eli siitä onko uutisissa otettu huomioon molempien osapuolten näkökannat (Saloniemi & Suikkanen 2007: 17). Luokittelen uutisen näkökulman uutislähteiden mukaan joko liittouman, Irakin tai molempien näkökulmaksi.

Analyysissä jokaista uutista tarkastellaan erikseen sen sisältämien lähteiden määrän perusteella. Hallitsevan näkökulman löytymiseen vaikuttaa se, kuinka paljon lähteet ovat saaneet tilaa uutisessa. Jos uutisessa on käytetty lähteenä vain yhtä osapuolta tai pääpaino on ollut selkeästi vain toisella osapuolella, uutinen on luokiteltu hallitsevan osapuolen näkökulmaksi. Jos taas molemmat osapuolet on otettu huomioon, näkökulma on molempien.

Esimerkiksi pelkän otsikoinnin perusteella uutisten luokittelu olisi antanut virheellisen tuloksen näkökulmasta, sillä otsikkoon oli yleensä nostettu liittouma (*USA, Brittijoukot, liittouman joukot*). Tämän lisäksi muutamat otsikot oli muotoiltu siten, että niissä ei mainittu tekijää, kuten: *Ristiriitaisia tietoja itsemurhaiskuista* (22), *Löydetyt putket eivät olleet kemiallisia aseita* (24) ja *Saddamin kohtalosta ristiriitaista tietoa* (2). Silloin uutisoinnin näkökulma selviää vasta tekstin sisältöä tarkastelemalla. Näin ollen uutisoinnin näkökulman oikeellisuuden kannalta on olennaista, että kaikkia tutkimusaineiston uutisia tarkastellaan uutislähteiden kautta.

4.2 Sotauutisoinnin näkökulmat

Kokonaisuudessaan HS:n uutisoinnin näkökulma sotaan on liittouman (47 %), vaikka lähes yhtä yleisesti uutisoitiinkin molempien näkökulmasta. Suuressa osassa uutisjuttuja on kuitenkin pyritty esittämään molempien osapuolten näkemyksiä. Taulukossa 1 esitetään yhteenveto tutkimusaineiston uutisoinnin näkökulmista.

Taulukko 1. Yhteenveto sotauutisoinnin näkökulmista.

HS:n sotauutisoinnin näkökulma N=32 (100 %)	liittouma	Irak	molemmat
	15	6	11
	47	19	34

Tutkimusaineiston näkökulma näyttää kuitenkin melko selkeästi painottuvan liittouman näkökulmaan. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että toimittajien oli helpompi lähestyä niin Yhdysvaltain kuin Britannian edustajia kuin Irakin edustajia. Läntisellä liittoumalla oli sodassa omat tiedotuskeskuksensa, joissa toimittajille jaettiin tietoa. Samoin tulos voi johtua siitä, että toimittajilla oli mahdollisuus liikkua Yhdysvaltain joukkojen mukana ja haastatella heitä. Toisaalta myös molempien näkökulma on hyvin edustettuna (34 %), eli toimittajat ovat saaneet tietoa molemmilta osapuolilta. Sen sijaan tutkimusaineistossa näyttää siltä, että pelkästään Irakin näkökulmasta toimittajat eivät juttujansa juurikaan kirjoita, vain 19 prosenttia aineiston uutisista on Irakin näkökulmasta kirjoitettuja. Tässä valossa tarkasteltuna tutkimusaineisto näyttää liittoumamyönteiseltä.

4.3 Yhteenveto näkökulma-analyysista

Liittouman näkökulmaa uutisteksteissä edustivat ennen kaikkea Yhdysvaltain armeijan edustajat (ks. taulukko 2). Sodan johtoa edustivat muun muassa Yhdysvaltain joukkoja johtanut kenraali *Tommy Franks*. Hallitusta edustivat Yhdysvaltain puolustusministeri *Donald Rumsfeld*, Britannian pääministeri *Tony Blair* ja Britannian puolustusministeri *Geoff Hoon*. Irakin näkökulmaa edustivat etunenässä maan hallituksen edustajat, presidentti *Saddam Hussein* ja tiedotusministeri *Muhammed Saeed al-Sahhaf*. BBC:n (2003) mukaan tiedotusministeri tuli sodassa tunnetuksi muun muassa lempinimellä ”Comical-Ali”, koska hänen lausuntonsa herättivät huvittuneisuutta ja hämmennystä ympäri maailmaa. Ministerin puheet otettiin kuitenkin vakavasti sekä irakilaisien

keskuudessa että muissa arabimaissa, joissa oikeasti uskottiin ministerin vakuutteluihin, että liittouman joukot ovat kaukana Bagdadista. Länsimaissa ministerin puheita ihmeteltiin, koska ne olivat täysin erilaisia ympäröivästä todellisuudesta. (BBC online 2003.)

Taulukko 2. Yhteenveto sotautisoinnin lähteistä ja määristä.

osapuoli				
		liittouma	Irak	yht.
lähde	armeija	51 (47 %)	4 (10 %)	55 (37 %)
	hallitus	19 (18 %)	20 (50 %)	39 (26 %)
	media	34 (31 %)	10 (25 %)	44 (30 %)
	silminnäkijät	4 (4 %)	6 (15 %)	10 (7 %)
	yht.	108 (73 %)	40 (27 %)	148 (100 %)

Odotuksenmukaisesti sodasta uutisoitiin eniten armeijan välityksellä, eritoten liittouman armeijan. Armeija kokonaisuudessaan on sodan päätoimija, koska 37 prosenttia kaikista haastatteluista ja lausunnoista on heiltä peräisin. Jos verrataan liittouman ja Irakin armeijaa keskenään, niin kaiken kaikkiaan liittouman armeijan edustajat ovat moninkertaisesti näkyvämmiin esillä kuin Irakin armeija. Näin ollen Irakin armeijalla lausuntojen antajana ei ollut sodassa suurta roolia. Toisaalta voi olla niin, että toimittajilla ei ole ollut ketään, ketä haastatella, sillä Irakin armeija ja tasavaltakaartilaiset luovuttivat taistelut varsin aikaisessa vaiheessa, koska liittouman armeijalla oli suuri ylivoima verrattuna heihin. Taisteluita jatkoivat Saddam Husseinille uskolliset joukot. Taulukosta 2 käy myös ilmi, että myös mediaa käytetään usein lähteenä. Länsimaisen median osuus onkin 31 prosenttia. Tämä näkyy aineistossa siten, että toisen median (*BBC, Reuters, AP, CNN, AFP, Al-Jazeera*) tekemiä havaintoja uutisoidaan eteenpäin. Täten aineistossa korostuvat myös kansainvälisten uutistoimistojen tekemät painotukset.

Taulukosta 2 näkyy myös se, että kolmas suuri ryhmä on poliitikot (26 %). Tämä johtuu siitä, että he edustavat yhteiskunnan auktoriteetteja, ja heidän lausuntojaan pidetään luotettavina ja merkityksellisempinä kuin esimerkiksi tavallisten kansalaisten (Bell 1991: 191–192). Irakin johtohahmot pääsevät aineistossa ääneen huomattavan usein, jopa 50 prosenttia kaikista irakilaisista lähteistä on peräisin hallitukselta. Tämä on mielenkiintoinen havainto siinä mielessä, että esimerkiksi Irakin tiedotusministeri ei ole kovin luotettava lähde, eli tässä tapauksessa korkea poliittinen asema ei takaa sanoman uskottavuutta. Kuitenkin suuri osa hallituksen lausunnoista tulee juuri tiedotusministeriltä. Siten se voi vaikuttaa uutisoinnin kokonaiskuvaan niin, että arvottavia asenteita on enemmän sellaisten uutisten ympärillä, jotka tulevat tiedotusministeriltä.

Kaiken kaikkiaan näkökulman määrittely ei ollut yksiselitteistä, sillä oli vaikea määrittellä, kuinka paljon eri lähteiden on saatava jutussa tilaa, että ne voi laskea samanvertaisiksi eli molempien näkökulmaksi. Aineistossa vallitsi hienoinen epätasapaino lähteiden välillä siten, että liittouma sai kertoa useamman eri lähteen voimin jonkin asian, kun taas Irakin tehtäväksi jäi joko kieltää tai myöntää se. Näkökulma-analyysi selvitti sotauutisointia alustavasti, eli sitä ketkä uutisissa esiintyivät ja missä suhteessa heitä oli toisiinsa nähden. Tämän lisäksi tarvitaan tarkempaa tekstianalyysia siitä, miten eri lähteitä uutisissa kohdeltiin, toisin sanoen, miten heihin teksteissä suhtauduttiin ja miten sitä kielellisesti esitettiin. Sitä selvitan yksityiskohtaisesti seuraavaksi tekstianalyysissa.

5 HELSINGIN SANOMIEN UUTISTEKSTIEN SOTA JA SODANKÄVIJÄT

Tukeudun tekstianalyysissäni luvussa 3 esittämäni systeemis-funktionaaliseen kielioppiin ja kriittisen tekstintutkimuksen perinteeseen. Tarkastelen uutistekstejä ideationaalisen ja interpersonaalisen merkitysfunktion avulla. Käyn läpi tekstianalyysin suorittamista tarkemmin luvussa 5.1, jolloin selitän yksityiskohtaisemmin esimerkkien avulla, millaista arvottaminen aineistossa on, ja miten sitä luokitellaan neutraaliksi, negatiiviseksi tai positiiviseksi. Itse analyysi alkaa luvusta 5.2 siten, että ensimmäisenä analysoin sotaa ja sodankävijöitä koskevaa nimeämistä ideationaalisen merkitysfunktion avulla. Nimeämiseen liittyy myös arvottavia valintoja. Sen jälkeen käyn läpi uutistekstejä sen mukaan, kuinka niissä esitetään arvottavia asenteita interpersonaalisen funktion avulla. Näitä analysoin puheen referoinnista eli johtoverbeistä (5.3), modaalisuuden ilmauksista (5.4) ja puheen referoinnista eli lainausmerkkien käytöstä (5.5). Lopuksi esittelen uutisteksteihin kirjoittautuvan kokonaiskuvan sodasta ja sodankävijöistä (luku 5.6).

5.1 Tekstianalyysissä tarkasteltavat asiat

Tekstianalyysissä uutistekstejä tarkastellaan teorialähtöisesti siten, että olen luokitellut uutistekstien ilmaisuja niitä kuvaaviin kolmeen luokkaan: **1)** sodan ja sodankävijöiden nimeäminen, **2)** sodankävijöiden puheen esittäminen sekä **3)** sodankävijöiden puheiden varmuuden arviointi. Luokkiin kuuluvat ilmaisut olen luokitellut negatiiviseksi, neutraaleiksi tai positiiviseksi ilmaisuiksi.

Pääpiirteissään ilmausten luokittelussa on otettu huomioon yksittäiset sanat ja niiden tavanomaiset kulttuuriset merkitykset. Ne vaikuttavat ilmausten luokitteluun negatiiviseksi, neutraaleiksi tai positiiviseksi. Siten esimerkiksi merkitykseltään positiivinen verbi *ylittää* on luokiteltu positiiviseksi ilmaukseksi. Näin ollen lause: *Franks ylisti laveasti hyökkäyksen etenemistä* on luokiteltu positiiviseksi. Puolestaan nimeäminen vastapuoli *pahaksi*, *palkkasoturiksi* tai *hyökkääjäksi* on tulkittu ja luokiteltu negatiiviseksi. Neutraalius puolestaan kuvaa niitä ilmauksia, jotka eivät

ilmaise asennetta suuntaan tai toiseen. Aineistossa neutraaliudesta kertovat yleensä johtoverbit *kertoa* ja *sanoa*. Tästä esimerkkinä: *Viisi ihmistä kuoli kun auto räjähti liittouman tarkastuspisteessä, kertoivat USA:n sotilasviranomaiset.*

Olen ottanut luokittelussa huomioon myös laajemman tilannekontekstin. Tämä johtuu siitä, että myös 2000-luvun sodankäynnissä osapuolet levittävät tahallisesti positiivista tietoa oman puolensa tapahtumista eli levittävät propagandaa. Täten luokittelussa on otettu huomioon se, että joissain tapauksissa näennäisesti positiiviset sanat (*vakuutti, täysin hallinnassa, täysin piiritetty*) paljastuvat kontekstissaan negatiivisiksi tai jopa ironisiksi. Näin esimerkiksi lauseessa: *Ministeri vakuutti, että tilanne on täysin Irakin hallinnassa, ja että Bagdadiin tunkeutujat on "täysin piiritetty"*. Se on luokiteltu negatiiviseksi, sillä se ilmaisee merkityksen ja tilannekontekstin ristiriitaa eli ironiaa. Lainausmerkit toimivat tässä lukuohjeena, että lausetta ei pidä ottaa kirjaimellisesti.

Ilmausten luokittelussa on pyritty myös huomioimaan laajempi konteksti siten, että esimerkiksi väitteet Irakin joukkotuhoaseista ymmärretään Yhdysvaltain hallituksen keinoiksi vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen sekä pyrkimykseen saada maailman yleisö tukemaan sotaa. Luokitteluun tämä vaikuttaa siten, että esimerkiksi lause: *Irakin armeijan harjoituskeskuksesta on löytynyt säiliöitä, jotka saattavat sisältää kiellettyjä kemiallisia aseita, mm. hermokaasujen valmistukseen, Yhdysvaltain sotilasedustajat kertoivat*, on luokiteltu negatiiviseksi. Luokittelun perusteena ovat tekstissä korostetut substantiivit ja adjektiivit (*kielletty, kemiallinen ase, hermokaasu*), jotka rakentavat negatiivisia merkityksiä. Esimerkissä on kuitenkin käytetty mahdollisuudesta kertovaa modaaliverbiä *saattaa*, joten se on luokiteltu neutraaliksi.

Aineiston ilmausten lajittelu negatiivisuuden, neutraaliuden tai positiivisuuden mukaan ei ole yksiselitteistä, sillä jokaisen ilmauksen laatu riippuu pitkälti tulkitsijasta ja hänen taustastaan. Arvottavien asenteiden tutkiminen on vaikeaa, koska on mahdotonta osoittaa absoluuttisesti, mikä ilmaus on arvottava ja mikä ei. Siksi tämän tyyppisessä tutkimuksessa korostuu subjektiivisuus ja merkitysten tulkinnassa nojataan myös omaan intuitioon. Pyrin kuitenkin esittelemään perusteet kaikkien ilmaisujen luokittelulle erikseen jokaisen luokan kohdalla. Kaikkien esimerkkien arvottavat ilmaisut on

kursivoitu. Suluissa oleva numero esimerkkien lopussa viittaa tutkimusaineiston uutiseen, josta esimerkki on peräisin. Kaikki aineiston uutiset on listattu liitteeseen 1.

5.2 Sotaa ja sodankävijöitä koskeva nimeäminen

Tutkimusaineistossa käytetään erilaisia arvottavia nimityksiä kuvaamaan tekstin osallistujia. Neutraaleja nimityksiä ovat pääpiirteissään sellaiset ilmaukset, jotka eivät ilmaise asenteellisuutta. Niitä käytetään myös eniten (65 %). Tällaisia ovat esimerkiksi valtion tai kansallisuuden neutraalit nimitykset, kuten *Irak*, *Yhdysvallat* ja *brittijoukot*. Huomionarvoista on, että tutkimusaineistossa on positiivisesti arvottavia nimityksiä 22 prosenttia. Tähän on laskettu mukaan kaikki ne nimitykset, jotka kuvaavat henkilöä koko nimellä ja tittelillä kuten sotilasarvolla tai ammattinimikkeellä. Negatiivisesti arvottavia ilmauksia on vähiten (13 %). Taulukkoon 3 on koottu yhteenvetona teksteissä esiintyneiden nimitysten määrä ja niiden laatu molemmista osapuolista.

Taulukko 3. Yhteenveto nimeämisestä ja sen sävystä.

näkökulma	negatiivinen		neutraali		positiivinen	
Irak N = 58 (100 %)	11	19 %	37	64 %	10	17 %
liittouma N = 66 (100 %)	6	9 %	43	65 %	17	26 %
yhteensä N = 124 (100 %)	17	13 %	80	65 %	27	22 %

Jos samassa uutistekstissä on esiintynyt nimitys useamman kerran, se on laskettu mukaan vain kerran, sillä tutkimuksessa ei tavoitella tilastollisia yleistyksiä, vaan pikemminkin pyritään kuvaamaan sitä, kuinka useilla eri tavoilla osapuolia nimetään. Tämä on tärkeää siksi, että nimeämisellä ilmaistaan tekstin kirjoittajan, eli toimittajan näkemystä osallistujista. Käsittelen ensimmäiseksi Irakin nimeämistä uutisteksteissä

(5.2.1), jonka jälkeen tarkastelen liittouman nimeämistä (5.2.2). Sen lisäksi teen yhteenvedon molempien osapuolen nimeämisen tavoista (5.2.3). Käyn luvussa 5.2.4 läpi sodan nimeämistä aineiston uutisissa. Liitteissä 1 ja 2 on kaikki Irakia ja liittoumaa kuvaavat nimitykset.

5.2.1 Irakin nimeäminen

Tarkastelemistani teksteistä löytyi irakilaisille 51 erilaista nimitystä. Nimityksistä suurin osa on täysin neutraaleja ilmauksia (64 %), selvästi negatiivisia 19 prosenttia ja positiivisia ilmauksia 17 prosenttia (ks. taulukko 3). Negatiiviset ilmaukset ovat yksittäisiä ja ne viittaavat Irakin armeijaan, kuten *vihollinen*, *vapaaehtoinen itsemurhataistelija*, *terroristiryhmä* ja *Saddamin joukot*. Neutraaleista ilmauksista yleisin viittaus on myös armeijaan. Niitä ovat muun muassa *Irak*, *irakilaiset* ja *Irakin tasavaltalaiskaartilaiset*. *Siviilit* nimettiin neutraalisti kymmenessä uutisessa. Positiiviset ilmaukset liittyvät pääasiassa yksittäisiin henkilöihin, mutta kolmessa tapauksessa positiivisuudella viitataan armeijaan, kuten *Bagdadin puolustajat*, *sotavoima* ja *Saddam Husseinille uskolliset joukot*. Näiden nimitysten positiivisuus liittyy sanoihin *puolustaja*, *voima* ja *uskollinen*.

Teksteistä löytyi myös kaksi keskeistä yksittäistä henkilöä, jotka ovat Irakin presidentti Saddam Hussein ja Irakin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf. Husseinin on viitattu 13 eri tavalla, al-Sahhafiin viidellä. Tavallisesti henkilöitä nimetään neutraalisti etu- ja sukunimellä. Positiivisia ilmauksia ovat yhteiskunnallista vaikutusvaltaa ja asemaa korostavat tittelit kuten *Irakin presidentti* ja *Irakin tiedotusministeri* / *viestintäministeri* / *sisäministeri*. Negatiiviset ilmaukset ovat yksittäisiä ja liittyvät lähinnä Saddam Husseinin valta-asemaan. Sitä korostetaan jopa liiallisesti - kuin hän omistaisi koko maan (1), Irakin armeijan (2) ja hallituksen (3 & 4). Hänestä ei käytetä suoraan nimitystä *diktaattori*, mutta sitä nimitykset implikoivat. Olen luokitellut esimerkeissä 1-4 mainitut ilmaukset negatiivisiksi.

- (1) Toimittaja oli ajanut *ns. Saddam Cityn* kaupunginosan läpi. (32)

- (2) *Saddamin tasavaltalaiskaarti / Saddamin joukot* (7, 32)
- (3) *Saddamin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf* (18)
- (4) *Saddam ja hänen sotapäällikkönsä* (2)

Tavallisesti uutisissa henkilöt nimetään mainitsemalla heidän asemansa tai ammattinsa (Puurtinen 2004: 133), ja sitä pidetään positiivisen asenteen ilmauksena. Onhan nimetty ja julkisesti tunnustettu henkilö merkittävä yhteiskunnan jäsen. Nimeämiseen voidaan kuitenkin liittää myös arviointia. Määritteinä toimivilla adjektiiveilla voidaan arvottaa henkilön ulkoista olemusta ja luonteenpiirteitä kuten esimerkeissä 5 ja 6:

- (5) Irakin *päättäväinen* tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf (18)
- (6) Sotilasasuun pukeutunut Saddam näytti *hyväkuntoiselta ja uhmakkaalta*.
(6)

Vaikka esimerkin 5 adjektiivin ilmaisevaa ominaisuutta, *päätäväisyyttä*, voidaan pitää positiivisena ominaisuutena, tässä yhteydessä sen käytöllä on kielteinen merkitys. Se kuvailee tiedotusministerin luonnetta päätäväiseksi. Adjektiivin valinta tuo ministerin muuten neutraaliin nimeämiseen ironisen lisän. Ministeri tuli sodan aikana tunnetuksi yltiöpositiivisista lausunnoistaan, joiden mukaan Irakilla menee koko ajan hyvin ja se tulee voittamaan sodan. Näitä lausuntoja ministeri antoi koko sodan ajan, jopa silloinkin, kun amerikkalaisten panssarivaunut vyöryivät Bagdadin keskustan. Henkilöä voidaan myös luonnehtia muustakin näkökulmasta kuin virallisen asemansa puolesta, kuten esimerkissä 6, jossa kuvaillaan Saddam Husseinin ulkomuotoa adjektiiveilla *uhmakas* ja *hyväkuntoinen*. Ulkomuodon kuvailun lisäksi Saddamista käytetään pelkästään tuttavallista etunimeä, ja se on luokiteltu negatiivisesti arvottavaksi nimeämiseksi. Tavallisesti neutraalissa ja informatiivisessa tekstissä ei viitata henkilöihin pelkällä etunimellä (Vanhala-Aniszevski 2004: 200).

5.2.2 Liittouman nimeäminen

Kuten taulukossa 3 mainitaan, tarkastelemissani teksteissä liittoumaa nimitetään 66 eri tavalla. Nimityksistä suurin osa on neutraaleja ilmauksia (65 %), negatiivisia on 9

prosenttia. Neutraaleista ilmauksista yleisimpiä ovat *Yhdysvallat*, *brittijoukot* ja *Yhdysvallat liittolaisineen*. Negatiiviset ilmaukset ovat *Bagdadin hyökkääjät*, *vihollisen voimat*, *tunkeutujat*, *paha*, *vihollinen* ja *palkkasoturi*. Negatiivisista ilmauksista *vihollinen*, *vihollisen voimat*, *paha* ja *palkkasoturi* kuvaavat liittoumaa selvästi Irakin näkökulmasta. Puolestaan ilmauksia *hyökkääjä* ja *tunkeutuja* käytetään nimeämään liittoumaa myös uutisjutuissa, joita kerrotaan liittouman näkökulmasta. Ne vahvistavat kuvaa liittouman omavaltaisesta päätöksestä hyökätä Irakiin.

Positiivisia nimityksiä on 26 prosenttia (ks. taulukko 3). Määrän suuruus johtuu pääasiassa siitä, että positiivisesti arvottavaksi ilmaukseksi on laskettu yhteiskunnallisesta arvovallasta kertovat tittelit nimeämisen yhteydessä. Siten Yhdysvaltain ja Britannian valtionpäämiehet kuten Yhdysvaltain puolustusministeri *Donald Rumsfeld*, Britannian pääministeri *Tony Blair* ja Britannian puolustusministeri *Geoff Hoon* ovat uutisissa positiivisesti arvottavia nimityksiä. Myös liittouman armeijan edustajat nimetään järjestelmällisesti sotilasarvoa kuvaavalla tittelillä kuten *kenraalimajuri*, *komentaja* ja *kersantti*, ja mainitsemalla heidän etu- ja sukunimensä. Näiden katsotaan arvottavan nimettyä henkilöä positiivisesti. Huomiota herätti se, että teksteissä nimetään vain kerran Yhdysvaltain presidentti *George W. Bush*. Uutisaineistossa nimetään myös brittitoimittajia positiivisesti arvottaen mainitsemalla heidän edustamansa tiedotusvälineen nimi, kuten *Reutersin toimittaja Sean Maguire* tai *BBC:n toimittaja Rageh Omaar*. Muiden maiden medioiden edustajia ei nimetä tarkasti etu- ja sukunimellä, vaan mediaa nimetään pääasiassa neutraalisti, kuten *uutistoimisto AP* ja *CNN-uutiskanava*.

5.2.3 Yhteenvedo Irakin ja liittouman nimeämisestä

Kuten taulukossa 3 käy ilmi, suurin osa tutkimusaineiston teksteissä esiintyvistä nimeämisistä on neutraalia (65 %). Neutraalisti nimetään pääasiassa armeijaa kokonaisuudessaan (*Yhdysvaltain* tai *Britannian sotilaat*, *Irak*), irakilaisia siviilejä sekä mediaa. Positiivisesti arvottava nimeäminen kohdistuu valtionpäämiehiin ja armeijan johtohahmoihin. Aineiston nimeämisestä 22 prosenttia on positiivisesti arvottavaa. Negatiivisesti arvottava nimeäminen liittyy puolestaan siihen, miten osapuolet nimeävät

toinen toistaan siten että, irakilaisia nimetään *vapaaehtoisiksi itsemurhataistelijoiksi* liittouman näkökulmasta ja vastaavasti Irakin näkökulmasta Yhdysvallat ja Britannia nähdään *vihollisena, hyökkääjänä* tai *pahana*. Tällä tavoin esitetty nimeäminen on kuitenkin uutisissa yksittäistä ja koko aineistossa sitä on 13 prosenttia.

Yksittäisistä henkilöistä negatiivisesti arvottavan nimeämisen kohteena ovat useimmiten Irakin presidentti Saddam Hussein ja tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf. Erityisesti Saddam Husseinin kohdistuva nimeäminen välittää kuvaa diktaattorin ottein hallitsevasta Husseinista, jonka vääränlainen vallankäyttö tuottaa negatiivisia merkityksiä. Uutisaineistossa ei kuitenkaan käytetä vahvasti negatiivisesti arvottavia sanoja kuten *mielipuoli, rauhan uhka, tyranni* tai *terroristi*, joita Husseinista käytettiin 1990-luvun alun sotauutisissa (ks. Fairclough 1997: 124–135). Irakin tiedotusministerin arvottava nimeäminen (esim. *päättäväinen ministeri, Saddamin tiedotusministeri, sisäministeri, tiedotusministeri* ja *viestintäministeri*) puolestaan tuottavat ironisia merkityksiä, kun ministeriä kuvataan Husseinin talutusnuorassa olevaksi henkilöksi, joka hoitaa useampaa pestiä Irakin hallituksessa. Uutisaineiston negatiivisesti arvottava nimeäminen vahvistaa tavanomaisia kuvauksia ei-länsimaalaisista henkilöistä joko fanaattisina tai puolestaan ironisina hahmoina (vrt. Männistö 1999).

Liittouman edustajista ketään yksittäistä henkilöä ei nimetä samaan tapaan negatiivisesti arvottaen kuin irakilaisia. Kokonaisuudessaan liittoumaa kohdellaan tutkimusaineiston teksteissä hyvin neutraalisti niin kuin puolueettomuuteen ja informatiivisuuteen pyrkivissä uutisissa kuuluukin tehdä. Sen sijaan erityisesti liittouman armeijaa nimetään positiivisesti arvottavilla sotilasarvosta kertovilla titteleillä. Tässä nimeämiskäytännössä on ero osapuolten välillä, sillä uutisaineistossa ei nimetä erikseen ainoatakaan Irakin armeijan sotilashenkilöä. Vaikka kyseessä on melko pieni valinta, se voi olla merkki arvostuksen puutteesta ja siitä, että uutisissa mielletään Irakin armeija vähäpätöisemmäksi kuin liittouma. Toisaalta tähän liittyy osittain myös se, että vain Yhdysvaltain armeijan mukana liikkui kansainvälisiä toimittajia, ei Irakin. Lisäksi sekä Yhdysvaltain että Britannian armeijalla oli omat tiedotuskeskuksensa Qatarissa, josta kansainväliset toimittajat saivat tietoa tapahtumista koko ajan (ks. luku 2.2.2).

5.2.4 Sodan nimi

Tarkastelemissani teksteissä sotaa nimitetään 23 eri tavalla. Jos uutisissa on esiintynyt sama nimi useamman kerran, se on laskettu mukaan vain kerran, sillä tarkoitus kuvata erilaisia tapoja nimetä sotaa. Nimityksistä yleisimmät ovat *Irakin sota* ja *hyökkäys Irakiin*, joilla sotaa uutisteksteissä nimitetään. Irakin sota mainitaan aineiston seitsemässä uutisessa ja se on luokiteltu neutraaliksi ilmaukseksi. HS nimittää sotaa pääsääntöisesti ”sodaksi”, eksplisiittisesti, ilman kiertoilmauksia. Tutkimusjakson alussa sodasta käytetään korvaavia nimityksiä kuten *sotatoimet* ja *sotilaallinen valmistelu*, ja nimeäminen sodaksi alkaa vasta, kun sotaa on käyty toista viikkoa. Samaan aikaan teksteissä puhutaan *hyökkäyksestä Irakiin*, ja sodan taistelujen raakuutta korostetaan adjektiivien (*verinen, ankara, kova, raivoava*) avulla. Muita negatiivisia ilmauksia, kuten *ristiretki islamilaista maailmaa vastaan* ja *pyhä sota* käytetään yksittäin. Taulukossa 4 on esitelty teksteissä käytetyt sotaa arvottavat ilmaukset.

Taulukko 4. Yhteenveto sodan nimityksistä ja sen sävystä.

negatiivinen 70 %	N = 43	neutraali 28 %	N = 17	positiivinen 2 %	N = 1
- taistelu	8	- Irakin sota	7	- erittäin hyvin	1
- hyökkäys Irakiin	8	- yhteenotto	4	sujunut operaatio	
- isku	7	- sodankäynti	1	Irakia vastaan	
- valtaus	4	- sotatoimet	1		
- itsemurhaisku	3	- sotilaallinen	1		
- vastaisku	3	valmistelu			
- kansannousu	2	- yritys	1		
- kapina	2	- tilanne	1		
- kahakka	1	- puolustustaistelu	1		
- aggressiivinen operaatio	1				
- ristiretki islamilaista maailmaa vastaan	1				
- pyhä sota	1				
- pureva kamppailu	1				
- verinen kampanja	1				

Tutkimusaineistossa sodan nimeäminen näkyy parhaiten substantiivien käytössä. Substantiivit ovatkin arvottavien asenteiden tarkastelun kannalta kaikkein eksplisiittisimpiä, sillä ne voivat itsessään sisältää negatiivisen tai positiivisen arvotuksen. Sotaa kuvataan sanoilla, kuten *hyökkäys*, *taistelu* ja *isku*, jotka ovat itsessään merkitykseltään negatiivisia. Yleensä näiden negatiivisuutta vahvistetaan adjektiiveilla kuten *ankara*, *verinen*, *raivoava*, jotka arvottavat negatiivisesti pääsanaansa. Neutraaleja *sotilaallinen valmistelu*, *sotatoimet*, *yritys* tai *operaatio* käytetään harvemmin. Kuten Fowler (1991) sanoo, mitä enemmän jotakin asiaa nimetään, sitä enemmän se koetaan kiinnostavaksi tai vastaavasti ongelmaksi (emt.: 85). Tässä tapauksessa sodan nimeäminen negatiivisesti sävyttyneenä ilmaisee, että sota koetaan ongelmana.

Tutkimusaineiston teksteissä osoitetaan, että sotaa käydään tiettyä maata, Irakia, vastaan (*hyökkäys Irakiin*, *Irakin sota*). Vaikka HS ei suoraan osoita sotaa amerikkalaisten tai liittouman syyksi, osoitetaan sanavalinnalla *hyökkäys Irakiin* implisiittisesti se, kuka on lehden mukaan syyllinen sotaan. Nimityksen *Irakin sota* neutraalius perustuu puolestaan siihen, miten sotaa on laajemmassa kontekstissa nimetty. Esimerkiksi Härmänmaan (2003) tuloksissa italialainen viikkolehti *L'espresso* uutisoi sodan *amerikkalaisten operaatioksi* ja *Bushin sodaksi*. Yhdysvalloissa isänmaallinen televisiokanava *Fox News Channel* nimesi sodan suoraan Yhdysvaltain armeijalta peräisin olevalla koodinimellä *Operation Iraqi Freedom*, ja uutisoi sodan positiivisessa valossa, jossa Yhdysvallat toimii ”irakilaisten vapauttajina” (ks. Tumber & Palmer 2004: 2). Näihin verrattuna sodan nimeäminen *Irakin sodaksi* on neutraali ilmaus.

5.3 Sodankävijät puhujina: referointirakenteen johtoverbit

Neutraaleina johtoverbeinä pidetään *kertomista* ja *sanomista*, sillä niiden tulkitaan yleisesti viittaavan uutisissa puolueettomaan esitystapaan. Kuten taulukosta 5 käy ilmi, niiden osuus aineistossa on 40 prosenttia. Koska verbien käytössä on substantiivien tavoin arvottavaa tulkinnalle suuntaa antava sanavalinta, verbien *kertoa* ja *sanoa* ei juuri katsota vaikuttavan sodankävijöistä muodostuvaan kuvaan negatiivisesti tai

positiivisesti. Näin ollen analyysissa keskitytään pääasiassa niihin vaihtoehtoista sanomista ilmaiseviin johtoverbeihin, kuten *väittää*, *kiistää*, *syyttää*, *uhata*, *varoittaa* ja *julistaa*, joilla neutraali sanominen on korvattu. Niiden osuus on 44 prosenttia, ja ne on luokiteltu negatiivisiksi. Määrän suuruus johtuu osittain siitä, että muutamassa tapauksessa myös neutraalilla johtoverbillä ilmaistu lause on luokiteltu negatiiviseksi. Näin esimerkiksi: *Hyökkääjän selusta on saarrettu ja me poltamme heidät heidän panssarivaunuihinsa, sanoi Irakin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf*. Positiivisia johtoverbejä ovat pääpiirteissään *ylistää*, *uskoa* ja *vakuuttaa*, joiden osuus aineistossa on pienin, vain 16 prosenttia. Johtoverbejä analysoimalla voidaan havaita, millaisia verbivalintoja uutisissa tehdään ja miten ne eri henkilöiden kohdalla eri tavoin käytettyinä vaikuttavat sodankävijöistä muodostuvaan kuvaan. Täten verbivalinnat eivät ole merkityksettömiä.

Taulukko 5. Yhteenveto johtoverbien avulla esitetystä puheesta ja sen sävystä.

näkökulma	negatiivinen		neutraali		positiivinen	
Irak N = 38 (100 %)	21	55 %	10	26 %	7	19 %
liittouma N = 56 (100 %)	20	36 %	28	50 %	8	14 %
yhteensä N = 94 (100 %)	41	44 %	38	40 %	15	16 %

Tarkastelen johtoverbien käyttöä arvottavan asenteen ilmaisijana ensimmäiseksi Irakin (5.3.1), ja sitten liittouman (5.3.2) puheessa. Teen yhteenvedon johtoverbien käyttötavoista aineistossa luvussa 5.3.3. Tutkimusaineiston kaikki johtoverbit löytyvät liitteistä 4 ja 5.

5.3.1 Irakin puheelle suuntaa-antavat johtoverbit

Kuten taulukosta 5 voidaan havaita, tarkastelemisani johtolauseissa on käytetty hyvin paljon negatiivisesti arvottavia johtoverbejä (55 %), kun Irakin edustajat ovat päässeet ääneen. Tällaisia verbivalintoja ovat muun muassa verbit *väittää*, *syyttää*, *kiistää*, *julistaa*, *uhata* ja *antaa ymmärtää*. Niiden valinta osoittaa, että haastateltavan osoittamaa asennoitumista on arvotettu uutisissa. Neutraaliksi tulkittavaa sanomista on kuvattu verbeillä *sanoa*, *kertoa* ja *ilmoittaa*, ja niitä on aineistossa 26 prosenttia. Positiivisiksi tulkittavia johtoverbejä on 19 prosenttia.

Vakuuttaa-verbi esiintyy tutkimusaineistossa sekä positiivisessa että negatiivisessa valossa. Verbillä on itsessään myönteinen merkitys ja se ilmaisee, että joku esittää painokkaasti, että jokin pitää paikkansa ja että se on totta (PS s.v. *vakuuttaa*). Esimerkiksi Geis (1987) pitääkin sitä positiivisena verbinä yhdessä verbien *korostaa* ja *vahvistaa* kanssa. Esimerkissä 7 verbivalinnalla luodaan uskottavaa kuvaa siitä, että Irakin presidentti on hengissä ja voi hyvin.

- (7) Irakin ulkoministeri Naji Sabri *vakuutti*, että Saddam Hussein on hengissä ja voi hyvin. (31)

Ulkoministerin puhetta arvotetaan positiiviseen sävyyn. Vakuuttamista korostetaan myönteisillä ilmauksilla *olla hengissä* ja *voida hyvin*. Kuitenkin se kääntyy tutkimusaineistossa negatiiviseksi, kun sitä käytetään arvottamassa Irakin presidentin ja tiedotusministerin asennoitumista Bagdadin puolustamista kohtaan, kuten esimerkeissä 8 ja 9.

- (8) ”Kaikkialle missä he ovat tunkeutuneet alueellemme, he ovat kohdanneet raivokasta vastarintaa”, Saddam *vakuutti* antaen ymmärtää, että koko Irakin kansa ja sen heimot ja asevoimat ovat nousseet hyökkääjää vastaan. (18)
- (9) Tiedotusministeri *vakuutti*, että tilanne on täysin Irakin hallinnassa, ja että Bagdadiin tunkeutujat on ”täysin piirretty”. (30)

Vaikka esimerkeissä 8 ja 9 vakuutetaan, että tilanne on hallinnassa, vaikuttaa se jopa liialliselta todistelulta ja tilanteen rauhoittelulta. Helsingin Sanomat näyttää arvottavan erityisesti Irakin johtohahmojen asennoitumista siihen, että Irakilla on kykyjä hallita Bagdadia. Johtohahmojen asenne on HS:n mukaan ”väärä” - erityisesti esimerkissä 8 käytetään johtoverbivalinnan lisäksi lainausmerkkejä ja ääri-ilmaisua osoittavaa adverbia *täysin* vahvistamaan päinvastaista merkitystä, että tilanne ei ehkä olekaan täysin Irakin hallinnassa, vaikka Irakin johtohahmot niin vakuuttavat olevan. Negatiivinen arvottaminen liittyy esimerkeissä lähinnä siihen, että valinnat vihjaavat epäluottamusta.

Arvottaminen näkyy parhaiten juuri Irakin tiedotusministerin kohdalla. Seuraavissa esimerkeissä 10–13 esitetään monin verbivalinnoin (*antaa ymmärtää, uhata, julistaa, sanoa*) ministeriin suhtautumista. Lehdessä esitetään, että ministeri vihjaa itsemurhaiskuihin johtoverbeillä *antaa ymmärtää* ja *uhkailla* sekä *julistaa* omien joukkojensa voitokkaan menestyksen puolesta. Ministeri myös *sanoo* Irakin saartavan hyökkääjän.

- (10) Irak *antoi* myös *ymmärtää*, että Irakiin hyökänneen liittouman huoltoreitti on altis Irakin joukkojen häirintäiskuille. (12)
- (11) Irakin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf *uhkasi*, että Irak turvautuu ”epätavallisiin keinoihin.” (22)
- (12) Hyökkääjän selusta on saarrettu ja me poltamme heidät heidän panssarivaunuihinsa, jolleivät he antaudu, *sanoi* Irakin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf kansainväliselle lehdistölle Bagdadissa taistelujen raivotessa taustalla. (30)
- (13) Kyseessä on ”epätoivoinen yritys ottaa pääkaupunki. Irak kuitenkin valmistautuu murskaamaan heidät. He uskovat, että ampumalla siviilejä he luulevat voivansa voittaa. He eivät voita. Asevoimamme ovat alkaneet taistella heitä vastaan”, ministeri *julisti*. (30)

Esimerkeissä 10–12 eriasteisilla johtoverbivalinnoilla rakennetaan kuvaa, että Irak siirtyy haitallisiin toimiin, jos uhkailu ei tehoa. Johtoverbillä *antaa ymmärtää* osoitetaan, että tiedotusministeri on vihjaillut, että jonkinlaisia iskuja on tulossa (PS s.v.

antaa). Sen sijaan esimerkissä 11 on siirrytty vihjailusta uhkailuun. Jännitettä luova verbivalinta *uhkailla* ilmaisee, että jotain vaarallista on tapahtumassa (PS s.v. *uhkailla*). Esimerkissä 12 esitetään kaikkein voimakkaimmilla sanavalinnoilla (*polttaa elävältä panssarivaunuihin*) uhkailua. Silti se on esitetty neutraalilla verbillä *sanoa*. Puolestaan taas esimerkissä 13 otetaan voimakkaasti kantaa tiedotusministerin puhumisen luonteeseen, joka on tulkittu julistukseksi. Julistaminen yhdistetään saarnaamiseen tai vakaumukselliseen esitykseen (PS s.v. *julistaa*). Toisaalta valinta voi olla tarkka huomio tilanteesta. Jos ministeri oikeasti julisti voittoa kuvatulla tavalla, neutraali *sanoa*-verbi ei vastaisi tilannetta yhtä luotettavasti. Toisaalta, sanomisen luokittelu julistamiseksi on vain yhden toimittajan tekemä havainto – joku muu olisi voinut tulkita tilanteen siten, että olisi sanonut ministerin *korostaneen* voittoa. Kuitenkin HS arvottaa tiedotusministerin asennoitumista voittoon julistuksen kautta, ja se on luokiteltu negatiivisesti arvottavaksi valinnaksi. Tiedotusministeriin suhtautuminen on näiden verbivalintojen avulla tulkittu olevan negatiivinen.

Näyttääkin siltä, että uutisteksteissä verbaalista toimintaa kuvaavien johtoverbien valinta on joustavaa. Referaattiosa voidaan siten esittää uhkailuna, vihjailuna, julistuksena tai sanomisena. Erityisesti itsemurhaiskuilla uhkailu ja vihjailu eivät luo kovin positiivista kuvaa irakilaiden johtajien käyttäytymisestä. Kuten Gidengil ym. (2003: 213–214) toteavat, johtoverbivalinnat voivat vaikuttaa poliittisista henkilöistä luotuun julkisuuskuvaan negatiivisesti. Näin ollen Irakin tiedotusministeriin liitetyt johtoverbit voivat vaikuttaa hänen julkisuudessa luotuun kuvaan negatiivisesti siten, että negatiivisen käytöksen korostuessa hänet hahmotetaan stereotyyppisen fanaattisuuden kautta vihollisena ja häneen johtajana suhtaudutaan epäluuloisesti (ks. esim. Männistö 1999: 3–4, 174).

5.3.2 Liittouman puheelle suuntaa-antavat johtoverbit

Kuten taulukosta 5 voidaan havaita, 36 prosenttia liittouman edustajien puheesta on esitetty negatiivisten johtoverbien avulla. Kun Irakin kohdalla Helsingin Sanomat arvottaa tiedotusministerin asennoitumista sodan kulkuun negatiivisesti, niin liittouman kohdalla tilanne on siinä mielessä toisenlainen, että HS ei anna kellekään yksittäiselle

henkilölle niin suurta puhujan roolia. Siten negatiiviset johtoverbit eivät kasaannu kaikki samalle henkilölle. Sen sijaan Yhdysvaltain armeijalta tulee suurin osa neutraaliksi tulkittavasta sanomisesta (*sanoa, kertoa, arvioida, raportoida ja ilmoittaa*). Kaiken kaikkiaan niitä on aineistossa 50 prosenttia, eli puolet liittouman puheesta esitetään neutraalina. Positiivisiksi luokiteltavia verbejä on vähiten, vain 14 prosenttia.

HS näyttää kirjoittavan liittouman kohdalla yleisesti siitä, mitä joku *kiistää, myöntää, vahvistaa* tai *ei vahvista*. Täten johtoverbivalinnat voidaan ymmärtää siten, että haastattelutilanteessa toimittaja on kysynyt haastateltavalta jotakin, johon on mahdollista vastata joko kyllä tai ei. Esimerkeissä 14–15 käytetään johtoverbejä *myöntää* ja *kiistää* todenmukaisuuden tunnusteluun (PS s.v. *myöntää* ja *kiistää*).

- (14) Britannian puolustusministeri Geoff Hoon kuitenkin *kiistää*, että Irakin vastarinta olisi vaikuttanut liittouman suunnitelmiin. (7)
- (15) Franks ylisti sunnuntaina laveasti hyökkäyksen etenemistä, mutta *myönsi* sodan voivan jatkua vielä pitkään. (15)

Myöntäminen ja kiistäminen viittaavat siihen, että on olemassa joitain alkuoletuksia, joiden totuuden voi myöntää tai kieltää. Esimerkissä 14 oletetaan, että ”sota pitkittyy, koska irakilaiset taistelevat ankarasti vastaan”, mutta Britannian puolustusministeri kuitenkin kieltää totuuden. Lisäksi totuus vielä romutetaan konnektiivin *kuitenkin* avulla, joka tuottaa tässä yhteydessä merkitystä, että se, mitä joku muu on aikaisemmin väittänyt, ei pidä paikkaansa. Esimerkissä 15 alkuoletuksena on, että ”sota pitkittyy”, ja sen totuuden Yhdysvaltain armeijan johtohahmo Franks myöntää. Kuitenkin koko lause saadaan näyttämään hieman ristiriitaiselta, sillä ennen myöntämistä Franks esitetään henkilönä, joka *ylistää laveasti hyökkäyksen etenemistä*. Menestyksekkäitten taistelujen ylistäminen, jota seuraa sanojen takaisinotto tuottaa merkitystä, että liittouma ei uskalla täysin liputtaa voiton puolesta.

Positiivisia merkityksiä sisältäviä johtoverbejä käytetään myös liittouman kohdalla vähän. Selkeimmin positiivisia verbivalintoja liittouman puheessa on johtoverbi *vahvistaa*. Geis (1987) luokittelee kyseisen verbin vahvasti positiivisiksi.

- (16) Brittiläinen kenraalimajuri Peter Wall *vahvisti*, että Basrassa on puhjennut yhteenottoja kaupunkilaisten ja presidentti Saddam Husseinin hallituksen joukkojen kanssa. (9)

Esimerkissä 16 johtoverbiä *vahvistaa* käytetään tutkimusaineiston uutisteksteissä ilmaisemaan merkitystä, että jokin asia on totta, vastakohtana kieltomuodolle *ei vahvistanut* (vrt. *Yhdysvaltain sodanjohto ei vahvistanut tietoa*). Näillä valinnoilla tuotetaan merkitystä, että nämä puheet ovat tosia. Kuitenkaan tosiasioina esitetyt asiat eivät välttämättä ole sitä, vaikka ne saadaankin kielellisillä keinoilla näyttämään siltä (Halliday 1994: 272).

Johtolauseen verbit voivat kuvata paitsi verbaalista toimintaa myös mentaalisia prosesseja³, joita ovat esimerkiksi *ajatella*, *arvella*, *tietää*, *luulla* ja *uskoa* (Kangasniemi 1992: 169–170). Nämä verbit kuvaavat ihmisen kognitiivisia toimintoja, kuten ajattelemista, pohtimista, muistamista ja tietämistä (Pälli 2003: 167). Sodan osapuolet eroavat tässä yhteydessä toisistaan siten, että vain liittouman edustajien ajatuksista viestitetään. Tässä yhteydessä esimerkeissä 17 ja 18 viestitetään Yhdysvaltain uskomuksista.

- (17) Yhdysvallat *uskaa* murtaneensa Bagdadin puolustusrenkaan. (19)
- (18) Amerikkalaiset *luulivat*, että Irak on käyttänyt kaasua. (16)

Vaikka uskominen ei ole sama asia kuin tietäminen (Orpana 1988: 36), esimerkissä 17 uskomisella rakennetaan kuvaa vakuuttavuudesta. Esimerkissä 17 johtoverbi *uskoa* osoittaa, että Yhdysvallat pitää todennäköisenä, että ovat askelta lähempänä sodan päättymistä. Esimerkki on päivältä 4.4, jolloin Yhdysvallat valtasi Bagdadin lentokentän ja aloitti etenemisen kohti Bagdadin keskustaa. Vakuuttavuudesta kertoo myös se, että HS nostaa sen pääuutiseksi ja otsikoi: *USA: Bagdadin puolustusrenkas murrettu*. Sen sijaan esimerkissä 18 johtoverbivalinnalla *luulla* ei luoda uskottavaa kuvaa irakilaisien joukkotuhoaseista. Luuleminen tarkoittaa, että joku vain kuvittelee

³ Mentaaliverbejä kutsutaan myös propositionaalista asennetta kuvaaviksi verbeiksi (Hakulinen & Karlsson 1988: 265; ks. myös Halliday 1985: 111).

jotain, joka ei pidä paikkansa (PS s.v. *luulla*). Tällä valinnalla HS:n voidaan tulkita myös ilmaisevan oman kantansa Irakin joukkotuhouksiin ja täten se on luokiteltu negatiiviseksi.

Pääpiirteissään liittouman armeija esitetään puhujana, johon suhtaudutaan neutraalisti. Armeija *sanoo*, *kertoo* tai *ilmoittaa*, mutta aineistossa on muutaman kerran käytetty voimakkaasti arvottavia johtoverbejä. Näin on esimerkiksi 19. Se kertoo Yhdysvaltain kersantti Jacobsman asenteesta Irakin joukkotuhouksiin, joka ei näytä olevan täysin yhtenevä HS:n kanssa. Tässä yhteydessä HS arvottaa negatiivisesti liittouman armeijaa.

- (19) ”Saddam Hussein on juuri todistanut, että hänellä on kemiallisia aseita”, *julisti* Yhdysvaltain joukkojen kersantti autojonon rytkyttäessä itään päin monttuista erämaata. Kersantti on asiantuntija joukkotuhouksissa. Näitä erikoiskoulutuksen saaneita sotilaita on sijoitettu joka puolelle armeijaa.
(16)

Julistaa-verbillä tuotetaan tässä yhteydessä negatiivisia merkityksiä, sillä se arvottaa puhujaa ja hänen puhetyyliään (PS s.v. *julistaa*). Johtoverbin valinnan lisäksi tekstikatkelmassa on myös muita elementtejä, jotka paljastavat lehden kannan asiantuntijan asennoitumiseen Irakin joukkotuhouksista. Myönteisiä substantiiveja kuten *asiantuntija* ja *erikoiskoulutuksen saaneet sotilaat* käytetään tässä kontekstissa kielteisessä merkityksessä. Sanavalinnat pitävät sisällään ironiaa, sillä lehti ivaa kersanttia asiantuntijaksi, joka tuntee jonkun asian perinpohjaisesti (PS s.v. *asiantuntija*). Ivailu jatkuu lauseessa: *Näitä erikoiskoulutuksen saaneita sotilaita on sijoitettu joka puolelle armeijaa*, jolla kirjoittaja vihjaa, että muutkin erikoiskoulutuksen saaneet sotilaat ovat samaa luokkaa kuin julistava kersantti ja heitä on koko Yhdysvaltain armeija täynnä. Kielteiset ja ironiset sanavalinnat vahvistavat negatiivista suhtautumista sekä joukkotuhouksien olemassaoloon että myös niihin uskoviin liittouman sotilaihin.

5.3.3 Yhteenveto johtoverbivalinnoista

Yhteistä aineiston johtoverbivalinnoille on, että niissä ei juurikaan arvoteta positiivisesti, vaan suuri osa on selvästi negatiivisia tai saavat kontekstissaan negatiivisen sävyn. Tutkimusaineistossa niitä on poikkeuksellisen paljon, 44 prosenttia aineiston johtoverbeistä on luokiteltu negatiivisiksi, kuten taulukossa 5 esitettiin. Kuitenkin referointirakenteiden johtoverbien vaikutus osapuolista muodostuvaan kuvaan on aika vähäinen niiden negatiivisuudesta huolimatta. Tässä tosin on yksi poikkeus: Irakin tiedotusministeri, jonka henkilökohtaiseen julkisuuskuvaan johtoverbivalinnat näyttävät vaikuttavan eri lailla kuin muihin. Ministeri *vakuuttaa, julistaa, uhkaa* ja *sanoo*, mutta kaikkiin sanomisiin liittyy voimakas negatiivisesti arvottava sävy. Toisaalta ministerin puheet eroavat täysin muista sodan kulkua kommentoineista henkilöistä niin paljon, että on ymmärrettävää, että ministeri nousi omilla kommenteillaan ”omaan luokkaansa”. Toisaalta uutistekstien johtoilmauksille on tavallista, että niitä vaihtelemalla teksteihin saadaan elävyyttä, joten ne voivat olla myös liioittelevia.

Toinen huomio kiinnittyi siihen, että tutkimusaineistossa on paljon neutraaleilla johtoverbeillä (*kertoa, sanoa, ilmoittaa*) referoitua armeijan puhetta. Kaiken kaikkiaan sitä on aineistossa 40 prosenttia, jonka voi tulkita johtuvan uutistekstien pyrkimyksestä puolueettomuuteen. Pintapuolisesti ajateltuna Helsingin Sanomilla ei pitäisi juurikaan olla intressejä tukea Irakin sotaa: Suomi ei kuulunut hyökkäystä kannattaviin maihin. Siten neutraaleilla johtoverbivalinnoilla voidaan luoda puolueettomuuden vaikutelmaa.

5.4 Modaalisuuden ilmaisut liittyen sodankävijöiden tietoon tai luuloon väittämänsä asian varmuudesta tai epävarmuudesta

Tässä luvussa käyn läpi sellaisia sodankävijöiden puheenvuoroja, joissa esiintyy modaalisia ilmauksia. Kaiken kaikkiaan niitä ei ollut aineistossa paljon, mutta merkittävämpää on se, missä yhteydessä niitä aineistossa käytetään. Modaaliset ilmaukset liittyvät sodankävijöiden tietoon tai luuloon jonkin asian varmuudesta tai

epävarmuudesta. Näin esimerkiksi: *Irakin armeijan harjoituskeskuksesta on löytynyt säiliöitä, jotka saattavat sisältää kiellettyjä kemiallisia aseita, mm. hermokaasujen valmistukseen, Yhdysvaltain sotilasedustajat kertoivat.* Tässä esimerkissä Yhdysvaltain sotilasedustajat esittävät, että heidän tietojensa mukaan on mahdollista, että Irakilla on joukkotuhoaseita. Siten se on luokiteltu neutraaliksi, sillä se ei suoraan väitä, että Irakilla on joukkotuhoaseita, eikä sitä siten pidetä täysin ehdottomana. Sodasta muodostuvan kuvan kannalta ei ole merkityksetöntä, missä valossa esimerkiksi joukkotuhoaseista puhutaan uutisissa, sillä Irakin joukkotuhoaseiden löytäminen oli yksi Yhdysvaltain armeijan tehtävistä ja myös syy aloittaa sota (ks. luku 1.2.1). Taulukossa 6 on esitetty yhteenveto kaikista aineiston modaalisisista ilmauksista ja niiden sävystä.

Taulukko 6. Yhteenveto modaalisuuden ilmauksista ja niiden sävystä.

näkökulma	negatiivinen		neutraali		positiivinen	
Irak N = 4 (100 %)	2	50 %	2	50 %	0	0
liittouma N = 18 (100 %)	6	33 %	11	61 %	1	6 %
yhteensä N = 22 (100 %)	8	36 %	13	59 %	1	5 %

Tarkastelen modaalisuutta ensimmäiseksi Irakin (5.4.1) ja sitten liittouman (5.4.2) puheessa. Yhteenvetoa modaalisten ilmausten käytöstä esittelen luvussa 5.4.3. Tutkimusaineiston kaikki modaalisuuden ilmaisut ovat liitteessä 6.

5.4.1 Modaalisuuden ilmaisut Irakin puheessa

Käydessäni läpi kaikki aineiston modaalisuuden ilmaisut, huomasin, että teksteissä ei juurikaan käytetä niitä, paitsi tiettyjen aiheiden kohdalla. Tällainen aihe on esimerkiksi Saddam Husseinin oletetut yhteydet terroristijärjestö *al-Qaidaan*, jonka uskottiin

kouluttavan Irakissa Saddam Husseinin luvalla taistelijoitaan. Se puhuttaa esimerkissä 20:

- (20) Arabi-tiedotusvälineet ja irakilaiset toisinajattelijat ovat väittäneet, että Saddam Hussein *olisi perustanut* harjoitusleirin, jossa *koulutettaisiin* vapaaehtoisia itsemurhataistelijoita. (13)

Esimerkissä 20 esitetään konditionaalinen (*olisi perustanut, koulutettaisiin*) avulla, että väitetty asia ei ole täysin varma ja väite tulee sävyllään epävarmemmaksi. Yli-Vakkurin (1986) mukaan referaattiosassa sijaitseva konditionaali ilmaisee epäilyä tai kritiikkiä muualta saatua tietoa kohtaan (emt.: 195–196). Esimerkissä tietolähteenä ei ole mikään asiantuntijataho, vaan arabi-tiedotusvälineet ja irakilaiset toisinajattelijat, joilta saatua tietoa esimerkissä horjutetaan myös johtoverbin valinnalla (*ovat väittäneet*). Esimerkissä ei näytetä uskovan, että juuri Saddam Hussein on se henkilö, joka on vastuussa harjoitusleirin perustamisesta. Täten näillä valinnoilla ilmaistaan epävarmuutta ja esimerkki on luokiteltu negatiiviseksi.

Aineistossa modaalisuutta ilmenee myös irakilaisten tekemien itsemurhaiskujen kohdalla. Se esitetään kuitenkin mahdollisempaan asiana kuin edellisen esimerkin Saddam Husseinin itsemurhataistelijoille perustama leiri (20). Esimerkissä 21 luodaan mahdollisuuksien maailmaa modaalisen verbin *saattaa* avulla.

- (21) Yhdysvaltain sotilaita varoitettiin jo aiemmin, että irakilaiset *saattavat* tehdä itsemurhaiskuja liittouman joukkoja vastaan. (13)

Esimerkissä 21 esitetään passiivissa (*varoitettiin*) itsemurhaiskujen mahdollisuudesta (*saattavat tehdä*). Täten esimerkistä ei käy ilmi se, kuka varoituksen on antanut. Adverbeilla *jo aiemmin* rakennetaan kuvaa irakilaisten itsemurhaiskuista asiana, joka on tapahtunut aikaisemminkin ja näin sen odotetaan myös tapahtuvan tulevaisuudessa. Orpanan (1988) mukaan kirjoittaja käyttää tällaisia lieventäjiä, kun hän ei voi tai ei halua esittää asiaansa totena (emt.: 33–34). Koska asiaa ei esitetä varmana tietona, ja sitä pidetään varoituksena, on se luokiteltu negatiiviseksi.

Mahdollisuuksien maailmaa rakennetaan uutisteksteissä myös muilla tavoilla. Modaalinen adverbi *ehkä* sekä modaalinen verbi *voida* ovat tässä luonteeltaan episteemisiä ja niiden mahdollisuuden merkitys perustuu kirjoittajan tietoon tai arveluun (Hakulinen & Karlsson 1988: 263). Esimerkissä 22 modaalisuuden ilmaisuja käytetään todenmukaisuuden tunnusteluun seuraavasti:

- (22) Irak myönsi, että liittouman joukot *voivat* piirittää Bagdadin kokonaan *ehkä* 5 tai 10 vuorokauden kuluessa. (18)

Esimerkissä 22 alkuoletuksena on, että ”liittouma valtaa Bagdadin pian”, jota ilmaistaan johtoverbin *myöntää* avulla: tämän asian Irak on myöntänyt. Oletuksen totuusarvoa kuitenkin lievennetään modaaliverbillä *voida*, modaalisella adverbilla *ehkä* ja vaihtoehdoista kertovalla partikkelilla *tai*. Täten lauseen sävy muuttuu epävarmemmaksi ja siinä esitetään, että Irak ei halua täysin myöntää, että liittouma tulee valtaamaan sen pääkaupungin pian. Asia esitetään siten mahdollisena ja se on luokiteltu neutraaliksi.

5.4.2 Modaalisuuden ilmaisut liittouman puheessa

Kuten taulukosta 6 käy ilmi, uutisaineiston teksteissä käytetään liittouman puheen yhteydessä enemmän modaalisia ilmauksia kuin irakilaisien. Myös liittouman kohdalla modaalisten ilmausten käyttö liittyy tiettyihin aiheisiin. Näitä ovat esimerkiksi liittouman armeijan Bagdadin valtaus, jota pidetään aineistossa mahdollisena asiana:

- (23) Joukot *saattavat* ehtiä Bagdadiin kolmessa tai neljässä päivässä, Britannian armeijan edustaja sanoi. (3)
- (24) Irakin tasavaltalaiskaartin joukot ovat *saattaneet* vetäytyä Bagdadiin, missä he ryhmittivät uudelleen, sanoi Britannian puolustusministeri Geoff Hoon. Kolmen kaartin divisioonan kerrottiin aiemmin ryhmittyneen Bagdadin eteläpuolelle puolustamaan kaupunkia, mutta kun amerikkalaisjoukot saapuivat, irakilaiskaartilaiset hävisivät kuin tuhka tuuleen. (18)

- (25) Sotilastarkkailijoiden mukaan se (Bagdadin lentokentän valtaus) *ei ehkä vielä* merkitse *ilman muuta* marssia kaupunkiin arvaamattomiin oloihin vihollisen keskelle. (19)

Esimerkeissä 23 ja 24 modaaliverbillä *saattaa* ilmaistaan modalisuuteen liittyvää mahdollisuuden merkitystä positiivisessa valossa. Esimerkissä 24 rakennetaan kuvaa siitä, että liittouman joukkojen eteneminen on vaivatonta. Irakin tasavaltalaiskaartin yhtäkkistä katoamista arvuutellaan modaalisella verbillä *saattaa*, jonka jälkeen sanonta *hävisivät kuin tuhka tuuleen* tuottaa merkitystä, että irakilaisten toiminta on kaiken kaikkiaan olematonta. Esimerkit rakentavat kuvaa liittouman menestyksestä positiivisesti. Sen sijaan joukkojen nopeaa etenemistä lievennetään esimerkissä 25, jossa episteemisen modalisuuden käyttö osoittaa, että liittouman marssi Bagdadiin ei ole täysin selvä asia. Modaalisen adverbien kieltomuoto *ei ehkä* kyseenalaistaa ennakkoletuksen, että Bagdadin lentokentän valtaus tarkoittaa Bagdadin valtausta. Se on luokiteltu negatiiviseksi, vaikka sitä lievennetään adverbilla *vielä* ja ääri-ilmaisulla *ilman muuta*.

Irakin joukkotuhoaseet ovat aihe, jonka yhteydessä aineiston teksteissä käytetään modaalisia ilmauksia. Esimerkeissä 26–30 kuvaa joukkotuhoaseista tai niiden olemattomuudesta rakennetaan modaaliverbeillä *saattaa* ja *voida* sekä kiellolla.

- (26) Ensimmäiset testit Irakista löytyneestä pulverista osoittavat, *ettei* kyseessä *ole* kemikaali, jota *voitaisiin* käyttää kemiallisin asein tehtävässä hyökkäyksessä. (24)
- (27) Keski-Irakista on löytynyt säiliöitä, jotka *saattavat* sisältää kiellettyjä kemiallisia aseita, Yhdysvaltain sotilasedustajat sanoivat. Ne *saattavat* ensimmäisten kokeiden perusteella sisältää kiellettyjä kemiallisia aseita, mm. hermokaasujen valmistukseen, Yhdysvaltain sotilasedustajat kertoivat. (28)
- (28) Alustavien testien mukaan kyseessä *saattaisi* olla hermomyrky sariini. (28)
- (29) Mutta aine *voi* olla myös hyönteismyrkyä tai jotain muuta kemikaalia. (28)

- (30) Amerikkalaisotilaat ovat *aiemminkin epäilleet* löytäneensä kemiallisia aseita, mutta tähän mennessä ne ovat osoittautuneet *vääriksi hälytyksiksi*. (28)

Vaikka esimerkissä 26 kerrotaan, että löytynyttä pulveria ei voida käyttää joukkotuhoasein tehtävässä hyökkäyksessä, alkaa esimerkeissä 27–28 rummutus uudelleen kemiallisten aseiden olemassaolon puolesta. Modaaliset ilmaukset (*saattaa, saattaisi*) kertovat, että joukkotuhoaseiden olemassaolo on mahdollinen asia. Joukkotuhoaseet tuodaan esiin vaarallisessa ja kielteisessä merkityksessä, kun niitä kuvaillaan *kielletyksi kemiallisiksi aseiksi, hermokaasuiksi ja hermomyrky sariiniksi*. Niiden tehtävä on tekstissä luoda rakentaa kuvaa joukkotuhoaseiden olemassaolosta, joka on kielteinen ja vaarallinen asia. Puolestaan esimerkissä 29 modaaliverbillä *voida* rakennetaan päinvastaista kuvaa, että on mahdollista, että Irakilla ei ole kemikaaleja, joita voitaisiin käyttää kemiallisiin aseisiin. Nyt löydetystä aineesta puhutaan jo vaarattomampaan sävyyn: *hyönteismyrky tai jokin muu kemikaali*. Kemiallisia aseita vastustava asenne kirjoittuu voimakkaimmin esimerkkiin 30, kun sillä tuotetaan merkitystä, että asia ei ole totta. Avoimesti arvottavia negatiivisia merkityksiä tuotetaan määrätteen *väärä hälytys*, verbin *epäillä* ja adverbien *aiemminkin* käytöllä. Adverbilla ilmaistaan kirjoittajan kannanotto joukkotuhoaseiden olemattomuuteen, ja se implikoi, että samassa tilanteessa ollaan oltu jo useamman kerran. Esimerkit 27–29 on luokiteltu neutraaleiksi, koska niissä ei väitetä suoraan, vaan asia esitetään varauksella.

Mahdollisuuksien maailmaa rakennetaan modaalisilla ilmauksilla myös silloin, kun puhutaan Saddam Husseinista ja rakennetaan kuvaa hänen mahdollisesta kuolemastaan. Esimerkeissä 31 ja 32 pidetään hyvin mahdollisena sitä, että Saddam Hussein on kuollut liittouman tekemässä ensi-iskussa Bagdadiin sodan ensimmäisenä päivänä. Sen sijaan esimerkeistä 33 ja 34 ilmenee, että Saddam ei kuollutkaan alkupäivien iskuissa.

- (31) Britannian hallituksen mukaan *on mahdollista*, että Saddam *olisi kuollut* torstain tai perjantain iskuissa. (2)
- (32) Yhdysvaltalaiset tiedusteluasiantuntijat *uskovat* Irakin presidentin Saddam Husseinin ja *mahdollisesti* toisen tai molempien tämän poikien olleen ensi-iskussa tuhotussa rakennuksessa, kertoi Washington Post –lehti. (3)

- (33) Yhdysvallat koetti pommittamalla tappaa Irakin johtajan Saddam Husseinin. Pommi pudotettiin ravintolaan, jossa tiedustelutietojen mukaan Saddam oli läheistensä kanssa. Ravintolaiskun lopputuloksesta *ei* Yhdysvaltain mukaan *vielä ole täyttä varmuutta*. (29)
- (34) Britannian mukaan *oli epätodennäköistä*, että Saddam *olisi kuollut* iskussa. (29)

Saddam Husseinin kuolemaa pidetään mahdollisena esimerkeissä 31 ja 32, ja sitä esitetään modaalisella adjektiivirakenteella *on mahdollista* ja mentaaliverbillä *uskoa*. Erityisesti tässä yhteydessä verbillä *uskoa* tuotetaan merkitystä varmasta tiedosta. Sen sijaan esimerkeissä 33 ja 34 kuolema ei ole enää varma asia ja se näkyy modaalisen adjektiivirakenteen *on epätodennäköistä* käytössä ja ilmaisussa *ei ole vielä täyttä varmuutta*.

5.4.3 Yhteenveto modaalisuuden ilmauksista

Modaalisten ilmaisujen vaikutus sodasta ja sodankävijöistä muodostuvaan kuvaan on vähäisempi kuin saattaisi kuvitella. Modaalisuuden avulla teksteissä rakentuu kuva, että sodan tapahtumat ovat mahdollisia asioita. Mahdollisuuksien maailmasta kertovat modaaliset ilmaukset paljastavat, että teksteissä ikään kuin arvellaan niiden avulla Irakin joukkotuhoaseista, Bagdadin valtauksista ja Saddam Husseinin kuolemasta. Esimerkiksi Bagdadin valtaus saadaan näyttämään asialta, joka hyvin mahdollisesti tapahtuu. Sen sijaan Saddam Husseinin kuoleman arvuuttelu modaalisten ilmausten avulla luo kuvaa epävarmasta asiasta.

Se, että modaalisia ilmauksia on vähän teksteissä, voi kertoa siitä, että niitä ei haluta käyttää uutisissa. Faircloughin (1992: 160–161) mukaan vähäisyys johtuu siitä, että tiedotusvälineet haluavat luoda kuvan, että ne tuovat esille tosiasioita, eivät kenenkään henkilökohtaista suhtautumista asiaan, jota modaalisilla ilmaisuilla yleisesti ilmaistaan. Toisaalta modaaliset ilmaukset toimivat signaaleina, jotka kertovat lukijalle, että kyse on epävarmasta asiasta, vaikka se esiintyy uutistekstissä.

5.5 Sodankävijöiden puheen referointi: lainausmerkeillä esitetty puhe

Sivusin jo johtoverbien kohdalla toimittajan näkökulman ja suhtautumisen välittymistä sodankävijöihin puheen esittämistä analysoimalla (luku 5.3). Tässä luvussa käsittelemme puheen esittämistä siten, että käyn läpi sellaista lainausmerkkien käyttöä, joka arvottaa sodankävijöiden esittämää puhetta esimerkiksi näin: *Irakin tiedotusministerin mukaan Irakin armeija ”taistelee ja tuhoaa hyökkääjät”*. Tässä yhteydessä lainausmerkeillä on samankaltainen merkitys kuin sanalla *muka* ja sen käytöllä rakennetaan kuvaa epäuskottavuudesta. Tarkastelussa painottuu negatiivisesti arvottava sävy, mikä on nähtävissä taulukossa 7.

Taulukko 7. Yhteenveto sodankävijöiden puheen esityksestä ja sen sävystä.

näkökulma	negatiivinen		neutraali		positiivinen	
Irak N = 10 (100 %)	8	89 %	0	0	2	20 %
liittouma N = 9 (100 %)	4	44 %	5	56 %	0	0
yhteensä N = 19 (100 %)	12	63 %	5	26 %	2	11 %

Ensimmäiseksi tarkastelen lainausmerkkien käyttöä Irakin osalta (5.5.1), sitten liittouman (5.5.2). Käyn läpi molempia luvussa 5.5.3. Uutisaineistossa lainausmerkein esitetty puhe esitetään liitteessä 7.

5.5.1 Irak ja ”epätavalliset keinot”

Tutkimusaineistossa lainausmerkkejä käytetään eksplisiittisesti osoittamaan, että kyse on sitaatista. Seuraavissa esimerkeissä 35–36 niitä käytetään korostamaan vieraampia ja poikkeuksellisempia puheita, mitä haastateltu on sanonut. Puhujana esimerkeissä on

Irakin tiedotusministeri, Muhammed Saeed al-Sahhaf. Lainausmerkeillä on tässä yhteydessä myös kyseenalaistava merkitys.

- (35) Irakin tiedotusministerin mukaan Irakin armeija ”*taistelee ja tuhoaa hyökkääjät*”. (29)
vrt. Irakin armeija muka taistelee ja tuhoaa hyökkääjät
- (36) Ministeri vakuutti, että tilanne on täysin Irakin hallinnassa, ja että Bagdadiin tunkeutujat on ”*täysin piiritetty*”. (30)
vrt. Bagdadiin tunkeutujat on muka täysin piiritetty

Esimerkeissä 35–36 toimittaja käyttää lainausmerkkejä siihen osaan lauseesta, jotka eroavat niin *Helsingin Sanomien* kuin muiden sotaa seuraavien tiedotusvälineiden todellisuudesta. Siinä Irak ei ole voitolla. Esimerkeissä lainausmerkkejä käytetäänkin kyseenalaistavassa merkityksessä ja ne vastaavat tässä yhteydessä lähinnä *muka*-sanaa. *Muka* on modaalinen adverbi, jolla voidaan ilmaista asennetta eksplisiittisesti (Kangasniemi 1992: 263–269). Siten tässä yhteydessä lainausmerkit viittaavat siihen, että ilmaus on ironinen, eikä irakilaisministerin puheita kannata ottaa ihan tosissaan.

Seuraavissa esimerkeissä 37–39 lainausmerkkien avulla esitetään, että kyse on täysin haastatellun puheesta. Puhujaksi ilmaistaan Irakin presidentti Saddam Hussein. Lainausmerkkien käyttö tässä yhteydessä voi merkitä sitä, että kyse on arkaluontoisista asioista. Näissä lainausmerkkien sisään loitonnetuissa puheissa käytetään vastapuolesta hyvin negatiivisia sanavalintoja.

- (37) ”*Tehkää niin kuin Jumala käskee, leikatkaa heidän kurkkunsa. Uskovaiset voittavat.*” (6)
- (38) ”*Vihollinen joutuu tunkeutumaan Bagdadiin ja siitä tulee vihollisen hauta.*” (12)
- (39) ”*Marttyyrit palkitaan taivaassa, tarttukaa tilaisuuteen veljet!*” (17)

Esimerkeissä 37–39 kuvaa sodasta luodaan hyvin erilaisella tavalla kuin muualla tekstissä, joka tähän verrattuna on hyvin neutraalia. Lainausmerkein erotetussa puheessa yhdistetään aggressiivisesti islamia uskontona ja politiikkana. Sotaa käydään

uskovaisten ja ei-uskovaisten välillä. Uskonto tuodaan esiin sanoissa *Jumala, uskovaiset, marttyyrit, taivas*. Aggressiivisuus sodan toista osapuolta kohtaan sanoissa *leikatkaa heidän kurkkunsa ja vihollisen hauta*. Esimerkeissä puheiden esittäjänä eivät ole mitkään radikaalit ainekset, vaan Irakin presidentti Saddam Hussein.

Tutkimusaineistossa lainausmerkkejä käytetään myös kuvaamaan tavallisen kansan, irakilaisten siviilien tunteita sodan viimeiseltä päivältä, kuten esimerkeissä 40 ja 41:

- (40) ”*Katsokaa, tämä on vapautta. Saddam on rikollinen, se uskonon. Tällainen on petturin loppu, hän tappoi meistä miljoonia*”, joku irakilaismiehistä sanoi. (32)
- (41) ”*Kiitos herra Bush*”, eräs ilahtuneen näköinen irakilaismiehistä sanoi, tarkoittaen Yhdysvaltain presidenttiä. (32)

Esimerkki 40 on loitonnettu lainausmerkkeihin sen sisältämien sanavalintojen (*rikollinen, uskonon, petturin loppu, tappoi meistä miljoonia*) mukaan. Puhe osoitetaan kuulumaan tavalliselle irakilaiselle, joka arvostelee kovin sanoin Irakin presidenttiä isänmaan petturiksi, jolla ei ole oikeita uskonnollisia arvoja. Tavalliset irakilaiset esitetään esimerkissä 41 iloisiksi siitä, että ovat pääsemässä eroon Saddam Husseinista. Tästä kiitos osoitetaan Yhdysvaltain presidentille, George W. Bushille. Molemmat puheet kuitenkin esitetään lainausmerkeissä, sillä sanavalinnat ovat erityisesti esimerkissä 40 negatiivisesti leimaavia ja tulkittavissa negatiiviseksi kannanotoksi.

5.5.2 Liittouma tuhoaa ”terroristien laitoksia”

Lainausmerkkejä käytetään säästeliäästi myös liittouman esittämässä puheessa. Esimerkissä 42 lainausmerkkejä käytetään korostamaan haastatellun henkilön, Yhdysvaltain armeijan kenraali, Tommy Franksin, sanavalintaa. Samoin esimerkissä 43, jossa kuvataan armeijan kieltä.

- (42) Franks kertoi liittouman tuhonneen ”*terroristien laitoksen*”. Franks ei kuitenkaan antanut tarkempaa tietoa siitä, mikä terroristiryhmä oli kyseessä tai minkälainen laitos tuhottiin. (15)

- (43) CBS-televisiokanava kertoi, että Irakin johto on ympäröinyt Bagdadin karttaan alueen, ”*punaisen linjan*”. Jos liittouman joukot ylittävät linjan, Irakin tasavaltalaiskaartilla on lupa käyttää kemiallisia aseita. (7)

Esimerkissä 42 lainausmerkkejä käytetään siihen osaan haastateltavan puhetta, jossa puhutaan *terroristien laitoksesta*. Sanavalinta halutaan osoittaa kuuluvan Yhdysvaltain armeijan kenraalin käyttämäksi sanaksi, ei HS:n. Lainausmerkeillä kuitenkin arvotetaan kenraali Franksin asennoitumista siihen, mitä hän omasta mielestään on tuhonnut terroristien laitoksina. Lehti kyseenalaistaa armeijan korkea-arvoiselta henkilöltä saadun tiedon ilmoittamalla, että kukaan ei tiedä, mikä terroristiryhmä oli kyseessä tai minkälainen laitos tuhottiin. Samoin myös esimerkissä 43 lainausmerkeillä ilmaistaan, että kyse on armeijan kielestä, jossa *punaisen linjan* ylittämällä on kohtalokkaat seuraukset.

Sen sijaan esimerkeissä 44 ja 45 lainausmerkeillä loitonnettu puhe on kriittinen kannanotto sotaan, joten ne on erotettu selkeästi haastatellun omaksi puheeksi.

- (44) ”*Vaarallisinta on, että tämä sota vahvistaa ääri-uskonnollisuuden asemaa arabimaailmassa*”, Boutros Ghali varoitti. (14)

- (45) ”*Sota tukee fundamentalistien puheita ristirekkestä islamilaista maailmaa vastaan*”. (14)

Esimerkeissä 44 ja 45 lainausmerkeillä osoitetaan, että kyseessä on YK:n entisen pääsihteerin Boutros Boutros Ghalin kriittinen kannanotto sotaan. Koska aihe on arka, toimittaja loitonnettiin puheen lainausmerkkien sisään. Lainausmerkkien sisällä esitetyt sanavalinnat ovat sotaa negatiivisesti arvottavia, kuten superlatiivissa esitetty adjektiivirakenne (*vaarallisinta on*) ja implisiittisesti Yhdysvaltojen nimeäminen syylliseksi siihen, että sota *vahvistaa ja tukee ääriuskonnollisuuden ja fundamentalistien asemaa arabimaailmassa*. Tämä on voimakas kannanotto sotaan, sillä vaikka Suomi ei hyväksynyt sotaa, se piti sitä valitettavana (TPK 2003).

5.5.3 Yhteenveto puheen referoinnista lainausmerkkien osalta

Lainausmerkkien tehtävänä on tutkimusaineiston teksteissä osoittaa, että kyse on selvästi haastateltavan omista sanoista, jotka eivät sellaisenaan sovi lehden tyyliin niiden sisältämien voimakkaiden tai arvovärittyneiden ilmaisujen vuoksi kuten *terroristi*, *palkkasoturi* ja *leikatkaa heidän kurkkunsa*. Samalla lainausmerkit ilmaisevat, että toimittaja ottaa etäisyyttä puheisiin, koska ne eivät sovi toimittajan tai hänen edustaman lehden, HS:n arvomaailmaan.

Tutkimusaineiston teksteissä lainausmerkkejä voidaan käyttää myös muissa merkityksissä. Tutkittavissa teksteissä lainausmerkit tietyn sanan ympärillä kertovat myös ironisesta otteesta, jolloin niiden käyttö on verrattavissa sanan *muka* käyttöön. Näin käytettynä lainausmerkit osoittavat toimittajan roolin asioiden kyseenalaistajana. Lainausmerkkien tulkitseminen oikealla tavalla tietenkin edellyttää sitä, että lukija olettaa asian samalla tavalla. Implisiittisten merkitysten ymmärtäminen vaatii lukijalta samanlaista maailmankuvaa lehden ja sen edustaman toimittajan kanssa.

5.6 Yhteenveto uutisteksteihin kirjoittautuvasta kokonaiskuvasta

Edellä esittämäni tulkinnan perusteella tarkastelemieni HS:n uutistekstien välittämä kuva sodasta ja sodankävijöistä on neutraali, mutta sävyltään negatiivinen. Tähän vaikuttavat jo tekstien aiheet, jotka käsittelevät sodankäyntiä; hyökkäyksiä, itsemurhaiskuja, joukkotuhoaseita ja kuolemaa. Sanoina ne ovat sellaisenaan negatiivisesti värittyneitä. Sen lisäksi sodat ja konfliktit kuuluvat aihepiiriltään uutisjournalismin väkivalta-aineistoon, joten ilmiönä väkivalta (esim. tappelut, sodat, poliittinen väkivalta) on jo itsessään synkkä (Saloniemi & Suikkanen 2007: 68).

Kuvaa sodasta ja sodankävijöistä sekä heihin suhtautumista välitetään teksteissä mainitsemieni erilaisten kielellisten keinojen avulla. Näistä eniten nousivat esiin puhetta kuvaavat johtoverbit, joista 44 prosenttia on negatiivisia. Irakin osapuolten puhetta kuvataan useammin negatiivisilla johtoverbeillä (57 %) kuin liittoumaa, jonka kohdalla

luku on 36 prosenttia. Neutraaleja johtoverbejä on kaiken kaikkiaan 40 prosenttia. Vaikka neutraaleja johtoverbejä on lähestulkoon yhtä paljon kuin negatiivisia, teksteistä nousee esiin kielteinen sävy. Sen sijaan nimeämisen avulla teksteissä suhtaudutaan sotaan ja sodankävijöihin neutraalisti - suurin osa teksteissä esiintyvistä osapuolia kuvaavista nimityksistä on neutraaleja (65 %).

Kielellisistä keinoista modaalisuutta käytetään osoittamaan suhtautumista sotaan ja sodankävijöihin. Niistä eniten käytetään episteemisiä modaaliverbejä (*saattaa, voida*), jotka tuovat teksteihin mahdollisuuden merkityksen. Pääasiassa sen on tulkittu välittävän neutraalia suhtautumista. Suhtautumista esitetään myös lainausmerkkien avulla. Eniten niitä käytetään negatiivisessa merkityksessä Irakin osapuolten puheen yhteydessä (80 %). Ne korostavat irakilaiden puhujien tekemiä sanavalintoja kuten esimerkeissä ”*leikatkaa heidän kurkkunsa*” tai ”*uskovaiset voittavat*” ja leimaavat ne HS:n linjasta poikkeaviksi. Lehden maailmankuva on länsimainen ja se perustuu muun muassa demokraattisen yhteiskunnan arvoille (Holmberg 2004: 88–89). Täten Irakin puheet ovat tähän verrattuna vieraampia, eivätkä sovi niihin arvoihin, joita HS haluaa ylläpitää.

Arvottamisen kannalta tärkeimpiä sanaluokkia ovat verbit ja substantiivit. Verbit ovat keskeisessä asemassa luonnollisesti johtoverbivalinnoissa sekä modaalisuudessa. Nimeäminen puolestaan perustuu substantiivivalintoihin. Adjektiivit nousevat satunnaisesti esiin määrittäessään pääsanaansa eli juuri nimeämisen yhteydessä.

Aineiston perusteella sodasta ja sen osapuolista saa sellaisen kuvan, että irakilaiden esittämiä puheita tulkitaan enemmän kuin liittouman. Heihin suhtaudutaan negatiivisesti, mikä näkyy erityisesti johtoverbivalinnoissa ja lainausmerkkien käytössä. Verbivalinnat välittävät negatiivisia merkityksiä, kun Irakin sanotaan *uhkaavan* ja *julistavan* sotaa länsimaille. Liittouman armeijan edustajat puolestaan *kertovat* ja *ilmoittavat* tekemistään valtauksista ja hyökkäyksistä, joiden valinnasta ei käy ilmi minkäänlainen asenne armeijaa kohtaan. Irakin presidentin *Saddam Husseinin* ja tiedotusministerin *Muhammed Saeed al-Sahhafin* puheiden loitontaminen lainausmerkkeihin vaikuttaa irakilaiden julkisuuskuvaan siten, että sillä ilmaistaan, että

heidän sanavalinnat ovat väärää tai huonoja – ne eivät sovi HS:n linjaan. Sekin tuottaa merkityseroja, koska liittouman edustajien puhetta ei käsitellä samalla tavalla.

Tekstien perusteella liittouma esitetään myös negatiivisesti, kun se nimetään omavaltaiseksi (*hyökkääjä, tunkeutuja*), mutta samalla teksteissä rakennetaan kuvaa toiveikkaasta Bagdadin valtaajasta. Toiveikkuus näkyy erityisesti johtoverbien ja modaalisuuden yhteydessä. Liittouman puheet valtaamisesta esitetään modaaliverbeillä *saattaa* ja *voida*, jotka ilmaisevat mahdollisuutta sekä johtoverbeillä *uskoa, korostaa* ja *ylittää*. Siten teksteissä välittyy kuva liittoumasta, johon suhtaudutaan positiivisemmin tai ainakin neutraalimmin kuin irakilaisiin, jotka puolestaan uhkailivat vahingoittavansa liittoumaa, vakuuttelivat omaa puolustustahtoaan ja voittoaan. Täten valinnat tuottavat merkityseroja maiden ja osapuolten välille.

6 YHTEENVETO TULOKSISTA

Suhtautuminen sodankävijöihin oli tekstianalyyssissa ratkaisevassa roolissa, kun muodostettiin kokonaiskuvaa Irakin sodasta. Tuloksista nousi havaintoja, että aineistossa tuotettiin neutraalia kuvaa sodasta, kun teksteissä käsiteltiin liittoumaa, mutta Irakin kohdalla teksteissä oli aistittavissa negatiivisempi sävy. Negatiivista kuvaa luotiin pääasiassa negatiivisten sanavalintojen, kuten johtoverbien ja substantiivien avulla. Kvantitatiivisesti tarkastellut kielelliset keinot paljastivat eroja ja yhtäläisyyksiä sodan osapuoliin suhtautumisessa. Suurimmat erot syntyivät johtoverbien käytössä. Yleisimpiä aineistossa käytettyjä johtoverbejä olivat neutraalit puhumista kuvaavat verbit *kertoa*, *sanoa* ja *ilmoittaa*, joiden lisäksi *kiistettiin*, *vakuutettiin*, *julistettiin*, *uhattiin* ja *syytettiin*. Ensinnäkin liittouman taholta tullutta puhetta esitettiin neutraalilla johtoverbillä, kun taas Irakin kohdalla puhe oli negatiivisesti värityneempää - Irak *vakuutti* ja *uhkasi*.

Yhtäläisyyksiä suhtautumisessa oli nimeämisessä, jonka analysointi osoitti, että molempia sodankävijöitä nimettiin neutraalisti. Aineiston sotaa käsittelevät tekstit näyttäytyivät pääosin päättäjien ja armeijan maailmana. Tekstien suurinta toimijaryhmää, armeijaa, nimitettiin pääasiassa maan nimellä: *Irakin joukot*, *Yhdysvallat* tai *brittijoukot*. Toinen kiintoisa huomio aineistossa on myös se, että suhtautuminen Britanniaan on kaikkein neutraaleinta eri osapuolten välillä niin johtoverbivalintojen kuin nimeämisen suhteen. Britannian toimijoihin ei juuri kohdistu negatiivisia johtoverbejä, vaan heidän puhettaan kuvataan neutraalisti. Samaten heitä nimetään neutraaleilla ilmauksilla. Tässä mielessä aineistossa suhtauduttiin britteihin kaikkein ”positiivisimmin”, jos positiivisella tarkoitetaan arvottavan asenteen puuttumista.

Kvantitatiivisesti tarkasteltuna aineistossa nimettiin henkilöitä positiivisemmin kuin negatiivisesti. Positiivisesti arvottavana nimeämisenä analyysissa pidettiin sellaista henkilöiden nimeämistä, jossa tuotiin ilmi heidän asemansa ja tittelinsä. Se oli aineistossa yleisin tapa kuvata henkilöä. Henkilöittäin tarkasteltuna nimeäminen tuotti suhtautumiseroja Irakin johtohahmojen kohdalla. Negatiivisesti aineistossa suhtauduttiin Irakin presidentti *Saddam Husseinin*. Husseinin nimittäminen

implisiittisesti diktaattoriksi (*Saddam ja sotapäällikkönsä, Saddamin lentokenttä, Saddamin tiedotusministeri, ns. Saddam City*) oli aineistossa yksi tyypillisimmistä tavoista ilmaista negatiivista suhtautumista henkilöä kohtaan. Samanlaista negatiivista suhtautumista henkilöä kohtaan ilmaistiin myös lainausmerkkien avulla. Tällöin sitä osoitettiin Irakin tiedotusministeriä kohtaan. Lainausmerkeillä varustettu puhe tai osa siitä toimi aineistossa lukuohjeena olla ottamatta irakilaisministerin puheita tosissaan. Uutisoinnin kokonaiskuvan negatiivinen sävy johtuu osittain myös siitä, että aineistossa oli melko paljon Irakin presidentin ja tiedotusministerin esittämiä puheita.

Tuloksista kävi ilmi, että uutiset rakensivat sodasta ja sen tapahtumista mahdollisuuksien maailmaa modaalisuuden ilmauksien avulla. Kvantitatiivisesti tarkasteltuna suhtautuminen tietoon tai luuloon tapahtui pääasiassa episteemisten modaaliverbien (*saattaa, voida*), modaaliadverbien (*ilmeisesti, ehkä*), konditionaalin ja kiellon avulla, mutta niitä ei kokonaisuudessaan käytetty usein aineistossa. Modaalisuuden ilmauksia käytettiin enimmäkseen sellaisten aiheiden kohdalla, jotka käsittelevät Irakin joukkotuhoaseiden olemassaoloa, Saddam Husseinin kuolemaa tai liittouman Bagdadin valloitusta. Yksi kiinnostava havainto oli, että aineistossa näytti olevan tärkeää pitää yllä ajatusta mahdollisista joukkotuhoaseista ja niiden olemassaolosta. Aineistossa sitä esitettiin hieman ristiriitaisesti joko mahdollisena (*on löytynyt säiliöitä, jotka saattavat sisältää kiellettyjä kemiallisia aseita*) tai täysin epätodennäköisenä asiana (*kyseessä ei ole kemikaali, jota voitaisiin käyttää kemiallisin asein tehtävässä hyökkäyksessä*). Modaaliset ilmaukset juuri tässä yhteydessä ilmaisevat signaalina siitä, että tieto on epävarmaa. Varovaisuus johtuu osittain myös siitä, että Irakin väitetyt joukkotuhoaseet olivat yksi sodan aloituksen pääsyistä, johon Yhdysvallat vetosi. Ei siis ole ihme, että mahdollisuuksien maailmaa esitettiin juuri tämän aiheen yhteydessä.

Tutkimuksen tuloksista nousee myös toinen havainto, joka tukee aineiston modaalisuuden ilmauksien ja niiden käyttöyhteyden samankaltaisuutta arveluttavien aiheiden kohdalla. Toinen aineiston aiheista, jonka yhteydessä rakennetaan mahdollisuuksien maailmaa, on Irakin presidentti Saddam Husseinin kohtalo. Husseinin mahdollista kuolemaa rakennetaan modaalisten adjektiivirakenteiden (*on mahdollista*)

avulla. Kuvaa hengissä olevasta Husseinista taas esitetään rakenteella (*oli epätodennäköistä, että olisi kuollut*). Tuloksista käy ilmi, että arveluja esittää liittouman armeija. Arvelujen taustalla voidaan nähdä armeijan omat propagandistiset tavoitteet - jos Saddam Hussein on kuollut, irakilaiset menettävät taistelutahtonsa ja antautuvat. Rantapelkonen (2002) kirjoittaa, että taistelu tiedosta on olennainen osa nykyistä sodan käyntiä, erityisesti mediasotaa. Afganistanin sodassa taistelu tiedosta näkyi uutisoinnissa siten, että Osama bin Ladenin olinpaikkaa, hengissä oloa ja kaksoisolentoja koskevia uutisia oli paljon. (Rantapelkonen 2002: 103.) Tämän päivän valossa voidaan sanoa, että Hussein selviytyi sodasta ja hänet pidätettiin joulukuussa 2003.

Sodasta muodostuvan kuvan kannalta modaalistien ilmaisujen vähyys kertoo myös siitä, että suurin osa aiheista perustui ainakin näennäisesti ”oikeaan” tietoon, jonka varmuutta ei tarvitse lieventää. Modaali-ilmaisujen lukumääräinen vähyys ei mielestäni kerro siitä, että aineisto olisi ollut liian pieni. Esimerkiksi Kangasniemen (1992: 402–403) tutkimissa uutisteksteissä ei esiintynyt juuri lainkaan modaalaisia ilmaisuja.

Itse sodasta syntynyt kuva oli neutraali, kun sitä nimettiin aineistossa *Irakin sodaksi*. Kvantitatiivisesti mitattuna sotaa nimettiin kaikkein yleisimmin negatiivisesti värityneillä substantiiveilla ja adjektiiveilla. Siten myös negatiivisempi suhtautuminen ilmeni sodan nimeämisenä *hyökkäykseksi Irakiin, aggressiiviseksi operaatioksi tai ristiretkeksi islamilaista maailmaa kohtaan*. Kuitenkin verrattuna esimerkiksi Härmänmaan (2003) tutkimukseen italialaisesta aikakauslehti *L’Espresso*sta, joka esitti sodan pääasiassa ”amerikkalaisten sodaksi”, ja leimasi Yhdysvaltain presidentin ”kansainväliseksi häiriköksi”, aineistossa suhtauduttiin sotaan neutraalisti.

Puolestaan näkökulma-analyysin tuloksista nousi havaintoja siitä, kenen suulla uutisissa puhutaan. Aineistossa käytettiin eniten armeijälähteitä. Sodasta muodostuvan kuvan kannalta on tärkeää huomioida, että uutisointi kertoo taisteluista ja hyökkäyksistä tiedottamiseen. Tämä osittain johtuu siitä, että aineisto on peräisin sotaa paikan päällä seuranneilta toimittajilta, jotka liikkuvat armeijan matkassa.

Uutisten näkökulmia tarkasteltaessa uutisjuttu luokiteltiin joko liittouman, Irakin tai molempien näkökulmaa edustavaksi uutiseksi. Tärkeimpinä määrittäjinä toimivat uutisten lähteet. Jotta uutinen voisi olla moninäkökulmainen ja tasapuolinen, siinä täytyy kuulla molempia osapuolia. Määrittely osoittautui hankalaksi, ensinnäkin siksi, että oli vaikea päättää, mikä määrä lähteitä on riittävä ja riittääkö uutisessa se, että toisen osapuolen sanotaan vain joko kiistävän tai myöntävän jonkun asian. Sotauutisoinnin näkökulma-analyysissä yleisin näkökulma oli kaikilta osin liittouma. Kuitenkin analyysi paljasti myös sen, että uutisoinnissa käytettiin lähteitä monipuolisesti: armeijaa, hallituksia, mediaa ja siviilejä.

Tutkimuksen kautta esiin tullut kuva Irakin sodasta ja sodankävijöistä oli tietyn ajanjakson ja yhden sanomalehden verkkopalvelun tuottama. Tutkimustuloksissa korostui myös Helsingin Sanomien ”virallinen linja”, sillä tutkimusaineisto koostui uutisista. Mielestäni syntyneitä kokonaiskuvaa voi kuitenkin pitää kattavana ja suuntaa-antavana. Tutkimukseni osoitti, että uutistekstit tuottivat valinnoillaan merkityksiä uskottavasta ja epäuskottavasta puhujasta. Puheen referoiminen ja erityisesti johtoverbivalinnat olivat yksi aineiston merkittävimmistä suhtautumisen paljastajista. Sen sijaan näkökulmaluokittelu paljasti sen, että sodasta kerrottiin Yhdysvaltain armeijan näkökulmasta ja armeijalta saatuun tietoon tukeuduttiin rutiininomaisesti. Uutisteksteissä puhuttiinkin neutraalisti armeijan suulla. Tämä on yhdenmukainen tulos aikaisempien tutkimustulosten kanssa. Sotilaallinen näkökulma hallitsee sotajournalismia, vaikka yleisesti toimittajat tietävät, että armeija esittää tarkoituksellisesti harhaanjohtavaa tietoa.

7 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella 2000-luvun sodan uutisointia suomalaisessa uutisjournalismissa. Tätä varten tutkin Helsingin Sanomien verkkopalvelussa julkaistuja Irakin sodan hyökkäysvaiheesta kertovia uutisia kolmen viikon ajalta. Tutkimuksellani oli kolme tutkimuskysymystä. Ensimmäinen oli tarkastella sitä, millä tavalla sotaan ja sodankävijöihin suhtauduttiin suomalaisessa journalismissa – oliko se negatiivista, neutraalia vai positiivista. Toiseksi selvitin niitä kielellisiä keinoja, joilla suhtautumista uutisissa esitettiin. Kolmanneksi tarkastelin uutisoinnin näkökulmia, koska halusin selvittää ketkä uutisissa esiintyvät.

Tutkimusaineistoa analysoitiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäiseksi aineistoa lähestyttiin sisällön erittelyn avulla. Aineistolähtöisessä näkökulma-analyysissa koko aineisto jaettiin kolmeen luokkaan, jotka olivat liittouman näkökulma, Irakin näkökulma ja molempien näkökulma. Toisessa vaiheessa käytin menetelmänäni systeemifunktionaalista kieliteoriaa. Aineistoa lähestyttiin sen kahden eri funktion, ideationaalisen ja interpersonaalisen näkökulmista. Analysoitavat kielen keinot päätettiin etukäteen ja ne pohjautuvat teoriaan. Aineisto kuitenkin käytiin huolellisesti läpi varmistaen, että se antaa mahdollisuuden menetelmälle ja analysoitaville kielellisille seikoille.

Tarkastelin ensin kvantitatiivisesti kielen keinoja sekä neutraaleja, negatiivisia ja positiivisia asenteita. Ne olivat kaikki yhtä aikaa teksteissä ja vaikuttivat merkitysten syntymiseen. Se toimi perustana myöhemmälle kielellisten keinojen kautta välittyvien arvottavien asenteiden tarkastelulle. Kuva sodasta ja sodankävijöistä muodostui arvottavien asenteiden paljastumisen kautta, joka kuuluu interpersonaalisen funktion alueeseen. Toisaalta jo aiempi tutkimus antoi osviittaa siitä, että arvottavia asenteita on vaikea välttää niinkin poliittisesti latautuneen ja ristiriitaisen tilanteen yhteydessä kuin Irakin sota (ks. luku 2.2.1).

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista 2000-luvun sotauutisointi on. Tulosten pohjalta sotauutisointi oli henkilöitynyttä. Tämä näkyi niin nimeämisessä kuin

johtoverbeillä esitetyn puheen määrässä. Sodankävijät pystyivät itse määrittämään omilla toimillaan ja puheillaan tapahtumien kulkua. Tämä olikin tyypillistä 2000-luvun mediassa käytäville ns. mediasotien uutisoinnille, jotka tapahtuvat pitkälti armeijan tiedotuskeskusten ja tiedottajien välityksellä. Ensinnäkin, kumpikin osapuoli yritti vaikuttaa uutisiin oman tiedotuksensa avulla. Aineistossa tiedottajilla, niin liittouman armeijan tiedottajilla kuin Irakin tiedotusministerillä oli merkittävä rooli uutisten muotoutumisessa. Eritoten tiedotusministerin puheiden vaikutus näkyi uutisoinnin kokonaiskuvassa siten, että aineiston perusteella Helsingin Sanomien suhtautuminen sotaan vaikutti ajoittain jopa negatiiviselta ja epäuskottavalta. Tämä johtui osittain tiedotusministerin puheen tulkinnasta *vakuuttamiseksi, uhkaamiseksi, tuomitsemiseksi* tai *syyttämiseksi*. Sodan jälkeen internetin keskustelupalstalta löytyi lausahdus: *Kundihan on vakuuttava kuin Irakin tiedotusministeri*, joka vahvisti ainakin omaa käsitystäni, että uutisten kielelliset valinnat rakentavat kuvaa maailmasta, luovat vuorovaikutusta ihmisten välille ja ennen kaikkea – niillä on vaikutusta yksittäisten ihmisten mielipiteisiin ja asenteisiin.

Osapuolten oman käyttäytymisen lisäksi sotauutisointiin vaikutti oleellisesti myös uutisen toimittaja, joka työskentelee sotatilanteessa äärimmäisen haastavissa olosuhteissa armeijan parissa. Erityinen 2000-luvun mediasotia kuvaava piirre olikin sotauutisointi sotilaiden keskeltä (*embedded*). Kuitenkin armeijan säännöt asettavat toimittajan työlle rajoitteita, jotka vaikuttavat uutisointiin. Vaikka mitään ennakkosensuuria Irakin sodassa ei suoranaisesti ollut, toimittajia uhattiin paikan menetyksellä armeijan joukkojen mukana, jos uutisten sisältö on kiusallisista, loukkaavaa tai negatiivista. (Helsingin Sanomat 2008.) Näin ollen toinen sotauutisointia kuvaava piirre oli uutisoinnin rajoittaminen. Kuten tämän työn aineistosta kävi ilmi, rajoitteet näkyivät myös uutisten kielessä ja vaikuttivat sodasta muodostuvaan kuvaan. Uutisissa käytettiin modaalaisia ilmauksia, kuten *Yhdysvaltain sotilaita varoitettiin jo aiemmin, että irakilaiset saattavat tehdä itsemurhaiskuja* tai lainausmerkkejä ”*terroristien laitos*” lieventämään arkaluontoisia asioita tai epäsoivia lausuntoja (ks. luvut 5.4 ja 5.5). Täten näennäinen avoimuus ei suoranaisesti edistänyt uutisoinnin pyrkimystä tosien ja varmojen tietojen välittämiseen ja osaltaan vaikutti sodasta muodostuneen kuvan negatiivisuuteen. Toisaalta sotatilanteesta johtuvat uutisoinnin

käytännöt ohjaavat toimittajia valitsemaan tiettyjä kielellisiä keinoja uutisiin. Täten tietty kielellinen valinta ei uutisissa välttämättä ole merkki ideologisesta kielenkäytöstä, koska lukija voi tulkita uutista eri tavalla kuin mitä toimittaja on tarkoittanut.

Toimittajat ovat yhteiskunnan jäseninä melkoisen paineen alla valitessaan uutisen kielellisiä ilmauksia. Sotauutisissa, kuten uutisissa ylipäänsäkään, ei ole yhdentekevää, minkälaista kieltä siinä käytetään ja miten henkilöitä ja asioita nimetään. Kuitenkin myös 2000-luvun sotauutisoinnissa käytetään toisen maailmansodan aikaan opittua jaottelua sodan hyviin ja pahoihin (ks. esim. Kempf 2002). Esimerkiksi sotauutisissa tällaiset vastakkaiset ilmaisut näkyivät erityisen hyvin johtoverbeistä: *Lisää kovia taisteluita on luvassa, USA:n sodanjohto ilmoitti ja Irakin tiedotusministeri uhkasi, että Irak turvautuu ”epätavallisiin keinoihin”* (ks. luku 5.3). Sisällöltään viestit ovat samanlaisia, mutta puoli on valittu: ensimmäisessä osapuolen sanomaa esitetään neutraalina ilmoitusluontoisena asiana, jälkimmäisessä sitä tulkitaan tekemällä siitä vaaratilanne. Tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittivat, että sotaa ei tulkittu vastakkainasettelun näkökulmasta kovinkaan eksplisiittisesti.

Edellä on esitetty vastauksia siihen, millaista 2000-luvun sotauutisointi oli suomalaisessa uutisjournalismissa. Irakin sodan alkaessa Suomi ilmaisi suhtautumisensa Yhdysvaltain sotatoimia kohtaan pitämällä sotaa valitettavana. Tulosten mukaan uutisoinnissa muodostunut kuva sodasta ja sodankävijöistä oli pääosin neutraali, ja sitä hallitsi liittouman armeijan näkökulma. Tässä mielessä sotauutisointi ei heijastanut Suomen ulkopoliittisia linjauksia vastustaa sodan aloittajamaata, Yhdysvaltoja. Täten sodan vastustus ei näkynyt Suomessa sodan uutisoinnin negatiivisuutena toisin kuin Ruotsissa (ks. Dimitrova & Strömbäck 2005a).

Tutkimus lisäsi tietoa sotauutisoinnin luonteesta, sillä aikaisemmat Irakin sodan uutisointia tarkastelleet tutkimukset ovat käsitelleet sotaa vain sen yhden osapuolen, Yhdysvaltain kannalta. Tässä tutkimuksessa on otettu huomioon myös sodan toinen osapuoli, Irak. Tutkielman tulokset tukevat muun muassa Luostarisen (1994; 2002) löydöksiä Persianlahden sodan (1990–91) aikaisen uutisoinnin tavoista käyttää lähteinään armeijan tiedotus- ja pr-koneistoa sekä päättävässä asemassa olevia

henkilöitä. Näkökulma-analyysin tuloksista kävi ilmi, että sotauutisointi nojasi pääasiassa molempien osapuolten tiedottajilta saamiin tietoihin, liittouman näkökulman ollessa edustettuna voimakkaammin. Virallisten lähteiden lisäksi uutisointia hallitsi myös media itse. Median osuutta onkin selitetty sillä, että sen käyttö kompensoi päättäjien ja armeijan yksipuolisia kommentteja. Uutisoinnissa nostettiin esille myös siviilien näkökulma.

Kun työn tuloksia verrataan uudempiin tutkimuksiin Irakin sodasta (Aday ym. 2005), huomataan myös yhtäläisyyksiä. Adayn ym. (emt.) tutkimuksessa sotauutisointi on tulkittu sävyltään neutraaliksi. Tässä työssä sotauutisointi oli enimmäkseen neutraalia, eli uutisten kielelliset valinnat eivät arvottaneet sotaa ja sodankävijöitä kovinkaan eksplisiittisesti. Yhteistä aineiston teksteille oli sodankävijöiden neutraali nimeäminen, yhtäläisyyksiä tuli myös positiivisesti arvottavan nimeämisen suhteen. Aineiston teksteille puolestaan oli tyypillistä negatiiviset tai negatiivisesti sävyttyneet johtoverbit ja lainausmerkit. Selkeimmät erot osapuolten välillä syntyivätkin näiden kielellisten keinojen valinnoissa. Irak esitettiin synkemmässä valossa kuin liittouma. Modaalisuuden ilmaukset eivät vaikuttaneet yhtä voimakkaasti osapuolista muodostuvaan kuvaan, eikä niiden tulkittu osoittavan arvottavaa suhtautumista toisen osapuolen häviöksi tai voitoksi.

Irakin sota jatkuu nyt viidettä vuotta (2003–2008). Se antaa ymmärtää, että jollainlailla maailman yleisö on hyväksynyt sodan, ainakin hiljaisesti. Olennainen sodan tulkki on ollut media ja sen suhtautuminen sotaan. Uutisten avulla ihmiset saavat tietoa maailman tapahtumista ja enemmistö muodostaa mielipiteensä sodasta seuraamalla tiedotusvälineitä. Sen lisäksi, että uutisissa eri osapuolet kamppailevat näkemyksistään, niissä käydään taisteluita myös lukijakunnan arvojen, asenteiden ja käsitysten kanssa. Jos se ei ole tasapainossa, lukijat voivat valita uutisensa sellaisesta mediasta, joka jakaa lukijan arvomaailman (ks. Kempf 2002). Täten voisi ajatella, että sotauutisointi kilvoittelee yleisönsä suosiosta ja osallistuu näin itsekin sotaan.

Tutkimuksessa on tarkasteltu sotauutisten kieltä sekä kvantitatiivisin että kvalitatiivisin menetelmin, eli määrällisesti ja laadullisesti. Kvantitatiivinen tarkastelu osoittautui

hyödylliseksi, kun aineiston eri toimijoiden välisiä kielellisiä keinoja ja niiden eroja ja yhteneväisyyksiä vertailtiin keskenään. Kvantitatiivisesti on myös esitetty näkökulma-analyysin tulokset. Muilta osin tekstianalyysi on suoritettu kvalitatiivisin menetelmin ja analysoitavista kielellisistä ilmiöistä on esitetty niitä ilmentäviä tekstinäytteitä. Täten työn tuloksista ei voida vetää suoria johtopäätöksiä tai yleistyksiä kaikkien muidenkin sotien uutisointiin. Kvalitatiivinen tutkimus on myös aina subjektiivista, joka vaikuttaa yleistysten tekoon. Tuloksiltaan täysin samanlaisista tutkimusta tuskin tulee - esimerkiksi arvottavien asenteiden luokittelussa oli vaikeaa osoittaa absoluuttisesti, mikä ilmaus on positiivisesti tai negatiivisesti arvottava ja mikä neutraali. Myös ennakkoon hankittu tieto aiheesta vaikeutti tulkintojen tekoa ja teki tutkimuksesta subjektiivista.

Tutkimuksen menetelmänä käytin systeemis-funktionaalista kieliteoriaa, joka tarkastelee tekstin funktioita ja siinä tehtyjä valintoja. Vaikka tällainen menetelmä voi johtaa helposti toistoon, sillä samaa ilmausta voi tulkita jopa kolmessa eri yhteydessä, olen tyytyväinen menetelmän valintaan. Keskityin erityisesti interpersonaaliseen metafunktioon, sillä sen avulla tehty analyysi kertoi eniten tekstin asennemerkityksistä. Ideationaalinen metafunktio auttoi laittamaan palat paikoilleen, sillä sen avulla analysoidut ilmaukset kertoivat tekstin sisällöstä. Näkökulma-analyysi puolestaan nosti esiin alustavia havaintoja suhtautumisesta lähteiden valinnan ja sitä kautta näkökulman muodostumisen perusteella.

Aineisto rajattiin pelkästään Helsingin Sanomien verkkopalvelun uutisiin. Useamman verkkolehden valinta olisi mahdollistanut vertailun eri verkkolehtien välillä ja paljastanut kielellisesti tuotettuja arvottavia asenne-eroja laajemmin. Kuitenkin pidän rajausta onnistuneena. Aina aineiston pienuus ei välttämättä tarkoita sitä, ettei sen avulla voitaisi sanoa jotain yleispätevää kielestä, ainakin se kertoo kyseisessä aineistossa tehdyistä kielellisistä valinnoista. Täten pystyin tarkastelemaan uutistekstejä yksityiskohtaisesti ja tarkastelemaan suurinta suomalaista viestintä tarkemmin.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tarkastella sodan tai muun ajankohtaisen tapahtuman uutisointia keskittymällä erityisesti verkkojulkaisujen ominaispiirteisiin kuten

päivittämiseen ja tarkastella, miten uutisjuttu muuttuu päivitysten myötä vuorokauden tai pidemmän ajanjakson aikana. Olisi ollut myös kiinnostavaa vertailla jonkin toisen kriisitapahtuman uutisointia sodan rinnalla.

LÄHTEET

- Aday, Sean, Steven Livingston & Maeve Hebert (2005). Embedding the Truth. A Cross-Cultural Analysis of Objectivity and Television Coverage of the Iraq War. *The International Journal of Press/Politics* 10:3, 3–21. London: Sage Publications. Lainattu 28.3.2008: [http://ijp.sagepub.com / cgi/ content/ abstract/10/1/3](http://ijp.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/1/3)
- Allan, Stuart & Barbie Zelizer (toim.) (2004). *Reporting War. Journalism in Wartime*. London: Routledge.
- BBC online (2003). *Profile: Mohammed Saeed al-Sahhaf*. Lainattu 14.4.2008: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2927031.stm

- BBC online (2003). *US says "Coalition of Willing Grows"*. Lainattu 13.4.2008: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/2870487.stm>
- Bell, Alan (1991). *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell.
- Butt, David G., Annabelle Lukin & Christian M.I.M. Matthiessen (2004). Grammar – The First Covert Operation of War. *Discourse & Society* 15:2–3, 267–290. London: Sage Publications. Lainattu 13.4.2008: <http://das.sagepub.com/cgi/content/abstract/15/2-3/267>
- Chomsky, Noam (2004). *Maailmanvalta vai maailmanloppu? Yhdysvaltain globaali valtapolitiikka*. Helsinki: Otava.
- Cronberg, Tarja (2003). Tulevaisuuden sodat – maan päällä ja taivaassa. Teoksessa: *Miksi soditaan?*, 48–56. Toim. Anssi Männistö. Tampere: Vastapaino.
- Dellinger, Brett (1995). *Finnish Views of CNN Television News. A Critical Cross-Cultural Analysis of the American Commercial Discourse Style*. Acta Wasaensia, No. 43, Linguistics 6. Vaasa: Universitas Wasaensis.
- Dijk, van Teun A. (2006). Discourse and Manipulation. *Discourse & Society* 17:3, 359–383. London: Sage Publications. Lainattu 13.4.2008: <http://das.sagepub.com/cgi/content/abstract/17/3/359>
- Dimitrova, Daniela V. & Jesper Strömbäck (2005a). Mission Accomplished? Framing of the Iraq War in the Elite Newspapers in Sweden and the United States. *Gazette: The International Journal for Communication Studies*, 67:5, 399–417. London: Sage Publications. Lainattu 30.3.2008: <http://www.jlmc.iastate.edu/faculty-sites/danielad/docs/missiongazette.pdf>
- Dimitrova, Daniela V., Lynda Lee Kaid, Andrew Paul Williams & Kaye D. Trammell (2005b). War on Web: The Immediate News Framing of Gulf War II. *The International Journal of Press/Politics* 10:1, 22–44. London: Sage Publications. Lainattu 28.3.2008: <http://hij.sagepub.com/cgi/content/abstract/10/1/22>
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (2004). *Turvassa EU:ssa – Kaukana kavala maailma*. Toim. Kai Torvi. Lainattu 15.2.2008: http://www.eva.fi/files/422_turvassa_eussa.pdf
- Elinkeinoelämän Valtuuskunta (2006). *Ikkunat auki maailmaan. EVA:n Suomi, EU ja Maailma -asennetutkimus 2006*. Toim. Kai Torvi ja Pentti Kiljunen. Lainattu 15.2.2008: http://www.eva.fi/files/1523_ikkunat_auki_maailmaan.pdf
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Fowler, Roger, Bob Hodge, Gunther Kress & Tony Trew (1979). *Language and control*. London: Routledge.
- Fowler, Roger (1991). *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. London and New York: Routledge.
- Geis, Michael (1987). *The Language of Politics*. New York: Springer-Verlag.
- Gidengil, Elisabeth & Joanna Everett (2003). Talking Tough: Gender and Reported Speech in Campaign News Coverage. *Political Communication*, 20, 209–232. Lainattu 27.2.2008: <http://www.gendermediaandpolitics.org/pages/publications/TalkingTough.pdf>
- Hakulinen, Auli & Fred Karlsson (1988). *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 350. 2. painos. Helsinki.
- Halliday, M.A.K. (1978). *Language as social semiotic. The social interpretation of language and meaning*. London: Edwards Arnolds.
- Halliday, M. A. K. (1985). *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edwards Arnolds.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar*. 2nd ed. London: Edwards Arnolds.
- Heikkinen, Vesa (1992). *Toisarvoinen ongelma. Tekstintutkimus sanomalehtien pääkirjoitusten arvottavista asenteista*. Pro gradu -tutkielma. Oulu: Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitos.
- Heikkinen, Vesa (1999). *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Suomen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 728. Helsinki.
- Heikkinen, Vesa, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä (toim.) (2000). *Teksti työnä, virka kielenä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Helsingin Sanomat* (2008). HS Irakissa. Kuudes vuosi Irakissa – eikä loppua näy. 11.4.2008. B 1
- Hiebert, Ray Eldon (2003). Public relations and propaganda in framing the Iraq war: A preliminary review. *Public Relations Review*, 29:3, 243–255. Amsterdam: Elsevier. Lainattu 13.2.2008: <http://www.sciencedirect.com>
- Hodge, Robert & Gunther Kress (1979). *Language as Ideology*. London: Routledge.

- Holmberg, Jukka (2004). *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003*. Jyväskylä Studies in Humanities 30. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- HS.fi* (2008). Lainattu 7.4.2008: <http://www.hs.fi/>
- Huovila, Tapani (1996). *Toimittaja – vastuussa oleellisesta muutoksesta*. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 16. Jyväskylä.
- Härmänmaa, Marja (2003). *Irakin kriisin representointi italialaisessa viikkolehdessä (2002–2003)*. Lainattu 15.2.2008: http://www.helsinki.fi/kksc/historia/dokumentit/Harmanmaa_041214.pdf
- Härmänmaa, Marja (2004). Kriittisen lingvistiikan soveltaminen sanomalehtiartikkeleiden lukemisessa. Teoksessa: *Minä ja kielitiede – soveltajan arki. AFinLAn vuosikirja*, 91–102. Toim. Pirkko Muikku-Werner & Hilka Stotesbury. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja nro 62. Jyväskylä.
- Jutikkala, Eino (1997). *Valtion tiedotuslaitoksen salainen sotakronikka*. Porvoo: WSOY.
- Kalliokoski, Jyrki (toim.) (1996). *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Kieli 9. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Kangasniemi, Heikki (1992). *Modal Expressions in Finnish*. Studia Fennica Linguistica 2. Helsinki: SKS.
- Karvonen, Pirjo (1995). *Oppikirjateksti toimintana*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Tutkimuksia 632. Helsinki.
- Kellner, Douglas (2003). *Spectacle and Media Propaganda in the War on Iraq: A Critique of U.S. Broadcasting Networks*. Lainattu 24.2.2008: <http://www.gseis.ucla.edu/faculty/kellner/essays/spectaclemediapropagandawariraq.pdf>
- Kempf, Wilhelm & Reimann, Michael (2002). The Presentation of Alternative Ways of Settling the Gulf Conflict in German, Norwegian and Finnish Media. Teoksessa: *Journalism and the New World Order. Studying War and the Media*, 203-226. Toim. Wilhelm Kempf & Heikki Luostarinen. Göteborg: Nordicom.
- Kempf, Wilhelm (2002). Conflict Coverage and Conflict Escalation. Teoksessa: *Journalism and the New World Order. Studying War and the Media*, 40–72. Toim. Wilhelm Kempf & Heikki Luostarinen. Göteborg: Nordicom.

- Kivikuru, Ullamaija (1998). Epilogi. Koskaan muuttua et saa? Teoksessa: *Uutisia yli rajojen. Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*, 200–221. Toim. Ullamaija Kivikuru & Jukka Pietiläinen. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Kunelius, Risto (1998). Modernin myyntitykit. Journalistisen professionaalisuuden pulmat ja haasteet. Teoksessa: *Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön*, 207–230. Toim. Ullamaija Kivikuru & Risto Kunelius. Porvoo: WSOY.
- Lasswell, Harold D. (1938, alkuperäinen 1927). *Propaganda Technique in the World War*. Lontoo: Broadway House.
- Lehtonen, Mikko (1998). *Merkitysten maailma*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Levikintarkastus (2004). *Sanomalehtien LT-levikit 2003*. Lainattu 3.3.2008: <http://www.levikintarkastus.fi/Levikintarkastus/tilastot/Sanomalehdet.pdf>
- Lewis, Justin & Rod Brookes (2004). How British television news represented the case for the war in Iraq. Teoksessa: *Reporting War. Journalism in Wartime*, 283–300. London: Routledge.
- Luostarinen, Heikki (1994). *Mielen kersantit*. Juva: Hanki ja jää.
- Luostarinen, Heikki (2002). Propaganda Analysis. Teoksessa: *Journalism and the New World Order. Studying War and the Media*, 17–38. Toim. Wilhelm Kempf & Heikki Luostarinen. Göteborg: Nordicom.
- Luostarinen, Heikki & Rune Ottosen (2002). The Changing Role of the Media in Conflicts. Teoksessa: *Journalism and the New World Order. Studying War and the Media*, 39–57. Toim. Wilhelm Kempf & Heikki Luostarinen. Göteborg: Nordicom.
- Luukka, Minna-Riitta (1992). *Akateemista metadiskurssia. Tieteellisten tekstien tekstuaalisia, interpersonaaalisia ja kontekstuaalisia piirteitä*. Korkeakoulujen kielikeskuksen julkaisu nro 46. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2003). *Suomalaisten mielipiteitä Irakin sodasta 22.–24.4.2003. Tiedotteita ja katsauksia 2/2003*. Helsinki: MTS. Lainattu 7.5.2003: <http://www.defmin.fi/>
- Murray, Craig, Katy Parry, Piers Robinson & Peter Goddard (2008). Reporting Dissent in Wartime: British Press, the Anti-War Movement and the 2003 Iraq War. *European Journal for Communication*, 23:1, 7-27. London: Sage Publications. Lainattu 29.3.2008: <http://ejc.sagepub.com/cgi/content/abstract/23/1/7>

- Männistö, Anssi (1999). *Islam länsimaisessa hegemonisessa diskurssissa. Myyttis-ideologinen ja kuva-analyttinen näkökulma sivilisaatioiden kohtaamiseen. Rauhan- ja konfliktitutkimuskeskuksen tutkimuksia nro 87.* Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nohrstedt, Stig Arne & Rune Ottosen (toim.) (2004). *U.S. and the Others. Global Media Images on "The War on Terror".* Göteborg: Nordicom.
- Orpana, Terttu (1988). *Kuvaus vai kommentti. Tutkimus suomen kielen adjektiivadverbien semanttisesta tulkinnasta.* Opera Fennistica & Linguistica 2. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Paso, Eija (2007). *Työkyky merkitsee. Työkyvyn merkityksen ja maailman rakentuminen lehtiteksteissä.* Acta Universitatis Ouluensis B 77. Oulu: Oulun yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1995). *Kertomuksia uutisista uutisia kertomuksista. Kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä.* Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A 86. Tampere.
- Pietiläinen, Jukka (1998). Uutisvirtojen maailma. Teoksessa: *Uutisia yli rajojen. Ulkomaan uutisten maisema Suomessa*, 64–83. Toim. Ullamaija Kivikuru & Jukka Pietiläinen. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Pikkarainen, Matti (2006). *Voiko sota olla oikeutettu? Kirkkojen maailmanneuvoston yleiskokousten kannanotot sotaan kriisien ratkaisuna.* Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta, systemaattisen teologian laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto. Lainattu 13.2.2008: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/teo/syste/vk/pikkarainen/voikosot.pdf>
- PS=*Suomen Kielen Perussanakirja* 1–3 (1990–1994). Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Painatuskeskus.
- Puurtinen, Tiina (2004). Subjektiiivisen arvion sisältävät etumääritteet suomen- ja englanninkielisissä lehtiteksteissä. Teoksessa: *Minä ja kielitiede – Soveltajan arki, AFinLAN vuosikirja n:o 62*, 125–140. Toim. Pirkko Muikku-Werner & Hilikka Stotesbury. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja nro 61. Jyväskylä.
- Pälli, Pekka (2003). *Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina.* Acta Universitatis Tamperensis 910. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pääkkönen, Irmeli & Markku Varis (2000). *Kriittinen lukutaito.* Finn Lectura.

- Rantapelkonen, Jari (2002). Psykologiset operaatiot Afganistanissa. Teoksessa: *Propagandan renessanssi. Julkisen manipulaation paluu*, 87–110. Toim. Aki-Mauri Huhtinen. Julkaisusarja 2. Artikkelikokoelmat nro 8. Helsinki: Johtamisen laitos.
- Rinkinen, Jenni (2004). *Helsingin Sanomien Verkkoilmeen ja kantalehden suhde. Toimittajien näkemyksiä ja kokemuksia*. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Lainattu 30.3.2008: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8546/G0000592.pdf?sequence=1>
- Saloniemi, Aira & Risto Suikkanen (2007). *Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta. Pilottitutkimus 2006*. Sarja B, raportteja nro 46. Tampereen yliopisto tiedotusopin laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Sanoma Osakeyhtiö (2008). *Historia*. Lainattu 3.3.2008: <http://www.sanoma.fi/historia/>
- Saukkonen, Pasi (2005). *Suomen poliittinen järjestelmä – verkko-oppikirja*. Lainattu 15.2.2008: <http://www.valt.helsinki.fi/staff/psaukkon/netbook/sislu.html>
- Seppälä, Tiina (2003). *Sodan luonteen ja kuvan muutos hierarkkisessa kansainvälisessä järjestelmässä*. Lainattu 18.2.2008: www.valt.helsinki.fi/staff/tpalosaa/ump/paperit/seppala.pdf
- Simpson, Paul (1993). *Language, Ideology and Point of View*. London: Routledge.
- Suhonen, Pertti (1988). *Suomalaisten arvot ja politiikka*. Juva: WSOY.
- Suomen Gallup-Web (2003): *Suomen Web-sivustojen viikkoluvut*. Lainattu 5.3.2005: <http://www.gallup-web.com/redmeasure>
- Suomen ulkoasiainministeriö (2008). *Irakin väkivalta hellittää hiljalleen*. Lainattu 13.3.2008: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=40966>
- Tasavallan presidentin kanslia (2003). *Suomen kanta Irakin sotaan. Tiedotteet ja uutiset 20.3.2003*. Lainattu 17.2.2008: <http://www.tpk.fi>
- Thussu, Daya Kishan & Des Freedman (toim.) (2003). *War and the Media: Reporting Conflict 24/7*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo (1998). *Sanomia kansalle. Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.
- Tumber, Howard & Jerry Palmer (2004). *Media at War: The Iraq Crisis*. London: Sage Publications.

Ulkopoliittinen instituutti (2004). *Kansainvälinen terrorismi ja Suomi*. Toim. Toby Archer. UPI-raportti 7/2004. Lainattu 17.2.2008: <http://www.upi-fiia.fi/fin/julkaisut/upi-raportit/>

Ulkopoliittinen instituutti (2005). *Yhdysvaltain hegemonia. Messiaaninen suurvalta ja sen vastavoimat*. Toim. Henrikki Heikka. Lainattu 2.7.2007: <http://www.upi-fiia.fi-doc-Hegemonia.pdf>

Ulkopoliittinen instituutti (2007). *Lähi-idän mediakooste*. 10/2007. Lainattu 2.7.2007: http://www.upi-fiia.fi/fin/julkaisut/lahi-idan_mediakooste/

Vanhala-Aniszovski, Marjatta (2004). Putin, Vladimir Putin, Vladimir Vladimirovic Putin – nimenkäytön tendenssejä nykyvenäjässä. Teoksessa: *Minä ja kielitiede – Soveltajan arki, AFinLAN vuosikirja n:o 62*, 191–208. Toim. Pirkko Muikku-Werner & Hilka Stotesbury. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja nro 61. Jyväskylä.

Varis, Markku (toim.) (2004). *Lehtikieli tutkimuskohteena*. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen julkaisuja nro 25. Oulu.

West, Pirjo (2006). *Onko hyvä elokuva tuttu ja turvallinen kuin MacDonalds?* Global Finland, Ulkoasiainministeriön kehityspoliittisen viestinnän yksikkö. Lainattu 14.2.2008: <http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=41035&contentlan=1>

Wiio, Juhani (2006). *Media uudistuvassa yhteiskunnassa. Median muuttuvat pelisäännöt*. Sitran raportteja 65. Helsinki: Sitra. Lainattu 17.2.2008: <http://www.sitra.fi/julkaisut/Raportti65.pdf>

Yli-Vakkuri, Valma (1986). *Suomen kieliopillisten muotojen toissijainen käyttö*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 28. Turku: Turun yliopisto.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimusaineiston uutisten otsikot, päivämäärät, pituudet, näkökulma ja medialähteet

Tutkimusaineiston uutisten otsikot	pvm	pituus (sana)	uutisoinnin näkökulma	medialähde
1. USA iski Bagdadiin aiempaa kiivaammin	20.3.2003	148	molemmat	HS, Reuters, STT, AP, AFP, DPA
2. Saddamiin kohtalosta ristiriitaista tietoa	21.3.2003	142	molemmat	Reuters, STT
3. USA sanoi vallanneensa tärkeän satamakaupungin	21.3.2003	313	molemmat	Reuters, STT, AP, HS
4. Autopommi tappoi siviileitä kurdialueella	22.3.2003	60	molemmat	AP, HS
5. Brittijoukot löysivät ohjusvarikon	23.3.2003	86	liittouma	STT, AFP

Etelä-Irakissa				
6. Saddam sanoi, että Irakin voitto on lähellä	24.3.2003	252	Irak	HS
7. Liittouman joukot lähestyvät Bagdadia	24.3.2003	228	liittouma	Reuters
8. Irak näytti kuvia pudotetusta helikopterista	24.3.2003	148	Irak	HS
9. Britannia vahvisti, Irak kiisti huhut kansannoususta Basrassa	25.3.2003	137	liittouma	Reuters, HS
10. Jazeera: Ei merkkejä Basran kapinasta	26.3.2003	65	Irak	STT, Reuters
11. CNN: Irakin kolonna Bagdadista kohti etelää	27.3.2003	99	liittouma	Reuters
12. Britit: Ratkaiseva maataistelu Irakissa alkaa piakkoin	28.3.2003	275	molemmat	HS, AP, Reuters
13. Neljä amerikkalaisotilasta kuoli itsemurhaiskussa	29.3.2003	147	molemmat	Reuters
14. Boutros Ghali: Sota rikkoo YK:n peruskirjaa	30.3.2003	97	molemmat	STT, AFP
15. USA: Sota etenee, mutta voi jatkua kesään	30.3.2003	106	liittouma	STT, AFP, Reuters, DPA
16. Amerikkalaiset luulivat Irakin käyttäneen kaasua	31.3.2003	153	liittouma	HS
17. Saddamin taisteluviesti luettiin kansalle	1.4.2003	94	Irak	HS, AP, STT
18. USA: 2500 Bagdadin puolustajaa antautui	4.4.2003	269	liittouma	STT, Reuters, HS
19. USA: Bagdadin puolustusrengas murrettu	4.4.2003	95	liittouma	Reuters
20. USA:n joukot löysivät epäilyttäviä koeputkia	4.4.2003	88	liittouma	Reuters
21. USA: Auto räjähti tiesululla Irakissa - viisi kuoli	4.4.2003	113	liittouma	Reuters, AP
22. Ristiriitaisia tietoja itsemurhaiskusta	5.4.2003	126	molemmat	Reuters
23. USA: Joukkojamme Bagdadissa – Irak: Hyökkääjät lyöty takaisin	5.4.2003	230	molemmat	Reuters, HS
24. Löydetyt putket eivät olleet kemiallisia aseita	5.4.2003	69	molemmat	STT, Reuters
25. Brittilähdde: Liittouman tankit tunkeutuivat Basraan	6.4.2003	59	liittouma	STT, AFP
26. Britit: ”Kemikaali-Alin” ruumis löydetty	7.4.2003	140	liittouma	AP, HS
27. USA: Iskimme syvälle Bagdadiin, suljimme ulosmenotiet	7.4.2003	255	liittouma	Reuters, AP, HS
28. USA tutkii mahdollisia merkkejä joukkotuhoaseista	8.4.2003	155	liittouma	Reuters, HS, STT
29. USA:n joukot torjuvat Irakin vastaiskua	8.4.2003	250	molemmat	Reuters, AP, HS
30. Irak julisti saartaneensa Bagdadiin hyökänneet	8.4.2003	124	Irak	HS
31. Irakin ulkoministeri: Saddam on elossa	8.4.2003	106	Irak	Reuters, HS
32. USA valtasi Bagdadin keskustan, kansa juhli ja ryösteli	9.4.2003	362	liittouma	Reuters, AP, STT

Liite 2. Irakin nimeäminen

Neg. (11 kpl)	Neut. (37 kpl)	Pos. (10 kpl)
* Saddam ja sotapäällikkönsä (2.)	* Irak (1.,8.,9.,16.,22.,23.,24.,30.)	* Irakin presidentti Saddam Hussein (1.,2.,3.,6.,12.,17.,31.,32.)
* terroristijärjestö al-Qaida (4.)	* irakilaiset (3.,5.,12.,13.,27.,32.)	2.)
* Sotilasasuun pukeutunut Saddam [...], ja näytti uhmakkaalta ja hyväkuntoiselta. (6.)	* Irakin tasavaltalaiskaartilaiset (7.,11.,18.,23.,27.,29.)	* Irakin johtaja Saddam Hussein (3.,18.,29.)
* Saddamin tasavaltalaiskaarti (7.)	* Irakin joukot (3.,6.,12.,23.)	* Saddam Husseinille uskolliset joukot (9.,10.)
* vapaaehtoinen itsemurhataistelija (13.)	* Irakin sotilaat (1.,29.)	* Irakin viestintä-/tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf (2.,10.,22.,23.,30.)
* terroristiryhmä (15.)	* Irakin armeija (1.,29.)	* varapääministeri Tariq Aziz (3.)
* terroristien laitos (15.)	* irakilaiset yksiköt (7.)	
* Saddamin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-	* Presidentti Saddam Husseinin hallituksen joukot (9.)	
	* Irakin hallituksen joukot (9.)	
	* Irakin panssarikolonna (11.)	
	* Irakin valiojoukot (11.)	
	* Irakin presidentti Saddam Husseinin valiojoukot (11.)	
	* presidentti Saddam	

<p>Sahhaf (18.) * vihollinen (19.) * Irakin päättäväinen tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf (29.) * Saddamin joukot (32.)</p>	<p>Husseinin tasavaltalaiskaartin erityisjoukot (19.) * tasavaltalaiskaartin eliittijoukot (25.) * irakilaistaistelija (27.,29.) * Irakin tykistö (30.) * Saddam / Saddam Hussein (2.,3.,13.,16.,17.,29.,31.,32.) * Irakin korkein johto (2.,7.) * Irakin johtajat (27.,31.) * irakilaisministeri (2.,3.) * siviilit (4., 8., 12., 17.,21., 21.,23., 25.,27.,32.) * shiia-muslimit (10., 32.) * irakilaismies (13., 32.) * Irakin kansa ja heimot (6.) * aseistautuneet maanviljelijät (7.) * paikalliset maanviljelijät (8.) * arabimaailma (14.) * uskovaiset (17.) * marttyyrit (17.) * veljet (17.) * bagdadilaiset (32.) * Irakin radio (1.) * Irakin televisio (2., 7., 8., 17., 27.) * maan virallinen uutistoimisto (3.) * qatarilainen satelliittikanava Al-Jazeera (10.) * Al-Jazeeran kirjeenvaihtaja (10.) * arabi-tiedotusvälineet (13.)</p>	<p>* Irakin sisäministeri Muhammed Saeed al-Sahhaf (8.) * Irakin ulkoministeri Naji Sabri (31.) * Irakin ase-/sotavoima (6.,12.,30.) * koko ihmiskunnan ja Jumalan sankarit (17.) * Bagdadin puolustaja (18.)</p>
--	---	---

Liite 3. Liittouman nimeäminen

Neg. (6 kpl)	Neut. (43 kpl)	Pos. (17 kpl)
<p>* hyökkääjät (6.,17.,26.,30.) * tunkeutajat (6.,17.,26.,30.) * vihollinen (6.,12.) * vihollisen voimat (6.,12.) * paha (6.) * palkkasoturi (8.)</p>	<p>* Yhdysvallat (2.,3.,14.,15.,16.,18. 19.,21., 23.,24.,25.,26.,29.) * USA (2.,3.,14.,15.,16.,18.,19.,21.,23.,24., 25.,26.,29.) * yhdysvaltalaisjoukot /-sotilaat (11.,13.,16.,18.,20.,22.,23.,27.,28., 29.,32.) * amerikkalainen (1.,7.,13.,19.,32.) * yhdysvaltalainen (1.,7.,13.,19.,32.) * Yhdysvallat liittolaisineen (1.,7.,13.,22.) * liittouman sotilaat (5.,7.,9.,15.,21.) * läntinen liittouma (3.,8.) * Yhdysvaltain merijalkaväki (1.,21.,29.,32.) * Yhdysvaltain sodanjohto (11.,26.,27.,32.) * Yhdysvaltain joukkojen tiedottaja (11.,19.) * Yhdysvaltain upseeri (16.,24.)</p>	<p>* brittiläinen kenraalimajuri Peter Wall (9.) * liittouman joukkojen komentaja, kenraali Tommy Franks (15.) * kersantti Jacobsma (16.) * Britannian ilmavoimien komentaja Peter Squire (18.) * kapteeni Kevin Jackson (20.) * kenraalimajuri Vincent Renuart (22.) * armeijan tiedottaja Frank Thorp (23.)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> * Yhdysvaltain johtamat maajoukot (3.) * USA:n sotilasedustaja (18.,20.,21.,28.) * amerikkalaiset erikoisjoukot (16.,29.) * Britannia (3.,14.,16.,17.) * Brittijoukot /-sotilaat (5.,10.,12.,13.,25.,26.) * britit (5.,10.,12.,13.,25.,26.) * Britannian sodanjohto (11.,12.) * Britannian armeijan edustaja (3.) * brittien tiedustelu-upseeri (9.) * brittijoukkojen tiedottaja (11.) * Britannian hallitus (2.) * brittiasiantuntija (6.,14.) * Yhdysvaltain viranomaiset (7.) * CIA (31.) * Pentagon (3.) * Uutistoimisto Reuters (1., 3., 12., 25., 27., 28.) * Uutistoimisto Reuterin kirjeenvaihtaja (18., 23., 29.) * Brittitelevisio BBC (2., 6., 11., 12., 27., 29., 32.) * brittitoimittajat (9., 10., 23., 32.) * ABC-yhtiön uutiset (2.) * AP (3.,18.) * Washington Post -lehti (3.) * CBS-televisiokanava (7.) * CNN- uutiskanava (11., 28., 31.) * CNN:n toimittaja (11., 28., 31.) * Uutistoimisto AFP (32.) * Guardian-lehti (18.) * läntiset tiedotusvälineet (18.) * Punainen Risti (8., 18., 32.) 	<ul style="list-style-type: none"> * Yhdysvaltain puolustusministeri Donald Rumsfeld (3.,14.,18.,31.) * Britannian pääministeri Tony Blair (3.,7.,14.) * Britannian puolustusministeri George Hoon (7.,21.) * Yhdysvaltain presidentti George W. Bush (14.) * riippumaton puolustusministeri Paul Beaver (22.) * Majuri Michael Hamlet (28.) * Reutersin toimittaja Sean Maguire (32.) * brittitoimittaja Richard Gaisford (32.) * BBC:n toimittaja Rageh Omaar (32.) * YK:n entinen pääsihteeri Boutros Boutros Ghali (14.)
--	---	--

Liite 4. Johtoverbit: Irak

Neg. (21 kpl)	Neut. (10 kpl)	Pos. (7 kpl)
<ul style="list-style-type: none"> * Irakin televisio väitti torstaina, että kyseessä oli suora lähetys. (2.) * ”Kaikkialla missä he ovat tunkeutuneet alueellemme, he ovat kohdanneet raivokasta vastarintaa”, Saddam vakuutti antaen ymmärtää, että koko Irakin kansa ja sen heimot ja asevoimat ovat nousseet hyökkääjää vastaan. (6.) * Hän syytti amerikkalaisia siitä, että nämä olivat aloittaneet kuvien näyttämisen sotavangeista.(8.) * ”Aiomme näyttää kaikkien niiden palkkasoturien kuvia, jotka joutuvat käsiimme”, Irakin sisäministeri Muhammed Saeed al-Sahaf sanoi. (8.) * Irak tuomitsi tällaiset tulkinnat tekopyhiksi. (8.) * Irak kiisti väitteen heti. (9.) * Irakin tiedotusministeri kiisti tiedot. (10.) * [...] liittouman joukot joutuvat yrittämään Bagdadin valloitusta verisissä taisteluissa katu 	<ul style="list-style-type: none"> * Irak kertoi torjuneensa hyökkäyksen. (1.) * Irakin presidentti Saddam Hussein selviytyi hengissä [...] sanoi Irakin viestintäministeri Muhammed Saeed al-Sahaf. (2.) * [...] osuivat Saddam Husseinin perheen taloon, mutta perhe on turvassa, irakilaisministeri totesi. (2.) * Irak ilmoitti, että se saattaa näyttää pian televisiossaan kuvia helikopterien lentäjistä. (8.) * Irak sanoi, että paikalliset 	<ul style="list-style-type: none"> * Saddam Hussein sanoi, että Irakin voitto on lähellä. (6.) * Saddam Hussein sanoi, että Irakin kansa osoittaa nyt rohkeutensa hyökkääjiä vastaan ja lisäksi Irakin joukkojen olevan ”koko ihmiskunnan ja Jumalan sankareita.” (6.) * Irak vakuutti,

<p>kadulta, Irakin johto uhkasi. (12.)</p> <p>* [...] irakilaiset myönsivät, että [...] liittouman joukot pystyvät piirittämään Bagdadin [...]. (12.)</p> <p>* Irak antoi myös ymmärtää, että [...] liittouman huoltoreitti on altis Irakin joukkojen häirintäiskuille. (12.)</p> <p>* Arabi-tiedotusvälineet ja irakilaiset toisinajattelijat ovat väittäneet, että Saddam Hussein olisi perustanut harjoitusleirin, jossa koulutettaisiin vapaaehtoisia itsemurhataistelijoita. (13.)</p> <p>* [...] presidentti Saddam Hussein kehotti kansaa pyhään sotaan amerikkalaisia vastaan. (17.)</p> <p>* Irakin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahaf uhkasi, että Irak turvautuu "epätavallisiin keinoihin". (22.)</p> <p>* Irak kiistää, että sillä olisi joukkotuhouaseita. (24.)</p> <p>* Irakin päättäväinen tiedotusministeri Muhammed Said al-Sahhaf sanoi, että tilanne on irakilaisten kannalta hyvä. (29.)</p> <p>* Irak julisti saartaneensa Bagdadiin hyökänneet. (30.)</p> <p>* Ei missään nimessä, ministeri antoi ymmärtää. (30.)</p> <p>* Ministeri vakuutti, että tilanne on täysin Irakin hallinnassa. Bagdadiin tunkeutujat on "täysin piiritetty". (30.)</p> <p>* He uskovat, että ampumalla siviilejä he luulevat voivansa voittaa [...]", ministeri julisti. (30.)</p> <p>* Hyökkääjän selusta on saarrettu [...] poltamme heidät heidän panssari-vaunuihinsa sanoi Irakin tiedotusministeri Muhammed Saeed al-Sahaf. (30.)</p> <p>* "[...] Saddam on rikollinen, se uskonon [...] tällainen on petturin loppu [...] hän tappoi meistä miljoonia", joku miehistä sanoi. (32.)</p>	<p>maanviljelijät olivat ampuneet alas kaksi helikopteria. (8.)</p> <p>* Basrassa ei ole merkkejä presidentti Saddam Husseinin vastaisesta kansannoususta, kertoo qatarilainen satelliittikanava Al Jazeera. (10.)</p> <p>* Irakin tiedotusministeri Muhammed Said al-Sahaf kertoi Irakin vallanneen Saddamin kansainvälisen lentokentän takaisin yhdysvaltalaisilta. (23.)</p> <p>* Irak taas sanoi vallanneensa kaupungin länsipuolen takaisin. (23.)</p> <p>* Irakilaiset silminnäkijät kertoivat nähneensä noin kymmenen liittouman tankin liikkuvan Basran kaduilla. (25.)</p> <p>* Hänet nähtiin eilen neuvotteluissa ministerien kanssa, Sabri sanoi. (31.)</p>	<p>että se kunnioittaa sotavankien käsittelyssä Geneven sopimuksia (8.)</p> <p>* Irakin johtaja Saddam Hussein vakuuttaa, että Bagdadia puolustetaan liittouman hyökkäykseltä. (18.)</p> <p>* Irakin ulkoministeri Naji Sabri vakuutti, että Irakin presidentti Saddam Hussein on hengissä ja voi hyvin. (31.)</p> <p>* "Kiitos herra Bush", eräs ilahutuneen näköinen irakilaismies sanoi, tarkoittaen Yhdysvaltain presidenttiä. (32.)</p> <p>* Kaupungin itäosissa sadat irakilaiset tanssivat innoissaan ja heittelivät kukkia Yhdysvaltain merijalkaväen sotilaille, Reutersin toimittaja Sean Maguire raportoi.</p>
---	---	---

Liite 5. Johtoverbit: liittouma

Neg. (19 kpl)	Neut. (24 kpl)	Pos. (8 kpl)
<p>* Yhdysvaltain puolustusministeriö Pentagon kiistää tiedon. (3.)</p> <p>* Britannian pääministeri Tony Blair varoitti, että vaikka sotatoimet ovat sujuneet hyvin, sotaa ei voiteta yhdessä yössä. (3.)</p> <p>* Britannian puolustusministeri Geoff Hoon kuitenkin kiistää, että Irakin vastarinta olisi vaikuttanut liittouman suunnitelmiin. (7.)</p> <p>* Yhdysvaltain sodanjohto kiisti (11.)</p> <p>* Yhdysvaltain joukkojen tiedottaja ei vahvistanut CNN:n tietoja. (11.)</p> <p>* Yhdysvaltain puolustusministeri Donald Rumsfeld puolestaan vihjaili, että Bagdadin piiritystä voidaan</p>	<p>* Britannian hallitus pitää puolestaan mahdollisena, että Saddam olisi kuollut iskuissa. (2.)</p> <p>* Yhdysvaltain tiedustelulähteet arvioivat, että Saddam Husseinin torstainen televisioesiintyminen on aito, eli että nauhalla esiintyy oikea Saddam Hussein. (2.)</p> <p>* [...] sotilaat ottivat vangiksi ainakin 250 irakilaista, jotka antautuivat Umm Qasrin esikaupungissa, Britannian armeijan edustaja kertoi. (3.)</p> <p>* Joukot saattavat ehtiä Bagdadiin 3 tai 4 päivässä, Britannian armeijan edustaja sanoi. (3.)</p> <p>* "Toivoisinpa todella, että hän</p>	<p>* Yhdysvaltain johtamat maajoukot ilmoittivat saaneensa haltuunsa tärkeän Umm Qasrin sataman kokonaan. (3.)</p> <p>* Yhdysvaltain puolustusministeri Donald Rumsfeld sanoi operaation Irakia vastaan sujuneen erittäin hyvin. (3.)</p> <p>* USA uskoo, että</p>

<p>pitkittää kunnes kansa nousee kapinaan [...]. (12.)</p> <p>* Britannian pääministeri Tony Blair luonnehti Irakin presidentin Saddam Husseinin syrjäyttämistä kovaksi ja vaikeaksi tehtäväksi, joka vie aikaa. (12.)</p> <p>* YK:n entinen pääsihteeri Boutros-Boutros Ghali syytti Yhdysvaltoja ja Britanniaa YK:n peruskirjan rikkomisesta ja arabimaailman tasapainon vaarantamisesta. (14.)</p> <p>* "Vaarallisinta on, että tämä sota vahvistaa ääriuskonollisuuden asemaa arabimaailmassa", Boutros Ghali varoitti. (14.)</p> <p>* Franks kertoi liittouman tuhonneen "terroristien laitoksen" Pohjois-Irakissa. (15.)</p> <p>* Amerikkalaiset luulivat, että Irak on käyttänyt kaasua. (16.)</p> <p>* "Hän (Saddam Hussein) on juuri todistanut, että hänellä on kemiallisia aseita", julisti kersantti Jacobsma. (16.)</p> <p>* Britannian ilmavoimien komentaja Peter Squire väätti, että Saddam Hussein on sähkökatkosten takana. (18.)</p> <p>* Kenraalimajuri kiisti tietävänsä mitään itsemurhaiskusta. (22.)</p> <p>* "Täällä sataa pommeja", kuvailei Reutersin toimittaja tilannetta Bagdadin keskustassa. (23.)</p> <p>* Yhdysvaltain sodanjohto ei vahvistanut tietoa. (26.)</p> <p>* Lisää kovia taisteluita on luvassa, USA:n sodanjohto ilmoitti. (27.)</p> <p>* Yhdysvallat myönsi illalla uskovansa, että Irakin tasavaltalaiskaartilla on vielä kykyä pureviin kamppailuihin. (29.)</p> <p>* Tiedustelupalvelu CIA epäilee, että kaikki Saddamista näytetyt televisiokuvat on nauhoitettu ennen sotaa. (31.)</p> <p>* Sota ei ole vielä ohi Irakissa, Yhdysvaltain sodanjohto varoitti kuitenkin. (32.)</p>	<p>pitäisi näkyvissä jotain sanomalehteä, josta ilmenisi milloin puhe on tallennettu", eräs brittiasiantuntija sanoi. (6.)</p> <p>* [...] Yhdysvallat ilmoitti hyökänneensä ainakin rynnäköhelikopterein Irakin tasavaltalaiskaartilaisia vastaan. (7.)</p> <p>* "Brittien tiedustelu-upseerit kertoivat meille, että Basrassa oli puhjennut kansannousu iltapäivällä ja Irakin hallituksen joukot ovat tulittaneet kapinoivia kaupunkilaisia", brittitoimittaja Richard Gaisford sanoi. (9.)</p> <p>* Brittisotilaat kertoivat, että [...] Basrassa on saattanut alkaa kapina Saddamille uskollisia joukkoja vastaan. (10.)</p> <p>* Irakin valiojoukkojen tuhannen ajoneuvon kolonna lähti Bagdadista ja matkasi [...] kohti Yhdysvaltain joukkoja, CNN uutiskanava kertoi. (11.)</p> <p>* Yhdysvaltain joukot valmistautuivat yhteenottoon kolonnan kanssa, kertoi CNN. (11.)</p> <p>* Britannian sodanjohto arvioi, että taistelu [...] valiojoukkoja vastaan on edessä varsin pian. (12.)</p> <p>* Noin 2500 tasavaltalaiskaartin sotilasta on antautunut Yhdysvaltain merijalkaväen joukoille, kertoi USA:n sotilasedustaja. (18.)</p> <p>* Irakin tasavaltalaiskaartin joukot ovat saattaneet vetäytyä Bagdadiin, missä ne ryhmittyvät uudelleen, sanoi Britannian puolustusministeri Geoff Hoon. (18.)</p> <p>* "Heidän on pidettävä lentokenttä, tehtävä se turvallisiksi, estettävä sen tuhoaminen ja saatava sen kautta tarvikkeita", kuvailee Paul Beaver, joka on riippumaton puolustusasiantuntija. (18.)</p> <p>* Koko kaupungin saaminen jonkinasteiseen hallintaan vie vielä aikaa, kertoi Yhdysvaltain sotilastiedottaja Vincent Brooks. (19.)</p> <p>* USA:n joukot löysivät kahdesta eri paikasta tuhansia lasiputkia,</p>	<p>Ansar al-Islam-ryhmällä on yhteyksiä terroristijärjestö al-Qaidaan. (4.)</p> <p>* Brittiläinen kenraalimajuri Peter Wall vahvisti, että Basrassa on puhjennut yhteenottoja kaupunkilaisten ja presidentti Saddam Husseinin hallituksen joukkojen kanssa. (9.)</p> <p>* Ne etenivät Irakia piiskaavan hiekkamyrskyn suojiin, CNN uskoi. (11.)</p> <p>* Franks ylisti laveasti hyökkäyksen etenemistä, mutta myönsi sodan voivan jatkua vielä pitkään. (15.)</p> <p>* USA:n sotilasedustaja korosti, että tieto on tullut merijalkaväen joukoilta, jotka ovat lähestymässä Bagdadia idästä. (18.)</p> <p>* Yhdysvallat uskoo murtaneensa Bagdadin puolustusrenkaan. (19.)</p>
---	---	--

	<p> jotka sisältävät tunnistamatonta nestettä ja jauhetta, kertoi Yhdysvaltain armeijan edustaja. (20.) </p> <p> * Viisi ihmistä kuoli kun auto räjähti liittouman tarkastuspisteessä, kertoivat USA:n sotilasviranomaiset. (21.) </p> <p> * Yhdysvaltain joukot ovat tunkeutuneet Bagdadin keskustaan, ilmoitti USA:n armeija. (23.) </p> <p> * Brittijoukkojen tankit tunkeutuivat Basran keskustaan, kertoi brittivilanomaisen. (25.) </p> <p> * Brittijoukot ilmoittivat, että [...] Ali Hassan al-Majidin ruumis on löydetty. (26.) </p> <p> * Suuri osa Basran kaupungista on nyt Irakiin hyökänneiden joukkojen hallussa, brittijoukot ilmoittivat myös. (26.) </p> <p> * Yhdysvaltain joukot kertoivat tunkeutuneensa keskeisiin rakennuksiin Bagdadin keskustassa iskussa, jonka tarkoituksena ei ollut vallata suuria alueita pysyvästi. (27.) </p> <p> * [...] amerikkalaisjoukkojen komentajien käsissä ja riippuu taktisesta tilanteesta, USA:n sodanjohto ilmoitti. (27.) </p> <p> * Kaikki päätiet Bagdadiin ja sieltä pois on eristetty, USA:n sotilaslähteet sanoivat. (27.) </p> <p> * Maanantaina tarkoituksena on osoittaa Irakin johtajille, että he ovat häviämässä sodan, sodanjohto täsmensi. (27.) </p> <p> * Majuri Michael Hamlet sanoi, että alustavien testien mukaan säiliöissä on merkkejä hermokaasuissa käytettävistä myrkyistä. (28.) </p> <p> * [...] saattavat ensimmäisten kokeiden perusteella sisältää kiellettyjä kemiallisia aseita, mm. hermokaasujen valmistukseen, Yhdysvaltain sotilasedustajat kertoivat. (28.) </p> <p> * Brittitelevisio BBC näytti Bagdadin keskustan valtausta suorana lähetyksenä. Näky oli vastaava ”kuin hyökkääjä olisi tunkeutunut Piccadilly Circuselle Lontoossa”, brittitoimittaja kuvaili. (32.) </p>	
--	---	--

Liite 6. Modalisuus: Irak ja liittouma

Neg. (8 kpl)	Neut. (13 kpl)	Pos. (1 kpl)
<p>* Saddamin puhe ei ilmeisesti tullut Irakin televisiosta suorana lähetyksenä, eikä täyttä varmuutta saatu siitä milloin se oli nauhoitettu. (6.)</p> <p>* Yhdysvaltain sotilaita varoitettiin jo aiemmin, että irakilaiset saattavat tehdä itsemurhaiskuja liittouman joukkoja vastaan. (13.)</p> <p>* Arabi-tiedotusvälineet ja irakilaiset toisinajattelijat ovat väittäneet, että Saddam Hussein olisi perustanut harjoitusleirin, jossa koulutettaisiin vapaaehtoisia itsemurhataistelijoita. (13.)</p>	<p>* Britannian hallituksen mukaan on mahdollista, että Saddam olisi kuollut iskuissa. (2.)</p> <p>* Joukot saattavat ehtiä Bagdadiin 3 tai 4 päivässä. (3.)</p> <p>* Irak ilmoitti, että se saattaa näyttää pian televisiossaan kuvia helikopterien lentäjistä. (8.)</p> <p>* Brittisotilaat kertoivat, että shiia-muslimien asuttamassa Basrassa on saattanut alkaa kapina Saddamille uskollisia joukkoja vastaan. (10.)</p> <p>* Franks ylisti laveasti hyökkäyksen etenemistä, mutta myönsi sodan voivan jatkaa vielä pitkään. (15.)</p>	<p>* Yhdysvaltalaiset tiedusteluasiantuntijat uskovat Irakin presidentin Saddam Husseinin [...] olleen iskussa tuhotussa rakennuksessa. (3.)</p>

<p>* Ensimmäiset testit Irakista löytyneestä pulverista osoittavat, ettei kyseessä ole kemikaali, jota voitaisiin käyttää kemiallisin asein tehtävässä hyökkäyksessä. (24.)</p> <p>*Amerikkalaisotilaat ovat aiemminkin epäilleet löytäneensä kemiallisia aseita, mutta tähän mennessä ne ovat osoittautuneet vääriksi hälytyksiksi. (28)</p> <p>* Tätäkään tietoa ei voitu vahvistaa riippumattomista lähteistä. (26.)</p> <p>* Britannian mukaan oli epätodennäköistä, että Saddam olisi kuollut iskussa. (29.)</p> <p>* Ravintolaiskun lopputuloksesta ei Yhdysvaltain mukaan vielä ole täyttää varmuutta. (29.)</p>	<p>* Sodan jatkuminen kesään asti on Franksin mukaan mahdollista. (15.)</p> <p>* Arvailujen mukaan Saddamin tähänastiset tv-esiintymiset on nauhoitettu ehkä jo hyvissä ajoin ennen sotaa. (17.)</p> <p>* Irakin armeija myönsi, että liittouman joukot voivat piirittää Bagdadin kokonaan ehkä 5 tai 10 vuorokauden kuluessa. (18.)</p> <p>* Irakin tasavaltalaiskaartin joukot ovat saattaneet vetäytyä Bagdadiin, missä ne ryhmittyvät uudelleen, [...] (18.)</p> <p>* Sotilastarkkailijoiden mukaan Bagdadin lentokentän valtaus ei ehkä vielä merkitse ilman muuta marssia kaupunkiin arvaamattomiin oloihin vihollisen keskelle. (19.)</p> <p>* Irakin armeijan harjoituskeskuksesta on löytynyt säiliöitä, jotka saattavat [...] sisältää kiellettyjä kemiallisia aseita, mm. hermokaasujen valmistukseen, Yhdysvaltain sotilasedustajat kertoivat. (28.)</p> <p>* Alustavien testien mukaan kyseessä saattaisi olla hermomyrkkysariini. (28.)</p> <p>* [...] mutta aine voi olla myös hyönteismyrkkyä tai jotain muuta kemikaalia. (28.)</p>	
--	--	--

Liite 7. Lainausmerkit: Irak ja liittouma

Neg. (12 kpl)	Neut. (5 kpl)	Pos. (2 kpl)
<p>* ”Tehkää niin kuin Jumala käskee, leikatkaa heidän kurkkunsa. Uskovaiset voittavat.” (6.)</p> <p>* CBS-televisiokanava kertoi että Irakin johto on ympäröinyt Bagdadin karttaan alueen, ”punaisen linjan”. Jos liittouman joukot ylittävät linjan, Irakin tasavaltalaiskaartilla on lupa käyttää kemiallisia aseita. (7.)</p> <p>* ”Vihollinen joutuu tunkeutumaan Bagdadiin ja siitä tulee vihollisen hauta.” (12.)</p> <p>* ”Vaarallisinta on, että tämä sota vahvistaa ääriuskonollisuuden asemaa arabimaailmassa”, Boutros Ghali varoitti. (14.)</p> <p>* ”Sota tukee fundamentalistien</p>	<p>* ”Toivoisinpa todella, että hän pitäisi näkyvässä jotain sanomalehteä, josta ilmenisi milloin puhe on tallennettu”, eräs brittiasiantuntija sanoi. (6.)</p> <p>* ”Brittien tiedustelu-upseerit kertoivat meille, että Basrassa oli puhjennut kansannousu iltapäivällä ja Irakin hallituksen joukot ovat tulittaneet kapinoivia kaupunkilaisia”, brittitoimittaja Richard Gaisford sanoi. (9.)</p> <p>* ”Heidän on pidettävä lentokenttä, tehtävä se turvalliseksi, estettävä sen tuhoaminen ja saatava sen kautta tarvikkeita”, kuvailee Paul</p>	<p>* ”Kiitos herra Bush”, eräs ilahtuneen näköinen irakilaismies sanoi, tarkoittaen Yhdysvaltain presidenttiä. (32.)</p> <p>* ”Marttyyrit palkitaan taivaassa, tarttukaa tilaisuuteen veljet!”, viestissä sanottiin. (17.)</p>

<p>puheita ristirekstä islamilaista maailmaa vastaan.” (14.)</p> <p>* Franks kertoi liittouman tuhonnen ”terroristien laitoksen.” (15.)</p> <p>* Irakin tiedotusministeri uhkasi, että Irak turvautuu ”epätavallisiin keinoihin” Yhdysvaltain johtamia joukkoja vastaan. (22.)</p> <p>* ”Täällä sataa pommeja”, kuvaili Reutersin toimittaja tilannetta Bagdadin keskustassa. (23.)</p> <p>* Irakin tiedotusministerin mukaan Irakin armeija ”taistelee ja tuhoaa hyökkääjät”. (29.)</p> <p>* Ministeri vakuutti, että tilanne on täysin Irakin hallinnassa, ja että Bagdadiin tunkeutujat on ”täysin piirretty”. (30.)</p> <p>* Kyseessä on ”epätoivoinen yritys ottaa pääkaupunki”. (30.)</p> <p>* ”Katsokaa, tämä on vapautta [...] Saddam on rikollinen, se uskonon [...] tällainen on petturin loppu [...] hän tappoi meistä miljoonia”, joku miehistä sanoi. (32.)</p>	<p>Beaver, joka on riippumaton puolustusasiantuntija. (18.)</p> <p>* Britit: ”Kemikaali-Alin” ruumis löydetty (26.)</p> <p>* Brittitelevisio BBC näytti Bagdadin keskustan valtausta suorana lähetyksenä. Näky oli vastaava ”kuin hyökkääjä olisi tunkeutunut Piccadilly Circuselle Lontoossa”, brittitoimittaja kuvaili. (32.)</p>	
--	---	--